

[13 martie 1952]

Dates biographiques concernant le communiste Ionel Feraru

1. Nom et prénom: Feraru Ionel, son vrai nom est Finkelstein Izi.
2. Dernière fonction: Chef du Service de Contrôle Economique près la Milice Rayonnale de Galați.
3. Grade: Lieutenant de Milice. Il n'a pas fait le service militaire.
4. Age: 30 ans environ.
5. Taille: 1,60 m environ.
6. Cheveux: Noirs avec raie sur on côté.
7. Yeux: Noirs.
8. Signes particuliers: Gras, avec un visage pointu orné d'une moustache.
9. Etat civil: Marié. Originaire de Galați où il a habité 26, rue Domnească.
10. Etudes: Il a suivi l'école primaire et puis 4 classes du lycée juif.
11. Domicile: Habite à Galați, au 9 rue Instrucției.
12. Appartenance politique: Membre de l'UTM d'abord puis il devient membre du parti vers 1950.
13. Détails supplémentaires: Son père a été un commerçant aisé à Galați ayant un magasin au 26, rue Domnească. Il a changé de nom vers 1948. Il a été 4 ans absent de Galați. Avant d'être nommé chef du service économique, il était agent auprès de ce service. Il est extrêmement brutal avec tous ceux qui lui tombent dans les mains; il les injurie et les frappe même. Il poursuit et brutalise notamment la population juive qui ressent une véritable terreur devant lui. Il menait une activité propagandistique et faisait tout son possible afin d'empêcher les juifs d'émigrer en Israël. Pendant qu'il était agent de contrôle, il faisait partie de l'équipe des deux autres communistes: Kessler et Măglădeanu à qui il manque une oreille.
14. Caractérisation générale: Communiste fanatique, totalement au service du régime communiste. Il ne veut même plus entendre parler de ses parents, qu'il les qualifie „d'exploiteurs”. Il a arrêté et battu personnellement son propre frère Moritz, qui faisait du marché noir. Communiste sans scrupules, extrêmement dangereux et qui a réussi d'être connu et d'introduire la terreur dans toute la population de Galați.

[TRADUCERE]

Date biografice referitoare la comunistul Ionel Feraru

1. Nume și prenume: Feraru Ionel, numele său adevărat este Finkelstein Izi.
2. Ultima funcție: Șeful Serviciului de Control Economic de pe lângă Miliția raională Galați.
3. Gradul: Locotenent de miliție. Nu a satisfăcut serviciul militar.
4. Vârsta: În jur de 30 ani.
5. Talia: Aproximativ 1,60 m.
6. Părul: Negru, cu cărare pe o parte.
7. Ochii: Negri.

8. Semne particulare: Gras, cu o față dezagreabilă, împodobită cu o mustață.
9. Starea civilă: Căsătorit. Originar din Galați, unde a locuit pe strada Domnească, nr. 26.
10. Studii: A urmat școala primară și apoi 4 clase la Liceul evreiesc.
11. Domiciliu: Locuiește la Galați, str. Instrucției, nr. 9.
12. Apartenența politică: Mai întâi membru UTM, apoi a devenit membru de partid spre 1950.
13. Detalii suplimentare: Tatăl său a fost comerciant liber la Galați, având un magazin pe str. Domnească nr. 26. Și-a schimbat numele spre 1948. Timp de patru ani a lipsit din Galați. Înainte de a fi numit șeful serviciului economic, a lucrat ca agent în cadrul acestui serviciu. Este extrem de brutal cu toți cei ce-i cad în mână; îi înjură și chiar îi lovește. Urmărește și brutalizează în mod deosebit populația evreiască, care se simte terorizată în fața lui. Duce o activitate propagandistică și face tot posibilul pentru a împiedica pe evrei să emigreze în Israel. Când a fost agent de control, a făcut parte dintr-o echipă cu alți doi comuniști: Kessler și Măglădeanu, căruia îi lipsește o ureche.
14. Caracterizare generală: Comunist fanatic, cu totul în serviciul regimului comunist. Nu înțelege să mai vorbească nici chiar de părinții săi, pe care îi califică ca „exploatare”. L-a arestat și l-a bătut personal pe fratele său Moritz, ce practica specula pe piața neagră. Comunist fără scrupule, extrem de periculos, care a reușit să se facă cunoscut și să introducă teroarea în toată populația Galațiului.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 2242/54)

202

Communist Regime in Rumania Scored for Liquidating Jewish Communal Life

Source Rome: Report of the Jewish World Congress of 2 March 1952

Date of Observation: March 1952

The story of the Communization of Rumanian Jewry, one of the largest Jewish communities in postwar Europe, was told this week in a 30-page report issued by the Institute of Jewish Affairs of the World Jewish Congress.

The study, entitled "Rumanian Jewry in the postwar period", reported that the entire Zionist movement in Rumania has been liquidated, that other major national Jewish organizations have been forced to disband and that Jewish community life is now a small group of Communists and other extreme leftists. Dozens of Zionists and other Jewish leaders are under arrest.

Jewish charities have been nationalized and the synagogues have been forced to reorganize according to the dictates of the government. Jewish schools have been nationalized and must teach in accordance with "the progressive spirit of the age", and Jewish cultural bodies have been virtually compelled to abandon their normal activity and to concentrate on spreading Communist ideology.

In tracing the recent development of Rumanian Jewry, the report pointed out that the Jewish community, which had declined by more than one half to a post-

war population of 376,000 was convinced in the first days after the war that a new era of freedom had begun. The Constitution recognized Jews as equal citizens, and laws for restitution of property and lost positions were both enacted and enforced.

"The Jews worked for their rehabilitation with admirable vigor and diligence", the report said. Synagogues and religious and communal organizations were revived; hospitals and homes for the aged were opened; dozens of schools were established; sixteen Jewish periodicals sprang up; Jewish businessmen rebuilt their firms relatively quickly.

Communist front moves against Jewish organizations

As the Communists tightened their hold on the country and transformed the Kingdom of Rumania into the "Rumanian People's Republic" in January 1948, however, the Jewish situation underwent a fundamental change. The Jewish Democratic Committee, weapon of the Communists, set out to capture the Jewish organizational structure and to crush the opposition.

Thus, a campaign was launched against Dr. Filderman William, well-known leader of Rumanian Jewry during the 30 previous years, who had been persecuted by the Nazis but continued to fight against them. Although he was president of the Federation of Jewish Communities (and was highly respected), he disappeared from the political scene in 1946 and the Federation lost its importance.

The Zionists, who had the support of a large section of the Rumanian Jewry, two-thirds, according to reliable sources, were next. The Jewish Party, Zionism's political arm which had elected two deputies to Parliament in the 1946 elections, decided under attack to disband "because its aims had been achieved". The World Jewish Congress report commented, "the conclusion is inescapable, that it did so under duress". The Jewish Democratic Committee then forced two major Zionists fund-raising organizations,

The Jewish National Fund and the Jewish Foundation Fund, to share the proceeds of collections with it.

In December 1948, the Central Committee of the Rumanian Workers' (Communist) Party adopted a resolution condemning Zionism as "a reactionary political movement of the Jewish bourgeois, which seeks to isolate the working Jewish population from the people in whose midst they live. Within the framework of the Jewish Democratic Committee, the Zionists engaged in acts of sabotage". The Jewish Democratic Committee, therefore, in a series of purges, eliminated all Zionists, including leftists, from its membership. Committee "activists" invaded the offices of various Zionists groups in Bucharest, smashed furniture and destroyed equipment. The Zionists after asking in vain for police protection, attempted to protect their offices themselves, and an actual physical struggle occurred, which lasted one week. Realizing that the battle was in vain, the governing board of the official Zionist Organization adopted a resolution to suspend activities.

Soon afterwards, training farms for Zionist youths planning to live a pioneering agricultural life in Israel were closed by the authorities on a variety of pretexts. Tools were confiscated for alleged use on nearby farms; buildings were closed because they allegedly violated sanitary regulations.

Numerous Jewish leaders arrested

Persecution of Zionists and other non-Communist Jewish leaders continued. In 1950, forty Zionist leaders were arrested on charges of espionage and sabotage. In the summer of 1951, about 100 Jewish leaders were reported arrested.

That Rumanian policy has not softened was indicated by reports from Israel that more than 40 additional Zionist leaders were arrested during the past two weeks.

Economically, the position of the Jews quickly deteriorated. About two thirds of Rumania's Jews were members of the middle-class, and many suffered when industries were nationalized without compensation to their former owners. The report estimated that about 100,000 Jews were affected by these measures. The Communists proposed to absorb these people into the national economy by "vocational readjustment", but even a key official of the Democratic Committee later admitted that efforts in this direction had failed.

In a new development, the government decided in 1951 to nationalize 18 Jewish hospitals, 3 lying-in hospitals, 30 dispensaries, 27 homes for the aged and other institutions. Jewish schools were also nationalized, and Jewish religious congregations were deprived of control over them.

The congregations themselves were the subject of a statute for the organization of the Mosaic faith, which provided that only one Jewish congregation could exist in each city. Thus, congregations worshipping in different ways, such as the orthodox and reform congregation, were compelled to merge into a single unit.

In cultural field, a country-wide Jewish cultural organization called the Ikuf tried in the first years after the war to publish and to popularize the classic works of Yiddish literature. After a number of "self-criticisms", however, it abandoned the Jewish field almost entirely and devoted its efforts to the propagation of the Communist dogma. "In these conditions", the World Jewish Congress report said, "the cultural life of the Jews has become stagnant and monolithic".

Jewish Population Declines Sharply

Since 1946, as a result of all these developments, the Jewish population of Rumania has declined steadily, until today it stands at about 200,000. In 1946-1947, some 37,000 Jews are estimated to have left Rumania illegally, they could not leave legally, by stealing across the Hungarian, Polish and Austrian borders, with the displaced persons camps of Austria and Germany as their goal. After the imposition of heavy sentences on Jews caught attempting to smuggle across the frontier, this immigration stopped.

In 1949, however, when a false rumor swept the country that Rumania and Israel have reached an agreement whereby 100,000 Jews would be permitted to emigrate, thousands of Jews swarmed to the Israeli Legation in Bucharest for visas. Police action was necessary to force the crowds to disperse. A small flow of emigration to Israel is still permitted, but it is sporadic and the Rumanian Government has made attempts to hamper it by such methods as refusing to permit elderly parents to take their children with them.

It is apparent that many Jews still wish to leave. Feldman Bercu, secretary general of the Democratic Committee, openly told a Committee conference that "our ties with the masses are not satisfactory, a portion of the working Jewish population has fallen under the influence of the agents of the nationalistic Zionists".

Eval. comment: Confirmed by other sources.

[TRADUCERE]

**Regimul comunist din România,
remarcat pentru lichidarea vieții comunitare evreiești**

Sursă Roma: Raport la Congresul Mondial al Evreilor din 2 martie 1952
Data observării: martie 1952

Istoricul comunizării evreilor români, una dintre cele mai mari comunități evreiești din Europa postbelică, a fost prezentat în săptămâna aceasta într-un raport de 30 de pagini elaborat de Institutul pentru probleme evreiești al Congresului Mondial Evreiesc.

Studiul, intitulat „Evreimea română în perioada postbelică”, evidențiază că întreaga mișcare sionistă din România a fost lichidată, că organizații naționale importante ale evreilor au fost forțate să se dizolve și viața comunității evreiești este reprezentată acum de un grup mic de comuniști și alte grupări de extremă stângă. Zeci de sioniști și alți lideri evrei sunt arestați.

Organizațiile evreiești de caritate au fost naționalizate iar sinagogile au fost reorganizate forțat, conform hotărârilor guvernului. Școlile evreiești au fost naționalizate și predarea în aceste școli trebuie să fie „în conformitate cu spiritului progresist al epocii”; organizațiile culturale evreiești au fost forțate să-și abandoneze activitățile obișnuite și să se concentreze pe răspândirea ideologiei comuniste.

Urmărind evoluțiile recente ale evreilor români, raportul a subliniat faptul că evreii, comunitate care de la 376.000 s-a redus imediat după război la mai mult de jumătate, erau convinși în primele zile de după război că se află în pragul unei noi ere de libertate. Constituția recunoștea pe evrei ca cetățeni cu drepturi egale și s-au emis și aplicat legi de restituire a proprietății și de repunere în drepturi.

Raportul a afirmat că „evreii au depus eforturi admirabile și au muncit cu sârguință pentru reabilitarea lor”. Sinagogile, organizațiile religioase și comunitare au reînviat; spitalele și căminele de bătrâni au fost redeschise; s-au înființat zeci de școli; au apărut 16 periodice evreiești; oamenii de afaceri evrei și-au reconstruit firmele cu relativă rapiditate.

Frontul comunist împotriva organizațiilor evreiești

Pe măsură ce comuniștii au pus stăpânire pe țară și au transformat Regatul român în „Republica Populară Română”, în ianuarie 1948, situația evreilor s-a schimbat radical. Comitetul Democratic Evreiesc, o armă în mâna comuniștilor, a început să pună stăpânire pe structurile organizatorice evreiești și să distrugă opoziția.

S-a lansat astfel o campanie de denigrare împotriva dr. William Filderman, binecunoscut lider al evreilor români din ultimii 30 de ani, care fusese persecutat de naziști, dar, cu toate acestea, a continuat să lupte împotriva lor. Deși președinte al Federației Comunităților Evreiești (și mult respectat pentru această poziție), el a dispărut de pe scena politică în 1946, iar Federația și-a pierdut importanța.

Sioniștii, care se bucurau de sprijinul unei părți importante a evreilor din România (două treimi), erau următorii pe listă, conform unor surse de încredere. Partidul Evreiesc, arma politică a sionismului, care trimisese doi deputați în Parlament după alegerile din 1946, expus unor atacuri, a hotărât să se autodizolve „pentru că își atinsese scopul”. Raportul Congresului Mondial Evreiesc comenta:

„concluzia evidentă este că a făcut-o sub presiune”. Comitetul Democratic Evreiesc a obligat două organizații sioniste importante din domeniul atragerii de fonduri, Fondul Național Evreiesc și Fondul Fundației Evreiești, să împartă cu el sumele colectate.

În decembrie 1948, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc (Comunist) Român a adoptat o rezoluție prin care condamna sionismul ca: „Mișcare politică reacționară a burghezilor evrei, care dorește să izoleze populația evreiască muncitoare de cei în mijlocul cărora trăiesc. În cadrul Comitetului Democratic Evreiesc, sioniștii s-au angajat în acte de sabotaj”. Comitetul Democratic Evreiesc a început să elimine toți sioniștii din rândul membrilor săi, inclusiv pe cei de stânga. Birourile diferitelor grupări sioniste din București au fost invadate de „activiști” ai Comitetului, care au distrus mobilierul și echipamentele. Apelând zadarnic la protecția Miliției, sioniștii au încercat să își apere singuri birourile și astfel s-a ajuns la confruntări fizice ce au durat o săptămână. Realizând inutilitatea luptei, consiliul de conducere al organizației sioniste oficiale a adoptat o rezoluție prin care a decis suspendarea activităților.

Curând după aceea, autoritățile, sub diverse pretexte, au închis fermele de pregătire a tinerilor sioniști, care își propuneau să ducă o viață de pionierat agricol în Israel. Uneltele au fost confiscate pentru pretinse utilizări în cadrul fermelor din vecinătate, clădirile au fost închise pretextându-se încălcarea unor norme sanitare.

Numeroși lideri evrei arestați

Persecutarea sioniștilor și a altor lideri evrei necomuniști nu s-a oprit aici. În 1950, 40 de lideri sioniști au fost arestați pentru spionaj și sabotaj. În vara lui 1951 s-a raportat arestarea a aproximativ 100 de lideri evrei.

Faptul că politica românească nu s-a destins este indicat de rapoartele provenite din Israel, conform cărora în ultimele două săptămâni au fost arestați alți 40 de conducători sioniști.

Din punct de vedere economic, poziția evreilor s-a deteriorat rapid. Aproximativ două treimi din evreii români aparțineau clasei de mijloc și mulți au suferit de pe urma naționalizării industriei, care s-a înfăptuit fără compensarea foștilor proprietari. Raportul estimează că aceste măsuri au afectat în jur de 100.000 de evrei. Comuniștii și-au propus să absoarbă acești oameni în economia națională prin „reconversie profesională”, dar chiar și o persoană oficială de vază din Comitetul Democratic a recunoscut mai târziu că aceste eforturi au eșuat.

Într-o nouă dezvoltare, guvernul a decis, în 1951, să naționalizeze 18 spitale evreiești, 3 clinici, 30 dispensare, 27 cămine de bătrâni, precum și alte instituții. Au fost naționalizate școlile evreiești, iar bisericile evreiești au fost private de dreptul de control asupra lor.

Congregațiile însele au fost supuse unei reorganizări în sânul cultului mozaic, măsură care prevedea că în fiecare oraș poate exista doar o congregație evreiască. Astfel, congregațiile de diferite rituri, cum ar fi cel ortodox și reformist, au fost forțate să se unifice.

În domeniul culturii, o organizație culturală evreiască la nivelul țării, numită Ikuf, a încercat în primii ani ai epocii postbelice să publice și să popularizeze operele clasicilor literaturii idiș. După o serie de „autocritici”, ea a abandonat domeniul evreiesc aproape în totalitate și și-a îndreptat eforturile în direcția propagării doctrinei comuniste. Raportul Congresului Mondial Evreiesc afirmă: „În aceste condiții, viața culturală a evreilor stagnează și este monolitică”.

Populația evreiască în scădere dramatică

Ca urmare a acestor evoluții, începând din 1946 populația evreiască din România a cunoscut o scădere constantă, ajungând în prezent la aproximativ 200.000. În 1946-1947 se estimează că 37.000 de evrei au părăsit ilegal România trecând granițele Ungariei, Poloniei și Austriei, îndreptându-se spre taberele de refugiați din Austria și Germania, deoarece nu ar fi putut să plece legal. După sentințele aspre date evreilor prinși încercând să treacă granița ilegal, acest tip de emigrare a încetat.

Totuși, în 1949, când în România s-a răspândit zvonul fals că România și Israelul au ajuns la un acord prin care unui număr de 100.000 de evrei li se permitea să emigreze, consulatul israelian de la București a fost luat cu asalt de mii de evrei care cereau vize. A fost nevoie de intervenția poliției pentru a împrăștia mulțimea. În prezent este încă permis să se emigreze în Israel, dar aceasta se întâmplă sporadic, iar guvernul României a încercat să împiedice fenomenul prin metode precum refuzul de a aproba părinților vârstnici să emigreze împreună cu copiii.

Se pare că există și în prezent mulți evrei care doresc să părăsească țara. Secretarul general al Comitetului Democratic, Bercu Feldman, a afirmat deschis la conferința comitetului că „legăturile noastre cu masele nu sunt satisfăcătoare, o parte a populației evreiești a ajuns sub influența agenților sioniștilor naționaliști”.

Comentariu asupra evaluării: Confirmat de alte surse.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 3711/52)

Începutul anului 1952 [martie-aprilie]

Informațiuni din RPR.

Despre deportările executate de regimul comunist din București*

Am emigrat în Israel cu ultimul transport permis de regimul comunist din RPR la începutul lunii aprilie 1952. În această situație, mi-a fost dat să trăiesc în București una din cele mai grele luni pe care le-a îndurat populația din România.

Două lovituri concomitent au dat comuniștii, din care una contra tuturor, iar a doua numai la o parte din populație. Este vorba de stabilizarea de la sfârșitul lunii ianuarie 1952 și măsurile de deportare a unei mari părți din populație. Cele două măsuri au fost luate concomitent în scopul ca efectele destructive și demoralizatoare să fie maxime. Căci mai întâi regimul a pus pe cetățeni în situația de a nu avea nici un ban și apoi, în această situație, i-a deportat.

Decretul pentru „evacuarea centrelor populate urbane din România”, în februarie 1952[1], împărțea cetățenii ce urmau să fie evacuați în două categorii. Prima cuprindea familiile așa numiților criminali de război, militarii ce fuseseră scoși din armată cu un articol special ca „dușmani ai poporului”, precum și familiile celor fugiți în străinătate, care sunt cu deosebire în atențiunea siguranței comuniste. În a doua categorie intră foștii politicieni, militari, magistrați, comercianți, industriași, orice funcționari comprimați și în general toți aceia care nu se găseau în

câmpul muncii. Eu intram în această categorie, căci fiind bolnav și mai ales așteptând să obțin viza de emigrare îmi dădusem demisia.

Prima categorie avea dreptul după decret să-și ia bagaje în cantitate de 50 kg. de persoană și trebuia să fie anunțată cu 22 ore înainte de plecare. Cea de-a doua categorie putea după decret să-și ia tot ce voia. Destinația primei categorii era fixată de organele MAI, pentru cea de-a doua categorie puteau să-și aleagă reședințe fără a intra în zona de frontieră sau în regiunile industriale sau de interes militar.

La apariția acestui decret panica în București era de nedescris. Fiecare se considera în situația de a fi deportat, cu atât mai mult cu cât numărul celor ce nu puteau intra în câmpul muncii era extrem de numeros. Între evrei panica era mai mare ca între români, dat fiind că foarte mulți evrei fuseseră lichidați din activitatea lor comercială în anul 1951 și în așteptarea emigrării stăteau în activitate, trăind din ceea ce agoniseră în ultimul timp și din vânzări de obiecte casnice în talcioc.

La aflarea acestei vești, fiecare a început să-și mai vândă din lucrurile disponibile, pentru a avea o sumă cu care să poată rezista în noua localitate și în felul acesta să lichideze din lucrurile pe care știa că nu le pot lua cu ei. O altă parte, potrivit decretului, își împacheta în lăzi cea mai mare parte din lucruri, haine, covoare, vesela etc. Dar când această operațiune era în toi, când o bună parte din oameni își întocmise o sumă oarecare și aștepta să-și ducă necazul acolo unde vor voi stăpânii comuniști, iată că vine stabilizarea, care i-a adus pe toți la zero sau sapă de lemn. Nu se putea un plan mai diabolic conceput. Și după stabilizare au început și „evacuările”. Bieții oameni nu puteau să-și ia mai mult de câteva geamantane, pe care să le pună în tren fără plată. Astfel, și cei prevăzuți în prima și cei din a doua categorie nu aveau altă posibilitate decât să ia ce-i pe ei sau în geamantane, căci a expedia un cufăr cu trenul însemna să-l transporti până la gară, să-l urci la tren și să plătești taxele de transport, care sunt excepțional de ridicate față de costul vieții și de posibilitățile de câștig general.

Deși majoritatea trebuiau anunțați de „responsabili” comuniști de stradă cu 12 până la 24 ore înainte, majoritatea din ei erau anunțați cu câteva ore înainte de un milițian, care rămânea lângă ei până în momentul când îi conducea la un loc destinat în general la circa de miliție respectivă și de unde erau imbarcați în camioane și duși la gară. Din momentul când erau anunțați și până în momentul când trenul pornea din București nu mai aveau voie să plece și să ia contactul cu nimeni.

La început, numărul celor deportați era redus, se vorbea de 100 până la 150, ulterior numărul lor a fost mărit și aceasta se putea deduce după camioanele încărcate, pe care și eu le vedeam adesea. Fără exagerare, cei ce plecau cu geamantanele în spate la gară sau spre sediile milițiilor aveau ceva înspăimântător în figurile lor. Unii erau cu fețele crispate, livide, galbene de groază, în timp ce majoritatea femeilor erau cu batistele la ochi.

Văzând că nu-și pot transporta decât ce pot lua cu ei în geamantane, din cauza lipsei de bani, și cum apartamentele trebuiau liberate imediat, fiind luate în primire de oficiile de închiriere de pe lângă sediile de miliție, împreună cu inventarul tuturor lucrurilor rămase, care treceau în „patrimoniul statului”, o parte din cetățeni căutau să-și ducă din lucruri pe la cunoștințe, rude sau prieteni, cu gândul de a le salva, fie a le aduce cu timpul acolo unde se vor stabili, dar mai ales că în curând regimul va fi înlăturat, și atunci să-și găsească obiectele din casă. Bineînțeles, nimeni nu crede în România că eliberarea va veni ca un gest de

înțelegere din partea rușilor, departe de aceasta, toată lumea știe că eliberarea va veni prin război.

Dar această acțiune a fost sesizată de organele de miliție, care au pornit o vânătoare în tot Bucureștiul contra acestor deplasări de mobilă și de lăzi. Responsabilii de stradă au indicat milițiilor toate casele unde au fost aduse lucruri sau de unde au plecat. Toate au fost duse la sediile respective înapoi, acolo unde casele erau deja goale și au fost inventariate, iar parte din ele la reședințele de miliție. În câteva zile această ultimă încercare a bieților cetățeni de a-și salva ceva din bruma lor de avere nu a mai fost folosită. Scopul comuniștilor era tocmai acesta, de a lichida fără cruțare pe acești „dușmani de moarte” ai proletariatului, cum afirmă comuniștii.

În timpul cât m-am găsit în România, evreii în general au fost scutiți (fără a se fi anunțat acest lucru) de evacuare, aceasta probabil că toți acei ce ar fi intrat în categoria de a fi evacuați au făcut cerere de emigrare, și în aceste condițiuni așteptau de o zi pe alta să li se aprobe și a pleca. Cum vaporul cu care am plecat eu a fost ultimul și cum ulterior a început și acțiunea de persecutare a evreilor, este neîndoielnic că soarta acestora a fost ca și a tuturor celorlalți poate și mai proastă.

Acțiunea cea mai nefastă și mai dușmănoasă în această afacere au avut-o așa numiții responsabili de stradă. Îmi aduc aminte de o astfel de reprezentabilă de pe strada Sf. Ioan, o țigancă mică și murdară, care intra agitată din casă în casă, ca pe moșia ei, dând dispozițiuni și insultând pe bieții oameni ce trebuiau să ia drumul pribegiei. Nu rețin numele aprigei comuniste, căci era pe strada unde locuia un frate al meu la care mă duceam adesea și care este încă în România.

Am auzit, fără a putea da nume, că un număr apreciabil din cei ce trebuiau să fie evacuați s-au sinucis imediat după ce au fost anunțați. Faptul pare mai mult decât verosimil, deoarece nu au fost scutiți nici oameni de 60 sau 65 ani sau bolnavi, care ce mai puteau aștepta acolo unde nu-i aștepta decât mizeria și o moarte lentă. Printre persoanele deportate cunosc pe un oarecare Petrescu din str. Sabinelor, fost proprietarul unui mare atelier de mobile. De asemenea, am auzit de deportarea fostului avocat Maltezeanu din str. Oțetari.

Imediat după ce au început deportările în București, au început și într-un număr de orașe din țară, printre care Brașovul, Ploieștiul și Constanța. Funcționarii de la CFR povesteau la sosirea lor în București despre aceste transporturi care în general sunt semnalate în toate colțurile țării. Până la ajungerea la destinație toți aceștia sunt supravegheați de milițieni. La ajungerea în noua localitate sunt luați în primire de organele de miliție și de Sfaturile Populare care îi cazează. În general, ei sunt trimiși în sate sau mici garguri și de preferință în apropierea locurilor cu posibilități de muncă, șantiere, colhozuri, ferme de stat. O mare parte din cei evacuați, chiar din cei plecați din București, sunt dirijați în regiunea Bărăganului și Dobrogea, cu scopul de a fi folosiți la lucrările Canalului. Nu am auzit până la plecarea mea de astfel de deportați care să fi scris din locurile unde fuseseră transplantați.

Cei cărora nu le veniseră rândul, așteaptă cu groază de o zi pe alta să o ia din loc. Aspectul este atât de tragic că el nu poate fi descris în câteva pagini și în plus că eu nu posed decât numai câteva date, dar care indică gradul de bestialitate al comuniștilor.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 7135/53)

---

* Mărturie furnizată de un evreu emigrant.

[1] În fapt este vorba de aplicarea unor hotărâri ale Consiliului de Miniștri, pentru cazul de mai sus, a HCM nr. 344 din 15 martie 1951, la care se va veni ulterior cu precizările din HCM nr. 1554 din 22 august 1952. Asupra acestei probleme vezi Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România, 1945-1964*, București, Fundația Academia Civică, 2000, p.79-97, 132-174.

Regiunea PMR Iași
Sectorul Documentare
Nr. 309 din 6 mai 1952

NOTĂ INFORMATIVĂ

În legătură cu activitatea desfășurată de CDE în problema plecării populației evreiești în statul Israel și sprijinul pe care îl acordă în această problemă organizațiile de partid

În ultimul timp, activitatea desfășurată de Comitetul Democratic Evreiesc Regional Iași s-a îmbunătățit într-o oarecare măsură, lichidându-se cu o serie de lipsuri care au reieșit atât în ședința inter-regională pe linie organizatorică, ce a avut loc la Iași în luna ianuarie a. c., cât și din ședința plenară cu activul din luna martie 1952, când a fost prezentată darea de seamă a activității pe anul 1951 și unde, printre lipsurile principale în munca CDE, a reieșit că nu s-a cunoscut exact numărul populației evreiești care a depus acte pentru plecare în statul Israel, din care cauză munca de lămurire s-a dus la întâmplare și nu s-a ținut seama de compoziția socială a populației evreiești și modul cum trebuie să se stea de vorbă cu fiecare în parte (muncitor, mic meseriaș, mic negustor etc).

În prezent însă, printr-o mai bună organizare a muncii și în urma sprijinului efectiv acordat de Comitetul Regional de Partid Iași, Comitetul Democratic Evreiesc Regional Iași a reușit să-și axeze activitatea pe linia scopului principal în această problemă, adică privind reeducarea, încadrarea și renunțarea la plecarea în statul Israel a populației evreiești.

În acest scop, munca de educație de masă a fost intensificată, organizându-se atât la sediul CDE, cât și în Căminele din cartierele cu populație evreiască mai numeroasă un număr de peste 20 conferințe cu diferite subiecte, axate pe combaterea naționalismului șovin sionist, adunări publice, concerte ale orchestrei TES, precum și un număr de 48 manifestări în limba idiș organizate de IKUF, precum și programe săptămânale în limba idiș la stația de radio-amplificare din orașul Iași, toate aceste manifestări având un conținut antisionist.

O vie activitate de educarea maselor a desfășurat și TES din Iași, care a prezentat în cursul trimestrului I-1952, un număr de 59 spectacole, vizionate de peste 11.000 spectatori, și 9 spectacole pentru copii, cu peste 500 spectatori. De asemenea, la demascarea propagandei sioniste și a scopurilor sale criminale contribuie în mare măsură agitația vizuală realizată prin poavazarea sălilor TES, IKUF, cămine, panouri de stradă, panouri cu scrisori din Israel, caricaturi, material din ziarul „Viața nouă”, expuse în întreprinderi și în locurile frecventate de populația evreiască atât în orașul Iași, cât și în regiune.

Ca formă principală a legăturii cu masele s-a organizat în această perioadă muncă de lămurire din casă în casă, vizitându-se astfel de către cele 103 echipe un număr de peste 400 de case din cartierele cu populație evreiască, cei vizitați continuând însă să arate o serie de motive, în special familiale, care i-au determinat să depună actele pentru plecarea în statul Israel, totuși în general s-a putut observa o atitudine de șovăială la acei care au acte depuse, arătând că se vor mai gândi asupra situației lor.

O altă formă a muncii de lămurire a fost aceea a ținerii de ședințe la sediul CDE cu grupuri de salariați, dintre care o parte aveau depuse actele pentru plecare. Astfel, s-au ținut ședințe cu grupuri de muncitori și funcționari de la Țesătura, Textila Roșie, Moldova Tricotaje, Sfatul Popular Regional, ICS Iașul, Coop. 7 Noiembrie, UCC Regional, un grup de medici și muncitori sanitari etc, în cadrul căror ședințe s-au făcut prelucrări politice, după care cei prezenți, luând cuvântul, au arătat poziția lor. Aceste ședințe au avut ca efect atât întărirea poziției acelor care nu au depus acte, cât și creșterea șovăielii în rândul acelor care au fost induși în eroare de către propagandiștii sioniști. Ca rezultat al muncii în privința renunțărilor s-a putut obține până în prezent un număr de peste 180 renunțări în orașul Iași și peste 40 renunțări în localitățile din regiune; de asemenea, au fost încadrați în producție în cursul trimestrului I-1952 un număr de peste 170 evrei, dintre care 112 în munci productive.

Org. de partid în general sprijină munca CDE, astfel – spre exemplu – org. de bază de la Coop. Meșteșugărească 1 Mai a organizat în întreprindere agitație vizuală antisionistă, a dus munca prin agitatori pentru a antrena tov. din coop. să semneze o scrisoare colectivă adresată unei întreprinderi similare din Israel etc. De asemenea, org. de bază a coop. 7 Noiembrie și a UCC Regional Iași au sprijinit organizarea de ședințe cu grupuri de salariați la sediul CDE, org. de bază de la ICS Iași mobilizează activiștii CDE la ședințele CDE-ului, controlează munca de lămurire de la om la om și a sprijinit confecționarea a 24 lozinci antisioniste etc. La fel la Textila Roșie, TES, Coop. Higiena ș.a. org. de bază respective sprijină munca CDE.

Nu la fel este sprijinită munca CDE la fabrica Victoria Țesătura și chiar la Moldova Tricotaje, unde prog. de bază respective nu sprijină munca activiștilor CDE și chiar subapreciază această problemă, cu toate că au primit sarcini în acest sens de la Comitetul Orașenesc de Partid Iași. O lipsă a CDE Regional Iași este că nu a reușit până în prezent să ia legătura cu toate org. de bază din întreprinderile unde se găsesc salariați evrei sau din cartiere cu populație evreiască, de asemenea nu s-a reușit încă să se identifice complet populația care are acte depuse pentru plecare.

În concluzie, se poate spune că munca desfășurată de CDE Regional Iași cu sprijinul org. de partid dă roade satisfăcătoare, astfel s-a putut observa că în ultimul timp la Căminele din cartierele cu populație evreiască participarea la manifestări este din ce în ce mai numeroasă și că cetățenii ascultă cu interes prelucrările, oamenii muncii evrei care au avut o poziție sănătoasă chiar de la început, sau chiar acei care și-au retras actele, dovedesc prin atitudinea lor în muncă atașamentul față de RPR și de cauza clasei muncitoare din patria noastră.

Prim-secretar
[indescifrabil]

Șef Sector Documentare
[indescifrabil]

(Arh.St.Iași, Comitetul Regional PCR Iași, dos. 10/1952, vol. II, f.221-223)

**Proces-verbal
de ședința Biroului Regional de Partid Iași din ziua de 10 mai 1952**

Prezenți: Tov. secretar Bădulescu Gheorghe, Tăutu Gheorghe, Lessner Lery, Cioflângă Victoria[1], Ioan R. Ștefan.

1. Analiza cazurilor de abatere de la Statutul Partidului ale unor membri de partid și rezolvate de organizația de bază și de către Biroul Comitetului Orașenesc de Partid.

Hotărâri: Se ia în discuție cazurile de abatere de la Statutul Partidului a lui:

Leibovici Zeilic, din organizația de bază „Țesătura”, a depus acte de a pleca în statul Israel, cu toată munca de lămurire nu s-a putut convinge de a nu pleca. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Iosif Aron, din organizația de bază „Moara 1 Mai”, a depus actele pentru plecare în statul Israel. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Leibu Mendel, de la organizația de bază „Moara 1 Mai”, a depus actele pentru plecare în statul Israel. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Mureșanu Erimia, de la organizația de bază „Pirogov”, și-a însușit banii poporului, făcând o delapidare de bani în urma căreia este condamnat. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Tampescu Gherasim, din organizația de bază CAM, este un trădător al clasei muncitoare, în anul 1933 a denunțat pe muncitorii care împărțeau manifeste, persecuta ucenicii, a făcut politica partidelor burgheze, descompus moral, venea în stare de ebrietate ca propagandist la CAM. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Saint Pierre Octav, din organizația de bază CAM, a făcut politică antisovietică în trecut, este contra clasei muncitoare, a condus corul la Odessa cu propagandă antisovietică. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Toma Spiridon, din organizația de bază CAM, în trecut a făcut propagandă antisovietică, a făcut parte din partidele burgheze, a condus o acțiune dușmănoasă contra muncitorilor evrei. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Isoveanu Gheorghe, din organizația de bază Cadre și Învățământ, Regionala CFR Iași, prin faptele sale în 1937 a trădat pe tov. Iosif Chișinevici, a predat Siguranței materialul ce i-a fost încredințat să-l difuzeze și s-a angajat ca informator al Siguranței. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Purice Constantin, din organizația de bază Centrul Aprovizionare Materiale din Regionala CFR, a fost agent al Siguranței antonesciene, unde a avut sarcina de

a descoperi pe comuniști, a slujit cu interes pe exploatarea ai clasei muncitoare. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

Pogor Lucreția, din organizația de bază Institutul Agronomic, în trecut a făcut politică legionară, a avut legătură cu o serie de reacționari foști legionari și excluși din partid. Pentru aceste motive, adunarea organizației de bază hotărăște în unanimitate de voturi sancționarea cu excluderea din partid.

În urma analizei și discutării fiecărui caz de abatere de la Statutul Partidului, Biroul Regional de Partid, cu unanimitate de voturi, aprobă excluderile hotărâte de organizațiile de bază și este de acord cu hotărârile luate de Comitetul Orășenesc de Partid în rezolvarea acestor cazuri.

Prim-secretar
[indescifrabil]

(Arh.St.Iași, Comitetul Regional PCR Iași, dos. 10/1952, vol. II, f.85-86)

[1] Victoria Cioflângă va deveni deputat în Marea Adunare Națională, din 30 noiembrie 1952.

206

Anti-Zionist Drive Accelerated

Source Athens: No information

Date of observation: September 1952

The anti-Zionist campaign in Rumania seems to have accelerated around the end of September 1952, according to a number of reports received by well-informed sources. The Communist regime's fury appears more and more to be striking at Jews as such, regardless of whether they are known as pro- or anti-Zionist. Thus, a Bucharest rabbi, Dr. Rosen, well-known for his collaboration with the Communists, is said to have been arrested on the last Saturday in September, while he was preaching an anti-Israel sermon. The incident occurred when a group of militiamen burst into the synagogue during the sermon to arrest some members of the congregation. Apparently forgetting his role of collaborator, the rabbi berated the militiamen from the pulpit for their profanation of the temple and lack of respect for religion. The militiamen thereupon also arrested the rabbi and took him along with them, according to the report received by our source.

Likewise, the Bucharest lawyer Schwefelberg, another ostensible collaborator with the regime, was arrested, as was Schwartz Marcu, an ex-president of the local chapter of the Communist – sponsored "Committee of Democratic Jews" in Galați.

The same source reports that during September 1952 a number of Jewish technicians, engineers and workers were dismissed from the oil industry. It is believed by the source that they were dismissed because they had applied for permission to emigrate to Israel.

Another fragmentary report tells of the tragedy of a Bucharest Jewish family named Nachinson, four members of which committed suicide by turning on the

gas jets of a kitchen stove. The family had received an order from the police to vacate their home. They left a letter for relatives in which they lamented that they had escaped the Nazi gas chambers only to be driven by despair into choosing the same kind of death in the Rumanian "Popular Democracy".

An increasing number of Jewish private traders are being arrested and deported to forced labor camps as a result of their inability to pay the heavy special taxes imposed upon them. Gold Bercu, a former merchant of Iași, died in September 1952 while working on the Danube-Black Sea canal.

Two big synagogues in Bucharest – the "Grand Temple" of Strada Arena and the "Sfânta Unirea" of Strada Mamulari – are now closed down.

Eval. Comment: Rosen Moses is chief rabbi of the Mosaic Cult. Arrest of the mentioned leaders is unconfirmed here. See for reference item no. 3711/52.

[TRADUCERE]

Accelerarea tendințelor antisioniste

Sursa Atena: nici o informație

Data observării: septembrie 1952

Campania antisionistă din România pare să se fi accentuat la sfârșitul lunii septembrie 1952, conform mai multor rapoarte primite din surse bine informate. Furia regimului comunist lovește din ce în ce mai mult în evrei, indiferent dacă aceștia sunt pro sau antisioniști. Astfel, se spune că un rabin din București, dr. Rosen, binecunoscut pentru colaborarea lui cu comuniștii, a fost arestat în ultima sâmbătă din septembrie, în timp ce ținea o slujbă anti-israeliană. Incidentul s-a petrecut când un grup de milițieni au năvălit în sinagogă în timpul slujbei pentru a aresta unii membri ai congregației. Uitându-și aparent rolul de colaborator, rabinul a admonestat milițienii din amvon pentru profanarea templului și lipsa de respect față de religie. Ca urmare, milițienii l-au arestat și pe rabin și, conform raportului primit de la sursa noastră, l-au ridicat.

De asemenea, avocatul bucureștean Schwefelberg, un alt colaborator binecunoscut al regimului, a fost arestat și el, așa cum s-a întâmplat și cu Marcu Schwartz, fost președinte al organizației locale a Comitetului Democratic Evreiesc din Galați, sprijinit de comuniști.

Acceași sursă menționează că în septembrie 1952 mai mulți tehnicieni, ingineri și muncitori evrei au fost concediați din industria petrolieră. Sursa este de părere că aceștia au fost concediați pentru că solicitaseră vize de emigrare în Israel.

Un alt raport descrie tragedia unei familii de evrei din București, pe nume Nachinson, din care patru membri s-au sinucis prin gazare de la o sobă de bucătărie. Familia primise ordin de evacuare din locuință. Ei au lăsat în urmă scrisori adresate rudelor, în care își exprimau mâhnirea că deși scăpaseră de camerele de gazare ale naziștilor, disperarea i-a împins să aleagă aceeași moarte în sânul „democrației populare” românești.

Un număr tot mai mare de comercianți particulari evrei sunt arestați și deportați în tabere de muncă forțată ca urmare a incapacității de a plăti impozitele speciale foarte mari care li se impun. Bercu Gold, fost comerciant din Iași, a decedat în septembrie 1952, în timp ce lucra la Canalul Dunăre-Marea Neagră.

Două mari sinagogi din București – „Marele Templu” din strada Arena și „Sfânta Unire” din strada Mămulari – au fost închise.

Comentariu asupra evaluării: Moses Rosen este șef rabinul cultului mosaic. Arestarea liderilor menționați nu se confirmă aici. Vezi și știrea nr. 3711/52.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 14.915/52)

207

Persecution Of Jews In Communist Rumania

Source Athens: Rumanian Exile Circles

Date of Observation: October-November 1952

Eval. Comment: The report underlines a few interesting trends of the anti-Semitic measures, taken by the Communist Government and its sponsored organizations in Rumania, especially during the last months. They show how the present campaign against Zionism was initiated.

A former deputy named Filderman Poldy, who was arrested in 1951, has been transferred from the Jilava prison to a hospital in Sinaia as a result of suffering from advanced tuberculosis.

Many Jews were arrested during October on charges of illegality transferring money from Rumania to Israel and vice versa. The authorities are said to have discovered evidence of the transactions in the mails. In this connection, it is reported by our source that the Securitatea has installed a special service in all post offices handling foreign mail; the duty of the service consists in destroying 80 per cent of all incoming and outgoing mail. The reason for this is believed to be to facilitate the censorship of all mail to and from abroad; up to now, due to the shortage of personnel, censorship of such mail has been carried out on a hit-or-miss, spot-check basis.

The Comitetul Democrat Evreesc (Committee of Democratic Jews) has addressed a memorandum to the government, asking that the ritualistic slaughter of fowl and cattle be stopped on grounds that it constitutes "cruelty to animals". The Communist – sponsored committee asserted that the slaughters, believed to total about 1,250 throughout the country, should be put to some productive labor.

Persecution of Jews seems to have been stepped up in recent weeks. A number of leaders of local chapters of the CDE (Committee of Democratic Jews) have been imprisoned; among them are Goldenberg, of Iași; Burelaru, of Botoșani; and Bacalu and Strasfeld, of Bucharest. I. Ludo, a journalist and close friend of Vasile Luca, has ceased to sign articles in the press, as has Ury Benador, another journalist of Jewish origin. The composer Schwartzman is known to be in disgrace with the regime.

Eval. Comment II: It may be remembered that many previous reports referred to similar accusations directed against Ana Pauker and Teohari Georgescu, charging them with having illegally transferred money from Rumania to Israel. Be that as it may, the recent accusations brought against Soviet physicians of Jewish origin leave no doubt that the so-called anti-Zionist drive was only a cover for an anti-Semitic movement planned by the Kremlin. The long-standing president of the

Jewish communities in Rumania, W. Filderman, presumably a relative of the former deputy mentioned in the report, lives now in Paris.

[TRADUCERE]

Persecutarea evreilor în România comunistă

Sursa Atena: Cercuri ale românilor din exil

Data observării: octombrie-noiembrie 1952

Comentariu asupra evaluării: Raportul subliniază unele tendințe interesante ale măsurilor antisemite luate de guvernul comunist și organizațiile care se bucură de sprijinul acestuia în România, în special în ultimele două luni. El arată felul în care a fost inițiată actuala campanie împotriva sionismului.

Un fost deputat, pe nume Filderman Poldy, arestat în 1952, a fost transferat de la închisoarea Jilava la un spital din Sinaia, deoarece suferă de tuberculoză într-un stadiu avansat.

În cursul lunii octombrie au fost arestați numeroși evrei acuzați de transfer ilegal de bani din România către Israel și invers. Se afirmă că autoritățile au descoperit dovezi ale acestor tranzacții în corespondența celor implicați. În legătură cu aceasta, sursa noastră raportează că Securitatea a înființat un serviciu special în toate oficiile poștale pentru a cerceta corespondența cu străinătatea. Sarcina acestui serviciu este de a distruge 80% din numărul total al scrisorilor care intră și ies. Motivul este, probabil, facilitarea cenzurii întregii corespondențe cu străinătatea. Până în prezent, datorită lipsei de personal, cenzura acestei corespondențe s-a făcut aleatoriu.

Comitetul Democratic Evreiesc a înaintat un memorandum către guvern, solicitând ca sacrificarea rituală a păsărilor și a vitelor să fie oprită, deoarece ea constituie un act de cruzime „față de animale”. Acest comitet, sprijinit de comuniști, a afirmat că sacrificările estimate la un număr total de 1250 pe tot cuprinsul țării ar trebui transformate în muncă productivă.

Persecutarea evreilor pare să se fi intensificat în ultimele săptămâni. Unii conducători ai organizațiilor locale ale Comitetului Democratic Evreiesc au fost închiși; printre aceștia se numără Goldenberg din Iași, Burelaru din Botoșani, Bacalu și Strasfeld din București. I. Ludo, jurnalist și prieten apropiat al lui Vasile Luca[1], a încetat să mai publice articole în presă, la fel ca Ury Benador, un alt jurnalist de origine evreiască. Compozitorul Schwartzman nu este nici el în grațiile regimului.

Comentariu asupra evaluării II: Am putea aminti că numeroase rapoarte anterioare s-au referit la acuzații asemănătoare la adresa Anei Pauker și a lui Teohari Georgescu, învinuindu-i de transfer ilegal de bani din România către Israel. Oricum ar fi, acuzațiile recente împotriva medicilor sovietici de origine evreiască arată fără urmă de îndoială că așa-numita tendință antisionistă nu a fost decât o acoperire pentru mișcarea antisemită planificată de Kremlin.

Președintele comunității evreiești din România, W. Filderman, aflat în această funcție pentru o perioadă îndelungată, probabil rudă a fostului deputat menționat în raport, trăiește actualmente la Paris.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 562/53)

---

[1] Isac Ludo (1894-1973), prozator și romancier, autor de reportaje, secretar de redacție al ziarului „Mântuirea”. În anii regimului comunist a purtat o virulentă campanie antisionistă și antiisraeliană. Autor al ciclului de romane *Paravanul de aur*, din care fac parte: *Domnul general guvernează* (1953), *Stare de asediu* (1956), *Regele Palaelibus* (1957), *Salvatorul* (1959) și *Ultimul batalion* (1960).

14 martie 1953

„MUTUALITATEA”

După războiul din 1916-1918, atunci când din Basarabia au început să se stabilească în București acei care găseau aici un câmp de activitate mai mare, evreii au înființat un club unde, sub masca jocurilor de cărți, se întruneau în fiecare seară pentru a pune la cale diferite afaceri. Acest club avea denumirea de „Mutualitatea” și avea sediul în str. Spătari.

Din acest club exclusivist nu făceau parte decât acei care erau originari din Basarabia și făceau parte din clasa capitalistă. Partidele de cărți, ceaiurile dansante etc, date – spunându-se – în scop de binefacere, dădeau posibilitatea unor chefuri care se terminau întotdeauna dimineața.

În timpul războiului de agresiune, desființându-se atât cercul „Libertatea”, cât și acest cerc „Mutualitatea”, comitetul acestuia din urmă a organizat un comitet de ajutorare sub denumirea „Omenia”, societate de ajutorare cu sediul în str. Romulus, al cărui secretar era un anume Rivenson. Această asociație a funcționat până în ultimii ani, când a fost desființată.

Odată cu eliberarea țării noastre de armatele sovietice, evreii din Basarabia au început să se reorganizeze și la un moment dat vechiul comitet al cercului „Mutualitatea”, care se pare că nu încetase nici un moment activitatea sa, caută să regrupeze pe toți evreii originari din Basarabia, mai ales atunci când au început să vină în țară evreii care căutau să fugă din Uniunea Sovietică, acest comitet și-a arătat toată solicițudinea pentru aceștia prin ajutoare în bani, intervenții la autorități, la „Joint” etc.

Când au fost începute emigrările spre Palestina, comitetul nu a precupețit nici un fel de cheltuieli strânse din cotizații, donații etc spre a face față necesităților celor ce urmau să emigreze.

În anul 1947, comitetul, prin numitul Iosif Swetz, domiciliat în București, str. General Berthelot nr. 3, a luat legătura cu forurile sioniste, pentru a ușura emigrarea celor fugiți din URSS spre Palestina. În marea lor majoritate, aceste elemente făceau parte din foștii capitaliști, celelalte elemente înscriindu-se în asociația foștilor deportați și repatriați.

Când în anul 1948 s-au început înscrierile pentru emigrare de către Federația de Comunități și când majoritatea evreilor basarabeni nu au fost înscriși, au început să se facă intervenții spre a se putea emigra. Astfel, comitetul a intervenit prin numitul A. Milman, domiciliat în str. Domnița Anastasia nr. 23, la Agami, spre a se rezerva cât mai multe locuri celor ce fugiseră din URSS. Atunci când au trebuit acoperite cheltuielile de viză etc, comitetul, prin Iosif Swetz, a avansat acești bani, care cifrau câteva sute de mii lei.

Odată cu plecarea avocatului I. Sudith în Palestina, a luat ființă la Tel Aviv o asociație a celor fugiți din URSS, care din informații s-ar bucura de mare influență. În anul 1948, în lunile iunie, iulie, august și septembrie, s-au trimis din RPR, prin poștă, liste de evreii originari din URSS care se aflau în țară și care cereau să emigreze. Aceste liste făcute de comitet cuprindeau toți evreii fugiți din URSS și însumau circa 5000 persoane, fiind formate pe organizații în provincie care lucrau pe lângă organizațiile Uniunii Evreilor Români, ramura dr. W. Filderman. Atunci când această uniune s-a dezvoltat, fiind numit un nou comitet sub conducerea numitului Sărățeanu, comitetul evreilor basarabeni a fost solicitat să conlucreze cu noul comitet al UER, ceea ce acesta în unanimitate a acceptat, delegându-se președintele I. Swetz să reprezinte evreii basarabeni în comitetul UER. Pentru comitetul celor fugiți din URSS s-a acordat o cameră în sediul UER din str. Labirint, unde funcționa zilnic secretariatul.

În septembrie 1948 s-a început o acțiune de înregistrare a celor ce își declarau originea în URSS, iar secretarul, avocatul Roșu, lucra în permanență spre a ține evidența celor înscrși. Tot în acest scop, s-au cerut și din provincie liste care au fost totalizate la UER în București. Printre aceștia, în marea majoritate se găseau elemente din județul Hotin, Bălți, Chișinău, Orhei etc, care cu toții doreau să emigreze, căci acesta era scopul permanent al lor. În acea vreme, comitetul se compunea din: președinte Iosif Swetz, domiciliat în str. G-ral Berthelot nr. 3; vicepreședinti Wasserman, domiciliat în Calea Griviței nr. 454, și Kainarseki, domiciliat în str. Ilfov nr. 1; secretar av. Roșu; membri: av. Saiovici, Zadunaiski, Donetz, domiciliat în str. Eremia Grigorescu, Sapojnic și Goverman, plecat în Palestina din luna iunie 1949.

După autodizolvarea UER-ului în toamna anului 1948, întreaga arhivă a secției evreilor fugiți din URSS, care lucra completamente separat în cadrul UER, a fost ridicată de către comitet. În luna decembrie 1948 s-a făcut o verificare a celor ce erau înscrși.

Din momentul sosirii în București a lui Agami Awerbuch, ca delegat al statului Israel, comitetul celor fugiți din URSS a ținut contact cu președintele său, cu el, președintele dând în permanență raport comitetului de cele ce se discutau.

După autodizolvarea UER, comitetul se întrunea în fiecare duminică dimineața acasă la numitul Iosif Swetz, în str. G-ral Berthelot nr. 3 etaj II, unde se discutau toate chestiunile cu privire la emigrare. La rugămintea lui Iosif Swetz, s-a făcut un memoriu compus de scriitorul Peltz[1], memoriu care urma să fie prezentat guvernului RPR și prin care se cerea admiterea la emigrare a acestor evrei care au suferit cel mai mult din cauza atrocităților fascisto-hitleriste în URSS. Concomitent, un asemenea memoriu urma să fie predat și lui Awerbuch[2]. Iosif Swetz, în ședințele de comitet, arăta mereu că Awerbuch se arăta mereu optimist până în momentul când datorită greșelilor comise de Itcar s-au rupt tratativele și întreaga problemă a emigrărilor a stagnat.

Atunci când a sosit în București ministrul Israelului în RPR, Rubin, printr-o scrisoare Swetz i-a cerut o audiență ca exponent a cca. 4500 persoane, urmând ca în această audiență să refere lui Rubin întreaga situație în care se găsesc evreii fugiți din URSS în RPR și care doresc să emigreze în Palestina. La această cerere s-a răspuns telefonic că trebuie să se revină după instalarea Legației în str. Dr. Burghilea. Între timp, se menține legătura cu Awerbuch, care i-a spus lui Swetz că nu are ce să discute cu Rubin, deoarece Rubin este în cunoștință de cauză cu toate cele ce li s-au întâmplat evreilor fugiți din URSS. Tot Awerbuch a declarat că el

personal a epuizat toate căile pe care le avea în România pentru a obține emigrarea, rămânând să vadă ce urmează să facă. Continuând, a spus că nicăieri de când se ocupă el cu emigrările, nu a întâmpinat atâtea greutăți ca în România. Acestea au fost aduse la cunoștință comitetului de către președintele Iosif Swetz. Atunci când Awerbuch, fiind ocupat, nu putea primi pe Swetz, secretarul lui – anume Arthur – îi comunica lui Swetz că situația este aceeași pe care o cunoaște și că nu are nimic de adăugat.

Aceasta era situația până în luna februarie 1949, când la un telefon al lui Swetz i se răspunde din partea legației că ministrul îl va primi într-una din zilele următoare. Însoțit de numitul I. Becker, domiciliat în str. Dionisie Lupu, în blocul din fața legației Statelor Unite, Swetz se duse la legație, unde a arătat lui Rubin că toți evreii fugiți din URSS, indiferent de originea lor socială, vor fi trimiși în Israel, ca unii ce au avut cel mai mult de suferit în timpul războiului. La aceasta, ministrul le-a răspuns că știe de toate acestea și că a primit din Tel Aviv de la avocatul Sudith știri, precum și că listele evreilor fugiți din Basarabia sunt la legație, urmând ca acești cetățeni să aibă prioritate atunci când se va pune problema emigrărilor, dar că pentru moment nu se poate face nimic, totul fiind în funcție de evenimentele internaționale. În aceste liste se arăta procentual câți sunt repatriați, localnici, eliberați din lagăre și vârsta respectivă. Aceste liste au fost redactate în trei exemplare pentru ca, în caz de va fi nevoie să se înainteze undeva, să se poată efectua aceasta cât mai repede.

După arestarea lui Iosif Swetz în luna aprilie 1949, în urma tentativei de trecere frauduloasă a frontierei, listele au fost distruse de inginerul Kessler, pentru ca acestea să nu constituie un act de acuzare contra comitetului. Inginerul Kessler a luat legătura cu legația, comunicând că în urma arestării lui Swetz, comitetul l-a însărcinat pe el să ia contact cu legația, rugând să i se acorde întreaga încredere.

De la această dată, un comitet restrâns, compus din numiții Donetz, Kessler și Sapojnic, se întrunea în fiecare duminică dimineața, discutându-se ultimele știri în legătură cu emigrările și posibilitățile de emigrare. Totodată, se arăta de către Kessler și ceea ce i se răspundea de personalul legației cu care ținea contactul.

La plecarea din București, în luna iulie 1949, în Palestina a numitului Goverman, acesta a arătat că va spune la Tel Aviv faptul arestării lui Swetz și va cere să se intervină prin legație în favoarea lui. În seara zilei de 13 iulie 1949 orele 21.30, Donetz vorbind cu soția lui Iosif Swetz, care cerea să fie ajutată în procesul soțului ei, deoarece acesta a fost condamnat și a făcut recurs, a arătat că a primit o scrisoare din Tel Aviv de la numitul Goverman, în care arăta că Sudith a convocat o ședință a comitetului celor fugiți din URSS aflați la Tel Aviv, în care Goverman va pune problema Swetz și va cere să se facă ceva pentru aceasta prin legația de la București.

(Arh.St.București, Prefectura Poliției Capitalei. Societăți, dos. 1/1953, f.1-6)

[1] Isac Peltz (1899-1980), autor de romane, schițe și povestiri, directorul revistei literare „Zodiac” (1930-1931). O mare parte din creația sa a fost adunată în *Scrieri*, I-V, București, Editura pentru Literatură și Edit. Minerva, 1969-1973. Se mai cuvin aici menționate volumele: *Israel însângerat* (roman, 1946), *Cum i-am cunoscut. Amintiri* (1964) și *Amintiri din viața literară* (1974). În anii prigoanei antisioniste a fost arestat, cunoscând ororile de la Văcărești, Jilava și Canalul Dunăre-Marea Neagră (Poarta Albă). Asupra lui vezi omagiul adus de Moses Rosen în volumul său *În lumina Torei*, București, f. Ed., 1971, p.161-164.

[2] Este vorba de Moshe Agami (Auerbach), delegat special al guvernului provizoriu israelian la București în toamna lui 1948, iar apoi consilier de Legație până în decembrie 1949.

Stenograma**Ședinței ținute în ziua de 16 martie 1953**

cu conducerea Comitetului Democratic Evreiesc

Tov. Feldman: președintele Comitetului Democratic Evreiesc, arată în câteva cuvinte că a fost examinată de către conducerea CDE situația acestuia și a ajuns la concluzia că menținerea și pe mai departe a acestei organizații nu mai are nici un rost, sarcinile ce le-au stat în față în mare parte au fost îndeplinite, iar problemele populației evreiești sunt rezolvate, așa cum sunt rezolvate toate problemele populației, de regimul de democrație populară, prin urmare eu propun autodizolvarea CDE. În acest sens am și pregătit un material și dacă dv. sunteți de acord am să dau citire acestui material.

Tov. Moghioroș: Nu am nici o obiecție, pentru că conducerea partidului – la problemele ridicate în ultimul timp de dv. – a dat acordul principal, acum urmează să prezentați forma concretă, cum credeți și dacă tovarășii sunt de aceeași părere, timpul este potrivit și sunt pregătite toate condițiile pentru acest lucru.

Tov. Feldman dă citire expunerii care după aprobarea propunerii tovarășului urmează să fie prezentată în fața Comitetului Central CDE, la fel și proiectul de Hotărâre.

Tov. Moghioroș: Ce părere aveți despre referat și despre proiectul de hotărâre prezentat de tovarășul Feldman? Cineva dintre dv. are ceva observații sau întrebări?

Tov. Goldstein: Tovarășul a vorbit despre situația CDE, dar nu a fost arătat că acest comitet a fost însărcinat și cu inaugurarea unor serii de institute, asociații culturale și cu îndrumarea unor ziare. Care este propunerea tovarășului în ceea ce privește aceste institute, cum vor funcționa după autodizolvarea CDE și dacă vor funcționa?

Tov. Feldman: În ceea ce privește problema asociațiilor, a institutelor și în primul rând a IKUF-ului, la această problemă părerea mea este că activitatea IKUF-ului este foarte limitată, se reduce la câteva centre culturale, eu cred că și această asociație trebuie să-și înceteze activitatea, iar unitățile culturale să fie trecute la sfaturile populare sau în cadrul altor institute.

Tov. Moghioroș: Aceste asociații culturale nu sunt legate cu așezămintele culturale?

Tov. Feldman: Ba da, ele sunt legate. În ceea ce privește problema institutelor de cult. Noi am ajutat, îndrumat și controlat aceste institute și am mobilizat pentru anumite acțiuni, dar comunitatea ca atare are legături propriu-zise cu Ministerul Cultelor, este direct subordonată Ministerului, după părerea mea această chestiune ar trebui să fie analizată în mod special. Eu cred că unele probleme cu care se ocupă aceste institute pot fi trecute în treburile obștești, în treburile sfaturilor populare.

În legătură cu presa. După părerea mea, „Új út” nu are rost să fie mai departe menținut. Cred că în general această problemă a presei poate să fie discutată foarte bine și cu Secția de Agitație și Propagandă, care are legături directe cu aceste ziare, gazeta care poate să fie menținută și mai departe este „Viața nouă”[1], pentru că aceasta are de acum o bază de masă, mulți abonați, și nu ar fi bine ca să fie dizolvată, iar după autodizolvarea CDE să aparțină sfatului popular sau la un alt organ.

Tov. Moghioroș: Câți abonați are acest ziar?

Tov. Feldman: Are 14-15 mii abonați și apar 20-22 mii exemplare.

Tov. Moghioroș: Tovarășul Feldman a răspuns la întrebarea pusă, acum urmează ca și dv. să exprimați părerea ce o aveți. Eu aș propune ca problema comunității, a IKUF-ului și chiar a presei să fie studiate și discutate separat, desigur, dv. puteți exprima părerea în legătură cu aceste probleme, însă să nu fie puse în discuție, pentru că sunt probleme destul de delicate și complicate, ca să luăm o hotărâre noi încă nu suntem destul de bine pregătiți, de fapt nici referatul n-a tratat această problemă. Dacă Comitetul Democratic Evreiesc a fost creat, condus și îndrumat de partid, comunitatea nu este opera partidului și nici a statului nostru. Desigur, acest lucru cere un studiu serios. Dacă dv. doriți să discutați această problemă sigur că puteți, dar trebuie să rămână o chestiune internă. De altfel, problema conducerii acestor comunități se va rezolva, pentru că în conducerea lor sunt comuniști și chiar tovarășii au spus că normal ar fi să fie legate de Ministerul Cultelor, în acest fel și Ministerul este condus de partidul nostru. Eu cred că nu este necesar ca să dăm acestei probleme un caracter de publicitate, chiar dacă noi o să discutăm aici.

Tov. Lebovici: Este problema Comitetului Democratic Evreiesc. Comitetul a fost inițiat, creat și condus de partid în anumit moment când sarcinile luptei pentru a întări influența noastră în masă și înfrângerea reacțiunii cereau acest lucru. Acum se pune problema în ce măsură au fost îndeplinite aceste sarcini și dacă mai este necesară menținerea și pe mai departe a comitetului. Tovarășul Feldman a arătat în referat cum, de la înființarea sa și până acum, au fost rezolvate o serie de sarcini. Este evident că rezolvarea celor mai importante probleme ale populației evreiești a fost posibilă datorită liniei și luptei partidului atât înainte, cât și după 23 august, cum este de exemplu egalitatea în drepturi a populației muncitoare evreiești cu masele muncitoare românești; lupta împotriva antisemitismului, împotriva naționalismului; rezoluția în problema națională cu care a venit partidul. Toate aceste măsuri și realizări au fost linia directoare și au arătat clar maselor populare evreiești linia partidului, scopul partidului și acest lucru a fost un mare ajutor în munca activiștilor care au fost trimiși de către partid la CDE. În acest fel au fost rezolvate problemele principale: desființarea asupririi naționale, de care a suferit enorm populația evreiască; reprimirea în muncă; rezolvarea cetățeniei; preluarea de pe spinarea populației evreiești a problemei întreținerii școlilor și a spitalelor, toate aceste realizări au adus o simpatie în rândurile populației evreiești față de regimul nostru, ea are de acum aceleași drepturi și în școli, și în armată, și în toate părțile, în acest fel politica partidului pentru populația evreiască a căpătat forme concrete. La fel, există teatre evreiești, care iarăși arată politica națională a regimului nostru, „cultură națională în formă și socialistă în conținut”. Este evident că tovarășii care au lucrat în cadrul comitetului s-au folosit de toate aceste realizări pentru convingerea populației evreiești.

Un lucru important care a cântărit mult în ceea ce privește câștigarea populației a fost problema încadrării în muncă. Au fost multe mii de oameni care erau în afara muncii și din cauza politicii burgheziei și din pricina scoaterii lor din câmpul muncii în timpul războiului. Prin naționalizarea întreprinderilor[2] și prin deschiderea diferitelor șantiere[3] am avut posibilitatea ca să rezolvăm și această problemă, chiar în ultimele zile am făcut niște statistici și am ajuns la concluzia că 8000 de oameni ar fi, în majoritatea lor bătrâni și femei casnice, care constituie problema încadrării în muncă a populației evreiești. Este de menționat că această

problemă a constituit un teren bun pentru naționaliști, care au făcut propagandă că pentru cei încadrați în câmpul muncii o să fie greu la plecare ș.a.

Un alt aspect a fost libertatea cultului, prin care populația evreiască a văzut că este tratată ca și ceilalți credincioși[4].

Un capitol dintre cele mai grele a fost lupta noastră cu sioniștii, care – exprimând interesele burgheziei evreiești și înainte și după 23 august – au dus această politică de a atrage masele și de a le ține sub influența lor. După 23 august ei au acționat în două direcții: crearea unui curent de emigrare și strecurarea lor în partid, în posturi de conducere, și până în anul 1947 am avut această situație că chiar acei care au fost membri de partid în același timp au fost membri ai diferitelor organizații sioniste. Când eram instructor la Capitală am aflat că oamenii seara vin la ședința organizației de bază și într-o altă seară la ședința organizației sioniste. Acest lucru a fost arătat conducerii partidului și aceste elemente au și fost scoase. Noi am dus o luptă puternică contra sioniștilor când au început o propagandă masivă de plecare și noi am luat poziție atunci prin ziarele noastre, demascam pe ei. La plecarea maselor evreiești a contribuit foarte mult și legalizarea de către guvern a plecării, eliberarea pașapoartelor fără condiții și o serie întreagă de alte avantaje. La fel a contribuit foarte mult a fișul Ministerului Afacerilor Interne, la fel acest minister trimitea milițieni din casă în casă care întrebau „nu vă înscrieți la plecare”? Eu am fost la Gheorgheni, unde am avut rude care s-au înscris, am întrebat ce ați făcut, de ce v-ați înscris, și ei răspundeau că a venit un milițian și atunci acest lucru înseamnă că guvernul vrea să plecăm. Este evident că aceasta nu a fost linia partidului, ci a fost influența unor elemente din conducerea de atunci. În orice caz, aceasta a avut o influență puternică în rândurile populației evreiești și timp de un an de zile a avut urmări nenorocite, zeci de mii de oameni sunt nenorociți din pricina acestei influențe.

Tov. Moghioroș: Când și cine a fost inițiatorul acestei platforme?

Tov. Feldman: În 1945 a fost inițiată de Luca[5]. A fost convocată o ședință la Comitetul Central al partidului și după aceea a fost o ședință la Văcărești, unde a vorbit Luca despre așa-zisul „Front Democratic Evreiesc”, după ce în 1946 a fost în Cairo și s-a întors înapoi a ținut un miting unde a vorbit de statul evreiesc, după acest miting sioniștii au spus ca să-l înscriem pe Luca la sioniști. Au fost chemați tovarășii noștri la FND și au fost luați la rost de Luca pentru că au spus că nu este bine să facem numai pe sioniști deputați. Atunci Luca a spus că noi trebuie să mergem neapărat în frontul lui Filderman. La ședința Comitetului Central a spus dacă nu puteți să faceți front cu Filderman, atunci nu faceți o treabă bună. Pe mine m-a dat afară, pentru că am ridicat problema că nu este neapărat necesar ca să mergem cu Filderman.

Tov. Lebovici: Mergând pe această linie de combatere a plecării, ne-am pomenit într-o situație foarte curioasă, părea că sunt două linii în această problemă. Noi mergeam, împreună cu comitetul de partid, pe linia de convingere a oamenilor să nu plece, pe de altă parte Ministerul de Interne, condus de un membru al Secretariatului Comitetului Central, venea și pune a fișe, trimitea pe milițieni și crea condițiile de plecare. Sioniștii la un moment dat spuneau că voi sunteți împotriva liniei partidului, lansau zvonuri că Șerban și Feldman sunt arestați etc. Este evident că apariția rezoluției în problema națională a constituit un moment de claritate, a arătat linia oficială a partidului și a fost un instrument cu care am reușit să facem un nou asalt, după demascarea devierii am văzut cum stă această situație.

Tovarășul Feldman a arătat unele aspecte ale muncii comitetului, cele mai importante au fost acelea în care comitetul a participat la mobilizarea maselor evreiești în diferite campanii, în special în timpul alegerilor, când am reușit să mobilizăm populația evreiască sub steagul partidului.

Încadrarea în muncă, crearea teatrelor evreiești, emisiunea de radio în limba idiș[6], toate acestea au contribuit la pătrunderea influenței partidului în rândurile populației evreiești. Mai târziu, mergând pe teren, am auzit în numeroase cazuri de ce a fost suprimată această emisiune.

Acum, în ceea ce privește astăzi, este clar că condițiile sunt schimbate, situația este alta, nu mai sunt grupări legale naționaliste, nici sioniste, nici fildermaniste, toate aceste probleme specifice care cereau să fie rezolvate, la un moment dat au fost soluționate și masele în imensa lor majoritate sunt sub influența partidului, rămășițele de probleme care mai sunt vor putea fi rezolvate direct de către partid mult mai bine decât au fost în ultimul timp prin mijlocirea Comitetului Democratic Evreiesc.

Aceste rămășițe de probleme sunt: încadrarea în câmpul muncii, și acest lucru poate să fie rezolvat foarte bine și în cadrul sfaturilor populare; problema manualelor pentru școli în limba idiș, pentru că nu sunt în număr suficient; combaterea rămășițelor de influență sionistă, pentru că mai există o rămășiță puternică a influenței sioniste, și emisiunea de radio din Israel este încă ascultată, prin urmare de acest lucru trebuie să ținem seama, care rămâne de combătut, trebuie continuată lupta de demascare a sioniștilor, fără a se neglija demascarea și combaterea naționaliștilor români, a rămășițelor naționale, legionare, cuziste etc.

Eu repet că în munca noastră am avut un sprijin puternic din partea partidului, personal tov. Gheorghiu-Dej, care în timpul acela când acțiunea lui Teohari și Ana a avut o influență, tovarășul Gheorghiu a arătat că poziția lui este împotriva plecării. Eu îmi iau angajamentul de a duce mai departe, acolo unde va fi nevoie, linia partidului în masa populației.

În ceea ce privește Federația, ea este o organizație de cult și o dată când există un Minister al Cultelor, conducerea acesteia nu mai este o problemă, desigur, și mai ales în condițiile internaționale de astăzi trebuie să ne gândim la asigurarea unei conduceri sigure și în fruntea acestei organizații trebuie să fie un comunist notoriu. În ceea ce privește IKUF-ul, ea este o organizație culturală în limba idiș, conținutul ei a fost asigurat prin Comitetul Democratic Evreiesc, cred că dat fiind că cultura nu încetează odată cu acest comitet, așa cum nu și-au încetat nici asociațiile culturale în limba maghiară după încetarea UPM-ului[7], ele pot să-și desfășoare activitatea în cadrul așezămintelor culturale, însă aceste așezăminte culturale trebuie să asigure pentru populația care vorbește limba idiș cultura lor progresistă. În privința bibliotecilor, eu cred că ele pot să funcționeze în cadrul sfaturilor populare, însă toate aceste probleme trebuie să fie rezolvate în așa fel ca nu cumva populația evreiască să lipsească de ceva din punct de vedere cultural prin faptul că comitetul și-a încetat activitatea. Noi propunem ca comitetul să-și înceteze activitatea, pentru că socotim că partidul poate să-și continue întărirea influenței, în condiții mai bune, fără acest comitet evreiesc.

În problema presei. „Viața nouă” este un organ al Comitetului Central CDE, odată când acest comitet își încetează activitatea nu mai poate să aibă nici acest organ. „Viața nouă” în ultimul timp își face datoria, are un conținut de informare, de demascare a sionismului, scoate din presa comunistă a statului Israel diferite materiale, la fel și din „Pravda”, eu cred că acest ziar, luat în mână direct de către

conducerea organizației de partid, ar fi păcat să fie dizolvat, pentru că mai poate să fie folosit în combaterea sionismului, pentru că din păcate trebuie să vă spun că presa noastră centrală și ziarele locale se ocupă foarte rar cu asemenea probleme, legate de demascarea sionismului sau de statul Israel.

Ziarul „Icufleter” este un ziar care apare în limba idiș și are același conținut cum are „Viața Nouă”. Acest ziar mai pleacă în străinătate și pentru populația evreiască este un ajutor, prin care sunt informați de situația evreilor din RPR. Cred că nu ar fi politic ca singurul organ care apare în limba idiș să-și înceteze activitatea. În Polonia, unde numărul populației evreiești este mai mic, apare un ziar zilnic în limba idiș și o revistă lunară, după părerea mea nu ar fi bine ca la noi „Icufleter” să-și înceteze activitatea. Despre „Új Út” nu știu ce influență are în masă.

Tov. Goldstein: Așa cum arată și materialul și cum a spus și tovarășul Lebovici, comitetul a fost creat, inițiat și condus de partid când a fost o anumită situație și era necesară crearea acestui comitet.

Partidul nostru, condus de învățatura leninist-stalinistă, a rezolvat în mod just problema națională, care a adus după sine necesitatea încetării activității Comitetului Democrat Evreiesc. Adică această problemă a fost rezolvată de către regimul nostru. Tovarășii au arătat aici că populația evreiască are aceleași drepturi ca și celelalte naționalități în toate problemele. Ca sarcini principale care au stat în fața comitetului au fost de a duce o luptă hotărâtă împotriva naționaliștilor burghezi, împotriva sioniștilor și împotriva tuturor ciupercilor sale, și de a duce muncă politică în rândurile populației, pentru a scoate din capetele oamenilor această influență a naționalismului burghez. O altă sarcină a fost rezolvarea problemei încadrării populației evreiești în câmpul muncii, care a fost rezolvată în mod just și s-a schimbat structura populației evreiești, sute și sute de comercianți, oameni de profesie, s-au transformat în oameni productivi, care problemă a fost sarcina partidului și care a fost rezolvată în mod just, ca niciodată populația evreiască n-a simțit un asemenea ajutor. Apoi a mai fost mobilizarea acestei populații în toate acțiunile partidului și ale guvernului.

Toate aceste sarcini în bună parte au fost rezolvate, cu excepția unor rămășițe ale mentalității mic burgheze, rămâne ca o sarcină lupta împotriva acestor rămășițe care mai există astăzi, întărirea vigilenței împotriva manevrelor dușmănoase sioniste, încadrarea acelor oameni care au mai rămas în afara câmpului muncii, în majoritatea lor bătrâni și femei casnice, aceasta însă este o problemă generală a țării și mai avem foarte mult de lucru cu femeile casnice, deci nu mai constituie o problemă aparte a evreilor.

Greutățile în munca noastră au fost arătate de tovarășul Lebovici. Noi am mai ridicat problema dizolvării CDE-ului încă în 1950, în special când s-a creat acest aspect că noi luptăm împotriva statului, că nu suntem de acord cu linia partidului. Este adevărat că până la urmă această problemă a fost lămurită și comuniștii au dus în rândurile populației evreiești linia partidului, așa cum a fost indicată de partid.

Eu am ridicat problema cu institutele, pe care am socotit-o că e o problemă de care trebuie să fie sesizată conducerea partidului.

În problema IKUF-ului ei nu sunt pregătiți, acesta a fost creat pe linie internațională cu mulți ani în urmă, deci în primul rând, ca să nu dăm apă la moara reacțiunii, trebuie să fie studiată această problemă, în al doilea rând populația cunoscătoare de limba idiș ascultă cu foarte multă plăcere poeziile și cântecele în limba lor și spectacolele teatrelor evreiești sunt foarte bine primite.

A doua chestiune este în legătură cu Federația. Este foarte just că această comunitate nu a fost creată de partid, dar după încetarea activității CDE noi trebuie să avem grijă de această comunitate, de îndrumarea ei din punct de vedere politic, pentru că până în prezent Ministerul Cultelor nu prea s-a ocupat cu această Federație și eu am observat că acest lucru este folosit de reacțiune.

În legătură cu presa. „Viața Nouă” este organul comitetului, în momentul când comitetul își încetează activitatea, acest ziar nu mai poată să rămână ca un organ al lui. „Ikufbleter” este un ziar în limba idiș și care mai pleca și în străinătate și după cum știu eu oamenii progresiști din Israel s-au exprimat că acest ziar este un ajutor pentru ei. Eu aș face o propunere, dacă s-ar putea ca să apară „Viața nouă” jumătate în limba română și jumătate în limba idiș, cu alte cuvinte să fie contopite aceste două ziare. În ce privește școlile în limba idiș, Ministerul Învățământului și partidul are grijă de ele.

Eu cred că populația cinstită evreiască, după ultimele evenimente internaționale, demascarea bandei de slugi din Uniunea Sovietică[8], atacarea Legației Uniunii Sovietice din statul Israel, va înțelege foarte bine că apariția comitetului a fost necesară, a fost creat de partid, problemele care au mai rămas sunt probleme generale ale țării, și partidul nu face nici o deosebire, și aceasta este dovedit prin fapte concrete și populația evreiască se va încadra în lupta comună a poporului muncitor din țara noastră și va merge înainte, sub conducerea și sub îndrumarea partidului. Eu personal îmi iau angajamentul că așa cum am muncit în cei 6 ani în cadrul comitetului, unde m-a trimis partidul, așa am să muncesc și de acum înainte acolo unde mă va trimite partidul.

Tov. Iscovici: Se împlinesc acum 8 ani de când a avut loc ședința aceea de inițiativă pentru înființarea Comitetului Democratic Evreiesc. Sarcinile care au stat în fața acestui comitet sunt de mult depășite. Comitetul a fost creat într-un moment când se dădea lupta pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, pentru democratizarea țării, pentru egalitate în drepturi a populației evreiești cu populația română, lucruri care prin politica partidului și prin lupta clasei muncitoare sunt deja realizate, însă au apărut o serie de momente politice pentru care a fost necesar ca comitetul să-și ducă activitatea trasată de partid în legătură cu aceste probleme. De exemplu, apariția sub aspectul puternic de masă a curentului emigrării, care era o influență a sionismului în rândurile populației evreiești, și problema încadrării oamenilor în muncă, care era o problemă grea dat fiind că o mare parte din populația evreiască nu era încadrată în producție, din care cauză nici nu putea să fie cuprinsă pe linia politică, fie prin sindicate, fie prin alte organizații de masă, în acest timp comitetul își ducea activitatea în masele populației evreiești, a mobilizat-o în acțiunile partidului, mai ales în timpul alegerilor. În toate aceste acțiuni, așa cum a fost arătat și în material, am avut un sprijin prețios și uriaș din partea partidului, îndeosebi apariția rezoluției în problema națională, am avut un ajutor mare mai ales după schimbarea legăturii comitetului cu partidul, pentru că până în 1948 am avut pe Luca. Partidul ne-a ajutat pentru evitarea unor greșeli despre care materialul nu vorbește, am fost ajutați de partid ca să ne ferim de aceste greșeli. De exemplu, cu ocazia plecării delegației evreiești la Congresul Mondial Evreiesc, când am avut ca sarcină, prin indicațiile date asupra felului ce poziție trebuie să avem acolo. Prin urmare, datorită ajutorului primit de către partid, sarcinile care au stat în fața noastră în marea lor majoritate au fost rezolvate.

După părerea mea, trebuie subliniate două lucruri, dacă comitetul mai continuă să-și ducă activitatea s-ar face o activitate paralelă cu organizațiile de partid,

pentru că populația este încadrată de acum în producție, în sindicate, care cuprind întreaga populație din punct de vedere politic. Un alt lucru, în aceste condiții ale luptei de clasă, ca noi să ducem o muncă politică sănătoasă trebuie să avem activiști verificați, elemente muncitorești, dar comitetul o bună bucată de vreme a fost format din elementele mici burgheze și în momentul acesta critic al emigrării o parte din acești activiști s-au înscris între primii pentru plecare. Acum, pentru activitatea noastră, ar trebui să fie scoase noi elemente muncitorești din producție și acești oameni făceau numai o muncă paralelă, deci este mult mai sănătos ca să-și ducă activitatea împreună cu ceilalți muncitori din întreprinderi. Prin urmare este foarte clar că acest comitet nu-și mai are rost și este timpul ca să-și înceteze activitatea.

Problemele care rămân nu sunt probleme specifice, cum au fost o bucată de vreme. Mobilizarea populației evreiești la lupta pentru pace nici până acum n-a fost făcută de CDE, ci de Comitetul Permanent de luptă pentru Pace, deci există și acum toate formele și posibilitățile ca masele evreiești să fie antrenate în lupta pentru pace. Problema încadrării oamenilor în câmpul muncii este aproape rezolvată, care au mai rămas au deja toate condițiile de încadrare și de calificare. În legătură cu problemele culturale, teatrele evreiești sunt legate de comitetul pentru Artă și au fost îndrumate și până în prezent de acest comitet, este adevărat că au fost sprijinite și de noi, la fel și noi am fost ajutați printr-o serie întregă de piese progresiste, care au demascat pe sioniști. Școlile, și problema lor este rezolvată prin Ministerul Învățământului Public.

Problema IKUF-ului trebuie să fie încă studiată, analizată mai adânc pentru că și după părerea mea nu este obligatoriu să-și înceteze activitatea odată cu Comitetul Democratic Evreiesc. Așa cum am mai spus sunt unele aspecte care trebuie să fie încă studiate, pentru că așa cum știu eu, nici celelalte minorități naționale nu au asociații culturale separate, nevoile culturale sunt asigurate prin toate formele culturii și atunci IKUF-ul ar fi singura asociație a unei minorități naționale. Problema asigurării culturii în limba idiș se pune numai în anumite orașe, eu am fost în Transilvania, unde oamenii nu înțeleg această limbă; se pune problema într-un număr de orașe din Moldova, și acolo poate să fie asigurat și acest lucru.

Problema Federației este o problemă care trebuie discutată separat și nu trebuie legată de problema comitetului.

Problema ziarelor. „Viața nouă” este un organ al CC al CDE, deci odată cu încetarea activității comitetului se pune problema dacă va mai apare acest ziar și dacă da, cum? El nu o să mai aibă un rol de a ajuta comitetul în activitatea sa, pentru că nu va mai avea nici un fel de activitate. În ceea ce privește informațiile politice interne și internaționale sunt o serie de ziare prin care populația evreiască poate să se informeze, noi trebuie să spunem că numai o foarte mică parte din populația evreiască nu știe limba română.

Tov. Moghioroș: Ce proporție nu știe limba română sau maghiară?

Tov. Iscovici: Un număr precis nu aș putea să vă dau, dar un număr foarte mic, dacă 1%. Deci problema ziarului rămâne de văzut.

Tov. Moghioroș: Această problemă poate să fie rezolvată așa cum a fost și la UPM și la Frontul Plugarilor, nu mai există aceste organizații, prin urmare nici ziarele lor nu mai există. Deci, soluția noi o putem găsi.

Tov. Iscovici: Rămâne doar o muncă politică de dus în rândurile populației evreiești împotriva naționalismului. Fiindcă din materialul prezentat de tovarășul

Feldman nu a reieșit că mai există această influență în mentalitatea oamenilor, tovarășul Stalin a arătat că aceste rămășițe mic burgheze sunt elemente care dispar cel mai târziu din mentalitatea oamenilor.

Tov. Bacal: Din cele spuse de tov. care au vorbit aici a reieșit că funcțiile comitetului nu mai sunt corespunzătoare, deci este mai bine ca să-și înceteze activitatea. În acest moment, încetarea comitetului, ca și a celorlalte comitete ale minorităților naționale, este necesară pentru întărirea unității oamenilor muncii din RPR.

Una din sarcinile cele mai importante a fost lupta împotriva influenței mic burgheze, împotriva influenței sioniste. Odată când acest comitet își încetează activitatea, problema aceasta trebuie să fie preluată de celelalte organizații, pentru că în rândurile populației mai există o foarte adâncă frământare, mai ales după ultimele evenimente internaționale, există încă sute și sute de evrei care au depus cereri pentru a pleca în Israel și care nici astăzi nu au renunțat la plecare. Acest lucru trebuie să fie cunoscut de noi și trebuie să găsim formele cele mai potrivite prin care, după încetarea activității comitetului, să fie dusă o muncă puternică de lămurire. La fel, populația evreiască care a mai rămas în țară este legată prin mii de fire de cei plecați.

Trebuie avut în vedere că sunt o serie de probleme legate de Comitetul Democratic Evreiesc și eu cred că ar fi fost bine ca odată cu încetarea activității comitetului aceste probleme să fie puse la punct, cum sunt problema IKUF-ului, a ziarelor și a Federației, dacă noi nu vom pune la punct aceste probleme va rămâne o stare de nehotărâre care ar da loc la discuții, la zvonuri. După părerea mea, este bine ca odată cu punerea în aplicare a unei chestiuni, toate aspectele ei să fie puse la punct. Este bine ca acest lucru să fie stabilit cu cât se poate de repede.

Cu privire la problema IKUF-ului, după părerea mea nu este necesar să existe IKUF, ci este necesar să existe o continuare a activității culturale pentru vorbitorii de limba idiș din rândurile populației. Trebuie precizat care organ anume se va ocupa cu această muncă. Așezămintele culturale până în prezent nu prea s-au ocupat cu munca IKUF-ului, pentru că a existat comitetul care l-a îndrumat și sprijinit, iar după încetarea activității comitetului așezămintele trebuie să aibă grijă de această muncă.

Problema ziarelor. Din problema ziarelor principală este problema ziarului „Icufbleter”, pentru că acesta este un ziar în limba idiș. Cred că nu sunt mulți care nu cunosc limba română sau maghiară, decât un procent sub 1%, există însă problema în ce măsură cunosc limba, adică pot să-și însușească lucrurile în limba română sau nu, acest ziar la fel este un ajutor pentru presa progresistă din străinătate. În privința ziarului „Új Út”, existența lui nu este justificată principial și nici practic. Ziarul „Viața nouă”, trebuie să ne gândim, pentru că cei care știu limba română au toate posibilitățile ca prin celelalte ziare să se informeze de orice probleme.

Problema Federației. Tovarășii au spus că aceasta este o problemă care aparține Ministerului Cultelor. Problema care se pune aici este că în cadrul comunităților au lucrat și lucrează și activiști ai comitetului, care au fost îndrumați în munca lor de către comitet. În munca acestor activiști există o contradicție, pe de o parte ei sunt materialişti, pe de altă parte ei lucrează într-o organizație mistică, totuși, prezența lor, după părerea mea, este necesară din punct de vedere al controlului pe care-l exercită partidul prin acești comuniști. Trebuie să știm că religia este unul dintre canalele naționalităților. Această problemă a Federației și a activiștilor din cadrul federației trebuie să fie examinată de către conducerea partidului și trebuie dată o linie tovarășilor, dacă acești tovarăși vor mai fi ținuți în aceste co-

munități ei o să fugă și acest lucru este foarte justificat. Prin urmare trebuie să găsim o soluție justă.

Tov. Moghioroș: Nu aș vrea ca această problemă să fie amestecată în problema autodizolvării comitetului. Este o chestiune delicată, și fără îndoială tovarășul are dreptate, acest lucru trebuie studiat bine, nu ar fi just ca să luăm o rezoluție acum în această chestiune, nici chiar în ce privește membrii de partid care lucrează acolo.

Tov. [K.] Vechsler: Tovarăși, eu sunt de acord cu referatul tovarășului Feldman, că a ajuns timpul ca să dizolvăm Comitetul Democratic Evreiesc, la fel tovarășul Feldman și ceilalți tovarăși au arătat motivele politice. Eu vreau să arăt că chiar după 23 august populația evreiască era o masă izolată de celelalte naționalități, însă acum această situație nu mai există, lucrurile s-au schimbat ca urmare a politicii juste a partidului. La fel a fost rezolvată și problema încadrării masei populației evreiești în câmpul muncii, deci comitetul în marea lui majoritate și-a îndeplinit sarcinile și la un moment dat începe să fie o frână în mersul nostru înainte.

Trebuie subliniat că și după încadrarea populației evreiești în câmpul muncii mai sunt foarte mulți care se uită cu ochii peste graniță și așteaptă evenimentele. În 1950, când au apărut afișele Ministerului de Interne, peste 60% din populația evreiască a plecat, este adevărat că nu au plecat toți care au depus actele, pentru că din 1950 și până în prezent au fost convinși mii de oameni ca să renunțe la plecare, însă au mai rămas mii de oameni care nici acum n-au renunțat la plecare. Acest aspect nu a fost destul de bine ridicat în referatul tovarășului Feldman. Deci, eu socot că odată cu analiza noastră va trebui să fie trasată ca o sarcină concretă a activiștilor comitetului, ca o sarcină de partid, ca să-și ducă munca de lămurire între cei care încă nu sunt lămuriiți.

O altă problemă este problema dușmanului de clasă. Vedeam că mai ales în ultimele săptămâni ies la suprafață noi și noi manevre ale dușmanului de clasă, am ajuns acolo că la Galați, secretarul comunității, care este comunist, membru de partid, și după moartea tovarășului Stalin a spus că este de așteptat o răbufnire a antisemitismului, pentru că între tovarășul Stalin și tovarășul Malencov a fost o contradicție în această privință, și acest aspect nu a fost accentuat în mod suficient în materialul prezentat de tovarășul Feldman, n-a fost arătat că tocmai din această cauză trebuie să ducem mai departe o adâncă muncă de lămurire. Eu aș fi de părere ca această problemă să fie subliniată în materialul care urmează să fie prezentat comitetului.

În legătură cu presa, noi am mai discutat în cadrul biroului această problemă, părerea mea este că atât „Új út”, cât și „Viața nouă” și-au îndeplinit misiunea lor istorică. Aceste ziare au fost create pentru populația evreiască care era izolată, neîncadrată în producție, ca să fie îndrumată prin aceste ziare. Problema sionismului nu este o problemă specială a ziarului „Viața nouă”, ci este o problemă a tuturor ziarelor noastre. Eu socotesc că „Viața nouă” nu-și mai are rostul, noi, comitetul, am făcut eforturi serioase ca ziarul să fie menținut, prin încasări de abonamente, și dacă activiștii comitetului nu s-ar fi ocupat de acest lucru nu ar fi fost în stare ca să mai existe. La fel și ziarul „Új út”, deși are 7000 abonați, nu mai este necesar ca să fie menținut, pentru că sunt o serie de alte ziare. După părerea mea, ziarul „Icufbleter” trebuie să rămână, dar în primul rând trebuie să-și schimbe denumirea.

În ceea ce privește asociația culturală IKUF, deși este o organizație culturală în limba idiș, aceasta a fost îndrumată și ajutată în muncă de CDE, noi am trimis acolo o serie de oameni pentru ca să asigurăm linia justă. În momentul când comitetul își

încetează activitatea, se pune problema dacă va mai exista IKUF-ul sau nu. Această asociație a fost creată în 1937 pentru a răspândi cultura în limba idiș, deși mai sunt unele orașe cu populație care mai vorbește limba idiș, eu socotesc că nici IKUF-ul ca atare nu are o bază de existență, această asociație are un cor și o echipă artistică, când a fost vorba de vreo conferință politică tot comitetul o făcea, deci nu are o bază de existență, dar în același timp în unele orașe trebuie gândit în mod serios, pentru că nu trebuie uitat că și această populație are nevoie de această cultură în limba ei maternă. Eu aș propune ca să fie preluată de sfatul popular atât echipa artistică, cât și activiștii. În ceea ce privește existența revistei culturale în limba idiș, nu aș putea să vă spun dacă este necesară sau nu, dar dacă rămâne o viață culturală în limba idiș, atunci trebuie să aibă și un organ care s-o alimenteze.

În ceea ce privește comunitatea, nimeni dintre noi nu a propus ca odată cu încetarea activității comitetului să-și înceteze activitatea și această comunitate. Aceasta este o problemă foarte delicată, foarte gingașă. Această comunitate a fost folosită de dușmanul de clasă, care a făcut necesar ca să fie acolo și comuniști care să ducă o muncă. Noi am discutat și această problemă, dacă este timpul sau nu ca comuniștii să fie retrași din aceste comunități. Acum, fiindcă comitetul își încetează activitatea și dat fiind situația internațională, mai este necesar ca ei să mai rămână acolo și să facă o muncă politică.

Tov. Solomon Ștefan: Și eu sunt de acord cu cele propuse de tovarășul Feldman, noi am mai discutat acest lucru și am ajuns la concluzia că acest comitet și-a îndeplinit misiunea, sarcinile care au fost în față sunt deja depășite, însă au fost o serie de rezultate pentru care comitetul a depus serioase eforturi. Noi am muncit în rândurile populației evreiești pentru a încadra în producție, pentru a antrena în construirea socialismului și în lupta pentru realizarea planului cincinal în patru ani, aceste sarcini nu mai sunt.

După părerea mea, nu a fost destul de bine subliniată problema afișului Ministerului de Interne, care a avut un efect, că o serie de oameni au plecat din țară, iar acum are un alt efect, că au rămas aici o serie de oameni cinstiți, încadrați în câmpul muncii, care au rude plecate în Israel, oameni de altfel cinstiți, care nu mențin nici o legătură cu ei.

Părerea mea despre Federație este că nu trebuie amestecată problema Federației cu autodizolvarea comitetului. Ieșirea organizată a comuniștilor nu se poate face și nici nu se va face, dar eu cred că în mod treptat vom găsi în fiecare oraș oameni cinstiți, nemembri de partid, și prin acești oameni vom asigura continuitatea de a menține un control și o linie corespunzătoare.

În problema IKUF-ului, eu spun că această asociație nu mai are nici un rost, activitatea acesteia poate să fie dusă foarte bine de așezămintele culturale. Eu consider că atât ziarul „Új út” cât și „Viața nouă” pot să-și înceteze activitatea, și acest lucru este necesar și din punct de vedere material. Deși am avut 24.000 abonați, nu putem spune că toți s-au abonat pentru că au simțit nevoia de a citi aceste ziare, ci s-au abonat din oportunism, au socotit că nu e rău să fie abonat și la ziarul comitetului. În problema ziarului „Ikufbleter”, cred că foarte puțini sunt care citesc în limba idiș, pentru că este o diferență de a vorbi sau de a citi limba idiș. Eu aș propune ca pentru acești oameni și în același timp pentru întărirea activității culturale să se facă un fel de revistă care să apară la trei săptămâni sau o dată pe lună, revista „Culturwegweizer” este necesară pentru îndrumarea muncii culturale.

Trebuie să vă spun, să numim copilul pe nume, că am primit ajutor și îndrumări, dar la un moment dat am rămas singuri în demascarea sionismului, și în

ultimul timp presa centrală foarte puțin s-a ocupat de acest lucru, rar, foarte rar au apărut materiale despre statul Israel. Reacțiunea ne spune că voi sunteți legionari, nu vedeți că numai voi veniți cu demascarea sionismului. Această activitate, de acum înainte, trebuie să intre în atribuțiile partidului.

Tovarăși, eu sunt la comitet din 1948 și așa cum am lucrat și în acești patru ani, îmi iau angajamentul că voi lucra și de acum înainte acolo unde va fi nevoie, acolo unde mă va trimite partidul.

Tov. Goldberger[9]: Cred că problema discutată aici a avut o linie justă, a fost bine pusă. Ceea ce a ridicat tovarășul Feldman în expunere și în Proiectul de Hotărâre în principiu a fost acceptat de conducerea partidului nostru, rămâne ca după discuțiile de astăzi să fie discutat și în comitet, pentru a deveni o hotărâre a Comitetului Central al CDE. Eu nu vreau să repet ce au fost arătate deja aici. Vreau să vă atrag atenția de necesitatea completării materialului, pentru că într-adevăr aici au fost ridicate probleme importante care neapărat trebuie să fie incluse în material, de exemplu rezolvarea problemei cetățeniei, problema asigurării pensiilor, și aceste lucruri trebuie să fie arătate ca realizări ale regimului nostru. Foarte just au arătat tovarășii că mai există o puternică influență a sionismului. Însăși ședința Comitetului Central trebuie să fie o ședință de înarmare, unde trebuie arătat că fără îndoială trebuie să fie dusă mai departe lupta împotriva influenței naționalismului burghez și a sionismului, acest lucru este foarte important. Eu consider că la ședința care va avea loc la CDE nu va fi nimeni care se va ridica împotriva acestei propuneri, pentru că există toate condițiile sociale prin care fiecare poate să-și dea seama de necesitatea autodizolvării CDE-ului.

În problema presei eu sunt convins, așa cum au arătat aici și tovarășii, că majoritatea cititorilor evrei nu țin mult la aceste ziare. În măsura când aceste ziare nu vor mai exista, eu sunt convins că nu vor simți nevoia acestor ziare, dat fiind că presa noastră centrală și locală se va ocupa și mai mult cu problema combaterii sionismului și a antisemitismului, ca atare vom crea toate condițiile ca presa noastră centrală să se ocupe mai mult cu aceste probleme.

În ceea ce privește problema IKUF-ului, eu sunt de acord cu acei tovarășii care au spus că nu este cazul ca această asociație să fie menținută și mai departe, mai ales sub numele IKUF, care este legat de anumite sentimente naționaliste, ca atare, cred că sub numele IKUF, și sub nici o formă, nu avem nevoie de o asemenea asociație. Pentru a satisface anumite nevoi culturale ale populației care vorbește limba idiș va trebui să se aibă grijă de așezămintele culturale, și acest lucru va fi o sarcină a căminelor și a așezămintelor culturale, va deveni o preocupare a sfaturilor populare care se ocupă cu culturalizarea maselor. În ceea ce privește asigurarea materialelor culturale în limba idiș, și aceasta va fi rezolvată prin așezămintele culturale.

Dacă în cadrul ședințelor va fi ridicată problema Federației, aceasta trebuie să fie lămurită și arătat că Federația este condusă pe linie de stat și ca atare partidul și autodizolvarea Comitetului Democratic Evreiesc nu are nici o legătură cu această problemă.

În concluzie, cred că propunerile făcute de tovarășul Feldman pot să fie primite ca bază. Eu aș propune ca să fie aleși 3-4 tovarășii care să vadă ca după discuțiile noastre materialul prezentat în ce măsură trebuie să fie redactat. Trebuie să aveți grijă ca acești tovarășii să fie aleși în comisia de redactare și cu ocazia ședinței de comitet, și în acest fel rezultatul ședinței de comitet va fi și trebuie să fie hotărârea CC al CDE cu privire la autodizolvarea CDE-ului. Tot în cadrul acestei

ședințe trebuie să fie aleasă Comisia Centrală, pentru că în momentul când Comitetul Central a declarat autodizolvarea, înseamnă că nu mai există nici Biroul CC al CDE și trebuie să fie aleasă o comisie centrală care trebuie să ducă la îndeplinire această hotărâre, care comisie trebuie să aibă ca sarcină de a face un plan și să înceapă să organizeze sistematic prelucrarea și aplicarea acestei hotărâri. Este foarte important ca tovarășii care vor prelucra acest material să fie informați de anumite aspecte specifice din localitatea respectivă. Trebuie să dăm o foarte mare atenție pentru fiecare cuvânt, pentru că tovarășii care au lucrat în ilegalitate știu cum am folosit și noi toate posibilitățile legale, și nu putem crede că dușmanii noștri sunt mai proști sau că nu au experiență, situația internațională, toate cele descoperite până acum dovedesc invers. Ca atare, aceasta înseamnă că noi, comuniștii, membrii de partid, trebuie să fim destul de conștienți de acest lucru și trebuie să mergem pe linia demascării manifestărilor naționale, sioniste, acest lucru de altfel trebuie să aibă ca o sarcină în fața fiecărui evreu cinstit, care înțelege că sionismul este un dușman, în primul rând al evreilor.

Eu acest lucru am vrut să arăt, pentru că fără îndoială că odată cu autodizolvarea comitetului noi nu numai că nu încetăm lupta împotriva sionismului, ci sarcina noastră este ca acolo unde mai sunt asemenea manifestări, această luptă să fie întărită și să fie dusă împreună cu organizațiile de partid și de masă, inclusiv aparatul de stat.

Tov. Borilă[10]: Eu sunt de acord, în general, cu multe din observațiile făcute aici. Expunerea și proiectul de hotărâre cred că sunt bune și cu diferite modificări pot să fie înaintate conducerii partidului. Eu vreau să vă atrag atenția la anumite probleme. Toți tovarășii au fost de acord cu cele propuse, însă unii tovarăși când au început să vorbească despre referat și despre propunerea tovarășului Feldman au vorbit în așa fel că ce o să fie mai departe cu populația evreiască, cine se va ocupa de cutare și cutare lucru. Au arătat că sunt de acord cu autodizolvarea comitetului, dar totuși să mai rămână pe ici, pe-colo vreo bibliotecă, sau ICUF-ul etc. Trebuie să fie bine aprofundat acest lucru, trebuie să fie bine înțeleasă necesitatea autodizolvării comitetului, dar voi ați rămas cam îngrijorați că cine va rezolva după dizolvarea comitetului anumite probleme? În primul rând, toate aceste probleme n-au fost rezolvate nici până acum numai de comitet, ci rezultatele obținute au fost posibile pentru că s-au ocupat de aceste probleme guvernul și partidul, la fel și în viitor vor fi rezolvate toate problemele în modul cel mai just, fără o asemenea organizație națională. Sfaturile populare, căminele culturale, așezămintele culturale se vor ocupa cu aceste probleme.

Trebuie să dați o mare atenție prelucrării acestor materiale, în primul rând în Comitetul Central, iar apoi jos în organizațiile respective, aici toate problemele trebuie să fie foarte bine dezvoltate, documentate, ca fiecare dintre tovarășii care fac parte din Comitetul Central și din comitetele respective să fie lămurii de toate problemele, să fie convinși pe deplin de necesitatea autodizolvării comitetului, să nu rămână nici o întrebare nelămurită. La fel trebuie să fiți pregătiți și la anumite provocări, pentru că sionismul este una dintre principalele agenturi care a lucrat și lucrează și care a avut mai mare influență în masă, emigrările s-au făcut sub influența sionismului, sub influența imperialiștilor, chiar și acum găsim oameni care vor să plece.

Tov. Moghioroș: Consider că felul cum a fost ridicată problema de tovarășul Goldberger, Borilă și încă de câțiva tovarăși era just. În ceea ce privește răspunsurile date de către tovarășul Feldman, trebuie să vă spun că tovarășul a răspuns

așa, ca un comerciant, la întrebări răspundea cu alte întrebări, având în vedere că tovarășul nu a fost pregătit la asemenea întrebări, deși ar fi trebuit să fie.

Tovarășul Borilă are perfectă dreptate când spune că voi cu toții ați arătat că după schimbările fundamentale care au avut loc în țara noastră existența și pe mai departe a comitetului nu mai are nici o bază și că sarcinile ce au stat în fața acestuia sunt deja depășite și cu toții ați fost de părere că problema evreiască, ca atare, este rezolvată. Se pune problema în ce măsură comitetul, în timpul existenței sale, a contribuit ca populația evreiască să fie scoasă din izolare și să fie temeinic legată de celelalte populații. Populația evreiască a fost izolată însăși prin faptul că au existat diferitele organizații ale ei, unde au fost cuprinși toți evreii, fără deosebire de clasă. De ce a fost necesar acest lucru? Ca să fie mai aspru subjugăți și exploatați, prin urmare rolul CDE a fost tocmai de a demasca aceste organizații, caracterul lor dușmănos, care au fost create de burghezie în cârdășie cu burghezia evreiască, ei au creat aceste organizații ca oamenii muncii evrei să fie izolați de celelalte naționalități, de lupta comună împotriva lor, împotriva capitaliștilor evrei, români și maghiari. Sigur, în această luptă comitetul a jucat un rol important, dar în condițiunile de astăzi comitetul ar deveni o piedică, cum de altfel și celelalte organizații, UPM, Frontul Plugarilor și altele. Noi nu vrem ca masele să fie izolate una de alta, sau ca căminele culturale să fie repartizate o săptămână pentru români, o săptămână pentru maghiari și a treia săptămână pentru evrei, nu putem spune că conținutul programelor lor nu este progresist, dar este un lucru nesănătos că deși cunosc atât maghiarii, cât și evreii limba română și invers, ei în loc să organizeze programe culturale comune fac această separare.

Eu am observat o oarecare îngrijorare din partea tovarășilor că ce va fi cu IKUF, ce va fi cu ziarele și cu o serie de alte probleme. Eu cred că politica partidului s-a dovedit prin fapte concrete că este aceea adevărat marxist-leninistă, prin urmare sunt sigur că partidul va rezolva toate problemele așa cum le-a rezolvat și până acum, în mod just, în interesul poporului muncitor, indiferent ce limbă vorbește. Trebuie să studiem încă odată pe Lenin și Stalin în această problemă, ca să fim înarmați bine, ca într-adevăr tovarășii care vor fi însărcinați cu prelucrarea acestei hotărâri să fie convinși în primul rând ei de necesitatea acestui lucru, trebuie să mergem între oameni cu convingere, fără nici un semn de întrebare, fără nici o îngrijorare, pentru că numai în acest fel puteți ajunge la rezultate bune.

În ceea ce privește pregătirea ședinței de comitet, trebuie să fiți foarte atenți, pentru că vedeți, aici ați fost numai activiști de frunte și totuși ați avut diferite păreri, apoi acolo are să fie și mai diferite.

În ceea ce privește materialul, eu aș fi de părere ca să fie întărit nu numai în ceea ce privește aspectul luptei împotriva sionismului, dar și al luptei împotriva burgheziei evreiești, cârdășia burgheziei evreiești cu ceilalți burghezi, oriunde, în orice țară să fie. Trebuie demascate manevrele lor, faptul cum statul Israel este folosit ca agentura cea mai odioasă a imperialismului american, a fascismului american. La fel trebuie să fie întărită și problema vigilenței. Iar în ceea ce privește problema ziarelor și celelalte probleme, dacă sunteți de acord, Comisia care va fi aleasă dintre voi, rând pe rând va analiza pe fiecare și o să vedem cum vom rezolva, pentru că deși principial nu este just să fie menținute aceste ziare, poate că sunt anumite considerații bine motivate pentru a fi menținute, în orice caz, noi vom preceda în așa fel cum este mai bine.

În legătură cu comunitatea, trebuie să vă spun că sunt îngrijorat, faptul că s-a ridicat aici arată că va fi ridicată și jos. Eu aș fi de părere ca să fiți foarte bine

pregătiți și aceste probleme să nu fie discutate, trebuie ca câțiva oameni să fie pregătiți și aceste probleme religioase să nu fie amestecate aici în politică. La fel noi vom rezolva și situația tovarășilor care lucrează la aceste comunități în așa fel încât să nu dăm apă la moara elementelor dușmănoase.

În ceea ce privește problema generală de a lupta împotriva naționalismului, indiferent care să fie, maghiar, român sau oricare, statul democrat popular, condus de partidul nostru, nu are să facă nici o diferențiere, pentru că toate sunt periculoase, toate sunt unelte ale dușmanului.

Felul cum a pus problema tovarășul Feldman și proiectul de Hotărâre corespunde liniei partidului, fără îndoială că materialul mai trebuie să fie întărit, ca să fie și mai convingător.

Tov. Feldman: Eu aș propune ca acea comisie să fie aleasă chiar acuma din 4-5 tovarăși, care să analizeze problemele și care să facă redactarea materialului.

Tov. Moghioroș: Eu nu am nimic contra, însă acest lucru să faceți voi împreună cu tovarășul Goldberger.

(Arh.St.București, CC al PCR. Cancelarie, dos. 23/1953, f.3-21)

[1] „Viața nouă” este titulatura schimbată a săptămânalului „Unirea” (primul număr: 3 noiembrie 1945), aflat sub influența CDE. Apărut sub acest nou titlu la 27 ianuarie 1951, „Viața nouă” va continua propaganda antisionistă, făcând totodată o acerbă apologie la adresa URSS. Va fi desființat la scurtă vreme după această întâlnire, a cărei stenogramă a fost reprodusă mai sus.

[2] Este vorba de efectele Legii nr. 119 pentru naționalizarea întreprinderilor industriale, miniere, bancare, de asigurări și de transport („Monitorul Oficial”, nr. 133 bis din 11 iunie 1948).

[3] În epocă au fost deschise o serie de șantiere, precum Canalul Dunăre-Marea Neagră, Bumbesci-Livezeni, Barajul de la Bicaz, Salva-Vișeu ș.a. Asupra canalului Dunăre-Marea Neagră vezi I. Cârja, *Canalul morții*, București, Edit. Cartea Românească, 1993.

[4] În conformitate cu Decretul nr. 177 pentru regimul general al cultelor religioase („Monitorul Oficial”, nr. 178 din 4 august 1948).

[5] Încă din 1952, trei din cei patru membri ai Secretariatului Biroului Politic al PCR (Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu, criticați în cadrul Plenarei CC al PCR din 19 februarie-1 martie 1952) au fost „demascați” ca „deviatori de dreapta”. Vasile Luca a fost chiar condamnat la moarte, pedeapsă comutată în muncă silnică pe viață, murind în 1960 în închisoarea de la Râmnicu Sărat. Este explicația pentru care se pune acum în sarcina acestuia o serie de hotărâri defectuoase, de care partidul se distanțea.

[6] La 4 martie 1949 s-a inaugurat emisiunea în limba idiș la Radio România și București II, ce transmitea în fiecare zi de vineri de la orele 20.15, iar din 18 iunie sâmbăta la aceeași oră.

[7] Uniunea Populară Maghiară din România s-a autodizolvat la începutul lunii martie 1953. Pentru discuțiile preliminare vezi vol. *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Maghiarii din România (1945-1955)*, ed. A. Andreescu, L. Nastasă, A. Varga, Cluj, Edit. CRDE, 2002, p.698-707 (documentul reproduce și schimbările în privința numărului de salariați ai CDE).

[8] Este vorba de „complotul medicilor”, dat în vileag în URSS cu puțin timp înainte.

[9] Nicolae [Miklós] Goldberger (1904-1970), membru de partid din ilegalitate, cel care la Congresul al V-lea al PCR din 3-24 decembrie 1931, ținut în apropierea Moscovei, a formulat teza conform căreia România era un stat imperialist care asupra naționalitățile conlocuitoare. După 1944 deține funcții importante, responsabil al Comisiei de Propagandă din Direcția de Propagandă și Agitație a CC al PCR, rector al Institutului de Științe Sociale de pe lângă CC al PCR (1956), director adjunct al Institutului de istorie a PCR etc, iar pentru scurtă vreme director la întreprinderea „Herbák” din Cluj. În anii '50, soția sa, Fanny, a fost șefa Cancelariei CC al PCR.

[10] Petre Borilă (1906-1973), ilegalist și luptător în brigăzile internaționale din Spania, retras apoi la Moscova până la finele războiului. Revenit în România cu Divizia „Tudor Vladimirescu”, cu funcția de comisar politic, devine membru al CC (1948-1965), al Biroului Politic și al Comitetului Executiv (1965-1969), șeful Direcției politice a Armatei (1948-1950), preșe-

dinte al Comisiei Controlului de Stat (1951), ministru al Industriei Alimentare (1953-1955), vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (1954-1965). Fiica sa, Iordana, a devenit soţia lui Valentin Ceauşescu.

04.484/tit/1953

Titkos

Magyar Népköztársaság Követsége, Bukarest

**A Politikai Főosztály 1953. II. negyedévi munkaterve
„A cionizmus aknamunkája Romániában a felszabadulástól napjainkig”
címen összefoglaló elkészítését írja elő.**

Kérjük Követ elvtársat, hogy a referatura összefoglalójához a követség részben terjesszen fel jelentést, részben pedig gyűjtse össze mindazokat az anyagokat, amelyek eddig megjelentek, akár a sajtóban, akár pedig külön kiadványok formájában.

Tudva levő, hogy Romániából éveken keresztül csaknem akadálytalanul lehetett kivándorolni. Mutasson a jelentés arra, hogy a bizonyos időközökben növekvő kivándorlásokat milyen körülmények tették lehetővé. Milyen működést fejtett ki és fejt ki a bukaresti izraeli követség a kivándorlás propagálására és megszervezésére. A kivándorolni szándékozók rendszerint a bukaresti izraeli követségen jelentették be kivándorlási szándékukat. Milyen eljárást követett az izraeli követség, valamint maguk az izraeli hatóságok a kivándoroltak kéréseinek elintézésére? Miképpen történt a kivándorolni szándékozók besorolása az egyes útnak indított csoportokba? Milyen magatartást tanúsítottak a román szervek és elsősorban a román útlevelelhatóságok? Könnyen megadták-e a kivándorlóknak a szükséges kiutazási engedélyt, milyen feltételek mellett engedélyezték a kivándorlást? A kivándorlást anyagi feltételekhez kötötték-e? A román sajtó éveken keresztül harcolt a kivándorlás ellen, hangsúlyozta, hogy a cionizmus félrevezeti az egyszerű romániai zsidó dolgozókat, éppen ezért óvva intette őket a kivándorlástól. Kivándoroltaktól Izraelből érkezett eredeti levelek közlésével igyekezett felvilágosítani a romániai zsidóságot, hogy milyen sors vár rájuk Izraelben. Szerkesztőségi cikkekben, riportokban vázolta azt a nyomorúságot, amelybe – a lakás- és élelemhiány következtében – a kivándorolt családok kerültek. Egy-egy csalódott és Romániába visszavándorolt család tapasztalatait miképpen népszerűsítették, hogy ezzel is gátat vessenek a kivándorlásnak. Mindezek ellenére mégis miért volt lehetséges, hogy Romániában éveken keresztül lehetőség nyílt a szervezett kivándorlásra?

Térjen ki a jelentés a továbbiakban az alábbiakra is:

1. A cionista mozgalom rövid áttekintése a felszabadulás előtt.
2. A felszabadulás után engedélyezett mozgalom volt-e? Ha igen, meddig?
3. Kik játszották személy szerint a vezető szerepet, azoknak milyen kapcsolataik voltak a felszabadulás utáni vezető román politikusokkal?
4. Az Izraelbe való kivándorlási propagandát a cionisták szervezték és irányították. Ezek kapcsolatai az izraeli követséggel.

A bukaresti követségen nyilván rendelkezésre állnak az „Unirea” című lap eddigi évfolyamai, amelyek bőséges anyagot szolgáltathatnak. Ezeket a követség természetesen használja fel a jelentés összeállításánál, majd terjessze fel az eredeti

lappéldányokat is. Természetesen a jelentés ne szorítkozzék kizárólag a sajtóban megjelent anyagra, hanem igyekezzék saját véleményét, észrevételeit és értesüléseit is belefoglalni.

Kérjük, hogy a jelentést és az összegyűjtött anyagot szíveskedjék a májusi futárral felterjeszteni.

Budapest, 1953. április 3.

Forgács Egon osztályvezető.

[ANEXĂ]

408/titk. 1953

Bukarest, 1953. május 22.

Magyar Népköztársaság Követsége. Bukarest

Titkos

Légation de la République Populaire Hongroise. Bucarest

Tárgy: A cionizmus aknamunkája Romániában

Előadó: Kalmár köv.

A második világháború előtt a romániai zsidó lakosság száma megközelítette a félmilliót. Magyarországon és Lengyelországon kívül itt éltek Európában a legnépesebb zsidó tömegek. Természetes, hogy ilyen körülmények között a cionista szervezetek tevékenysége is főleg az említett három országra összpontosult Európában. Romániában a háború előtt – legálisan vagy illegálisan – a cionista szervezetek összes árnyalatai működtek, a szélsőjobboldali „Betár” szervezettől kezdve a vallásos zsidóságot tömörítő „Mizrachi” szervezeten keresztül, egészen a baloldali szociáldemokrata állásfoglalású „Hasomér Hacair” szervezetig. A legnagyobb tömegekkel rendelkező és legbefolyásosabb cionista szervezet azonban a vallásos zsidóságra támaszkodó ultrareakciós „Hapoel Hamizrachi” szervezet volt. Meg kell említeni még a WIZO-t (Nemzetközi Cionista Nőszervezet), amely csaknem kizárólag gyűjtéssel foglalkozott, a kivándorlás szervezésében nem vett részt.

Ezek a szervezetek kiterjedt propagandahálózattal rendelkeztek, és tevékenységük két irányban folyt: egyrészt gyűjtési akciókat vezettek, amelyek célja földvásárlás volt Palesztinában, másrészt pedig ifjúsági részlegeikben a kivándorlásra készülő fiatalokat képezték ki földmunkára az úgynevezett „hachsará” (előkészítő) telepeken. Ebben az időben a Palesztinába irányuló zsidó kivándorlás elenyészően csekély volt, mivel a zsidó kis- és nagypolgárság utópiának tekintette a zsidó állam kérdését. A fiatalok is csak egészen gyér számban szánták rá magukat erre az útra. A cionista szervezetek tevékenysége így különösen arra összpontosult, hogy a zsidó lakosságtól minél több pénzt gyűjtsenek. A zsidóság adott is: úgy tekintette a cionista szervezeteknek juttatott anyagi támogatást, mint valami közösségnek járó adót, kapcsolata a cionistákkal azonban ezzel nagyrészt ki is merült.

A cionista szervezetek jelentősége a második világháború idején (különösen Romániában) alaposan megnövekedett. Vezetőik ebben az időben a zsidó hitközségek vezetőiköreiből kerültek ki, élükön dr. Wilhelm Fildermann nagyparossal, a „Joint” romániai elnökével (akinek a náciak iránt tanúsított lojalitásáról jellemző adatokat közölt a kolozsvári „Igazság” c. lap 1953. május 12-i száma) és Zissu közismert cionista vezérrel. Ebben az időben a propagandatevékenység arra összpontosult, hogy a faji üldöztetésben szenvedő zsidóság figyelmét Palesztina, „az üldöztetésből való megszabadulás egyetlen lehetséges útja” felé fordítsa.

A második világháború idején a cionista szervezetek gyűjtési akciója a háború előttinél jóval komolyabb méretekben folyt. Az így összegyűjtött igen nagy összegek egy részének felhasználásával a cionista vezetők tömeges kivándorlást igyekeztek szervezni. Sikerült is 1942-ben és 1943-ban néhány ilyen csoportot útnak indítani. A Sztruma nevű gőzös, amely a konstancai kikötőből futott ki, az egyik ilyen kivándorlócsoporthal, a nyílt tengeren elsüllyedt (nem messze a török partoktól). A szerencsétlenségnek több száz áldozata volt. Nem tudni pontosan, hogy német torpedó süllyesztette-e el, vagy pedig a hajó rozoga állapota nem bírta ki a megterhelést és a vihart. A szerencsétlenséget mindössze egy vagy két személy élte túl.

A háború alatt a cionista szervezetek majdnem kizárólag a Zsidó Központ útján fejtették ki tevékenységüket, mert működésük törvényesen be volt tiltva. Ennek ellenére hatalmas munkát végeztek. Amikor azután Románia 1944. augusztus 23-án felszabadult, ezek a szervezetek újra napvilágra kerültek, és még fokozottabb mértékben folytatták aktivitásukat.

A felszabadulás után Romániában ismét életre keltek a cionista szervezetek összes árnyalatai. Ebben az időben azonban a legerősebb két szervezet a jobboldali szociáldemokrata állásfoglalású „Ichud” (az izraeli Hisztadruth Haovdim nevű többségi párt romániai alakulata) és a fentebb említett „Hapoel Hamizrachi” volt. A szervezeteket – amelyek központja Bukarestben volt – tartományonként szervezték, s csaknem minden városban voltak alakulataik. Az „Ichud” szervezetnek például külön autonóm vezetősége volt (Moldova, Munténia és Erdély–Bánát részére). A szervezeteknek kiterjedt propagandahálózatuk volt, nagyszámú könyvet és brosúrát adtak ki, és központi sajtószervvel rendelkeztek. Az egyik újság, a „Renașterea Noastră” román nyelven jelent meg Bukarestben, a másik pedig magyarul Kolozsvárott „Egység” címmel.

A romániai cionisták politikai tevékenysége egyértelműen reakciós volt, legbefolyásosabb exponenseik szoros kapcsolatban álltak a jobboldali romániai pártokkal, sőt a fasisztákkal is. Mayer Ebner cionista vezető pl. 1926-ban közös listán jelöltette magát az antiszemita politikát hirdető Octavian Gogával, Blank zsidó bankár pedig egyike volt Goga legbőkezűbb finanszírozóinak. A cionistákat cinkosi szövetség fűzte Vaida-Voievodhoz, a fasizmus romániai szálláscsinálójához is, aki – mint Erős László idézi az „Igazság” c. lap 1953. május 12-i számában – „ismételten rokonszenvét fejezte ki” a cionista mozgalom iránt.

A háború után a cionisták a Palesztinába való kivándorlás propagálása és szervezése mellett kémtevékenységet is fejtettek ki. (Ebben az időben a romániai cionisták vezetői Wilhelm Fildermann, Zissu, dr. Márton Ernő, dr. Zalman, Szönyi István, Hönig Ernő, Mahler Károly, Huppert József, dr. Rozenthal, Erdélyben Reiter Károly stb. voltak.) Maga Fildermann a felszabadulás után Donald Dunhamnak, az amerikai hírszerző iroda tagjának utasításai szerint dolgozott, és – mint a Joint romániai fiókjának vezetője – számos vasgárdista, hitlerista háborús bűnös megszöktetésében segédkezett.

A romániai szabató- és kémperekben is sorozatosan lelepleződtek a cionisták államellenes, bomlasztó üzelmei. A resicai kártevők perében került napvilágra, hogy Max Auschnitt 1945–47-ben jelentős összegeket juttatott a cionista szervezeteknek, ugyanakkor Petrașcut, az illegális vasgárdista mozgalom vezetőjét is pénzelte. Fildermann kémtevékenységére a bukaresti angol és amerikai tájékoztató irodák leleplezésénél is fény derült. A Duna-Fekete-tenger-csatorna szabatórjei között is megtalálható volt Aurel Rozei-Rosenberg cionista.

A cionista szervezetekkel egy időben alakult meg a háború után Romániában a CDE (Comitetul Democrat Evreiesc – Zsidó Demokrata Bizottság), amelynek célja az volt, hogy a zsidó lakosságot bevonja a termelő munkába és a szocializmus építésébe. Ez a szervezet eleinte hasztalanul harcolt a cionista szervezetek befolyása ellen, és a felszabadulást követő két-három évben igen gyenge eredményeket ért el. A felszabadulás után a román fővárosban és nagyobb vidéki városokban az amerikai „Joint” szervezet segélyező kirendeltségei is megkezdték működésüket. Ezek a kirendeltségek készpénzt, ruhaneműt, iratokat, igazolványokat, sőt menetlevelet is adtak a deportálásból visszatért zsidóknak, valamint azoknak, akik ki akartak vándorolni. A felszabadulást követő első két évben a Palesztinába történő kivándorlások kivétel nélkül a Joint költségére és közbenjárásával bonyolítottak le, javarészt szárazföldi úton. Ekkor még a kivándorlók ún. „liftek” (hatalmas szállítóládák) igénybevételével egész holmijukat magukkal vihették, arany- és ezüsttárgyak, szőnyegek, valamint villamos berendezések és gépek kivételével.

Ebben az időben – a nagyobb cionista szervezetek munkájának továbbfejlesztésére – Palesztinából cionista aktivisták érkeztek Romániába, akik átvették a propagandatevékenység és a kivándorlás adminisztratív részének irányítását. Így például 1947-től kezdve egy Méir nevű palesztinai megbízott vezette a palesztinai jobboldali szakszervezeti szövetség (Hisztadruth) megbízásából az Ichud szervezet kivándorló csoportjait. Évente többször megtette az utat Palesztina és Románia között.

Ugyanebben a kezdeti időszakban nagyszámú kivándorlásra előkészítő telep működött, ahol az ifjúságot képezték ki. A fiataloknak, amikor bevonultak ezekre a telepekre, tulajdonképpen el kellett végleg búcsúzniuk családjuktól, mert távozásuk hirtelen történt, és sokszor még annyi idejük sem volt, hogy becsomagoljanak az útra. A kivándorló csoportok általában meglepetésszerű hirtelenséggel indultak útnak, mivel az utazások szoros kapcsolatban voltak a hamarjában kötött esetenkénti megállapodásokkal, amelyeket azonnal végre kellett hajtani. A tengeri úton történt kivándorlások a Joint által – Palesztinában vagy más országokban – vásárolt hajókon történtek. Ezek a hajók többnyire olyan siralmas állapotban voltak, hogy gyakran utolsó útjukat tették meg Constanța és Haifa között, és utána már nem lehetett azokat használni.

A csoportok java része mindamellett főleg szárazföldi úton hagyta el az országot. Bécsen keresztül Olaszországba utaztak a kivándorlók, ahol hajóra szálltak, és eleinte Haifában, majd később ciprusi angol internálótáborban kötöttek ki, ahonnan csak hónapok, esetleg évek után kerültek ki Palesztinába.

A csoportos – kollektív útlevéllel szervezett – kivándorlás utolsó szakaszában (1947 második felében) az előkészítés feladata a CDE-re (Zsidó Demokrata Bizottság) hárult, amelynek szervezeteinél a kivándorolni szándékozók feliratkozhattak. Amikor a kivándorlók listáját összeállították, a feliratkozottak részére a CDE esti tanfolyamot szervezett, amelynek célja az volt, hogy „politikai nevelést” nyújtson a kivándorlásra jelentkezők számára. 1947 augusztusában és szeptemberében így 3 csoportban több ezer ember vándorolt ki. Ezek csupán kézcsoomagokat vihettek magukkal, de lehetőség volt arra, hogy Romániában maradt hozzátartozóik utánuk küldjék bútoraikat és egyéb holmijukat. Ez az akció – így a tanfolyam létrehozása is – kétségkívül a vezetőségben tevékenykedő és a későbbiek során kiküszöbölt cionisták mesterkedésének volt az eredménye. A szemináriumok előadói is javarészt cionisták voltak, akik az első szállítmánnyal el is hagyták

az országot. A tanfolyamokra való felvétel egyébként jobbára üzleti alapon történt: „pénzzel sok mindent el lehetett intézni” a CDE akkori vezetőinél. A Bizottság még egy ideig számos (elsősorban személyi) problémával küzdött, 1950-ben azután (a július 27–28-án tartott bővített vezetőségi ülés eredményeképpen) újjászervezték mind a központi szervezet, mind pedig kb. 60 helyi szerv vezetőségét és tevékenységét. Ekkor már (Leibovici Šerban nagynemzetgyűlési képviselő, a zsidó hitközségek szövetségének főtitkára irányításával) erőteljesebb és szélesebb körű akciót tudott folytatni a Bizottság a cionisták propagandájának ellensúlyozására. Előadásokon, tanfolyamokon, a sajtóban és minden rendelkezésre álló egyéb eszközzel igyekezett meggyőzni a zsidó lakosságot (elsősorban a dolgozókat) a kivándorlás céltalanságáról, és leplezte az izraeli kormány népellenes politikáját, valamint a kivándorlók kinti nyomorúságos életét.

1948-ban – Izrael állam megalakulása után – a helyzet alapvetően megváltozott. A cionista szervezetek célja lényegében az volt, hogy a zsidó állam felállításáért harcoljanak, és a kivándorlás megszervezésével Palesztinába zsidó többséget telepítsenek. Amikor a zsidó állam megalakult, tevékenységük tulajdonképpen feleslegessé vált Izrael állam határain kívül, létjogosultságuk valójában megszűnt. A CDE aktivistái és a hatóságok igyekeztek gyorsítani a feloszlás folyamatát, és az izraeli követség felállítása után napok alatt felszámolta a szervezetek székházait, irattárait stb. (Vezetőik jó része már előzőleg kivándorolt, az itt rekedtek nagy részét pedig a későbbiek során letartóztatták.) A kivándorlás adminisztratív intézését ekkor Izrael állam diplomáciai képviselője, illetve a román belügyi szervek vették át.

Ezután a kivándorlás már csak egyéni útlevéllel volt lehetséges, a Belügyminisztérium illetékes szervéhez, nevezetesen a Milícia Főigazgatóságához benyújtott egyéni kérelem alapján. Mindamellett ez a jelentkezés is tömeges jellegű volt: 1948. január–február hónapban többoldalas űrlapokat osztottak a milicián a kivándorolni szándékozók részére, akik – nevük kezdőbetűjének megfelelően – meghatározott napokon jelentkezhetek azokért. A kitöltött űrlapok és az azokhoz mellékelte okmányok beadása után mind az útlevelet, mind a hajóra való beosztást a milícia adta ki, általában több hónapi, sok esetben 1-2 évi várakozás után. (1950-től már nem útlevelet adtak ki, hanem csak kiutazásra jogosító úti okmányt, amelyen fel volt tüntetve, hogy „visszautazásra nem jogosít”.) Sokan vannak, akik a mai napig sem kaptak választ kérelmükre. A jelentkezők időközben nagyjából eladták holmijukat, mert a dolgozók (szakszervezeti tagok) 70 kg-os, a nem dolgozó személyek pedig 40 kg-os csomagot vihetek magukkal. Az egyéni útlevelkérőnek azonban birtokában kellett lennie az izraeli bevándorlási vízumnak is, amelyet eleinte a bukaresti követséghez benyújtott kérvény útján lehetett megszerezni. Később a kivándorolni szándékozó maga kellett, hogy írjon izraeli rokonainak vagy ismerőseinek, hogy küldjenek neki onnan beutazási vízumot. Amikor az megérkezett, az izraeli követség értesítette az illetőt, hogy a vízum rendelkezésére áll. Tény azonban, hogy ez az eljárás az izraeli követség részéről nem volt egyéb, mint pusztán formalitás, mert a vízumot mindenki akadálytalanul megkaphatta. Később azután e „korlátozás” is megszűnt, és mindenki, aki fel tudta mutatni a román kiutazási vízumot, automatikusan megkapta az izraeli beutazási vízumot is. Az izraeli követségnek minden nagyobb városban volt hivatalos orvosa, és a kivándorlóknak ebben az időben már nem kellett egyebet tenniük, mint hogy kitöltsék a követség hivatalos kérdőívét, ottani rokonaikról, azok vagyoni állapotáról, jövőendő tartózkodási helyükről stb., s ezenkívül fel kellett mutatniuk a követség orvosának jóváhagyó igazolását és a védőoltásokról szóló tanúsítványt.

A kivándorlók holmiját a bukaresti – obori pályaudvaron egy külön erre a célra felállított vámhivatal vizsgálta meg. A kivándorlók különvonaton hagyták el a fővárost, amelyen csak útlevéllal rendelkező kivándorlók utazhattak. A vonat – amely a konstancai kikötőig ment – nem hagyhatták el a kivándorlók, csak amikor felszálltak a hajóra (a kikötői utolsó vámvizsgálat után). Hozzá tartozóik meg sem közelíthették a kikötőt. Az utat a Transylvania motoros gőzös bonyolította le, amely átlag 10 naponként közlekedett Konstanca és Haifa között. A hajó egy-egy útja alkalmával a nyári hónapokban kb. 1500, télen 3-400 embert szállított el. A hajójegyeket eleinte az izraeli követség adta ki, később ez is a román hatóságok hatáskörébe tartozott, amelyek a viteldíjat az összes vízumokkal ellátott útlevéll, illetve úti okmány egyidejű felmutatása esetén fogadták csak el. Azok a kivándorlók, akik nem rendelkeztek az úti költségnek megfelelő pénzüsszeggel, beadtak egy kérvényt az izraeli követséghez, amely azután (kinti visszafizetés ellenében) fedezte a harmadik osztályú utazás költségeit Haifaig.

A kivándorlás ezen a módon egészen 1952 februárjáig folyt, s az összes kivándorolt száma mintegy 80-100.000-re tehető. Fenti időpont óta nem ment több zsidó kivándorló Romániából Izraelbe.

A román hatóságok – bár hosszú éveken át lehetővé tették a tömeges kivándorlást – az anyagi megszorításokon kívül igyekeztek erkölcsi nyomást is gyakorolni a jelentkezőkre. A kivándorlóknak – irataik beadásával egyidejűleg – ki kellett lépniük a Pártból, és túlnyomó részüket állásukból is azonnal elbocsátották. (Azokat, akik valamilyen oknál fogva mégis Romániában maradtak, általában a korábbinál alacsonyabb beosztásban, kisebb fizetéssel foglalkoztatják.)

Orvosok, mérnökök, technikusok egyáltalán nem kaptak kiutazásra jogosító úti okmányt, s a kivándorlók zöme idősebb, termelő munkát nem végző ember, valamint egészen fiatal gyermek volt.

A kivándorlás elleni propagandában nagy szerep jutott a CDE-nek, amely 1948-49-ben már komoly tömegszervezetté fejlődött, és befolyását észrevehetően érvényesítette is. A szervezet két lapot adott ki: a román nyelvű „Unirea”-t (később „Drum Nou”-t), végül pedig a „Viața Nouă”-t és a Kolozsvárott megjelenő, magyar nyelvű „Új Út” című hetilapot. A CDE 1953 márciusáig tevékenykedett, s megszűnéséig (amely kb. egybeesett a „Viața nouă” c. lap megszűnésével) éles harcot folytatott a cionizmus ellen, sikeresen leleplezve annak reakciós jellegét. Népszerűsítette a zsidó nemzetiségű dolgozók szocialista építésben elért sikereit, szakmai átképző tanfolyamokat és iskolákat vezetett, politikai és ideológiai nevelőtevékenységet fejtett ki. Lapjainak hasábjain a CDE erőteljesen küzdött a kivándorlás ellen, és ez a harc később a központi lapokban is tükröződött. 1950-től kezdve a fővárosi és vidéki lapok – köztük a „Scânteia” is – több cikkben leplezték le az izraeli kivándorlás valódi jellegét s az ottani kormány reakciós mivoltát, és rámutattak arra, hogy a zsidó dolgozók útja azonos a szocializmust építő Román Népköztársaság többi dolgozóinak útjával.

Az „Unirea” című lap „Ei nu se lasă înșelați” című állandó rovatában tucatjával sorolta fel a jelentkezéstől visszalépő személyeket, és ismertette a kivándoroltaktól érkező keserű hangú leveleket. A lap leleplező cikkeket is közölt egyes cionisták romániai kártevéseiről, népellenes cselekedetéről. Így (1950. november 25-i számában) beszámolt a lap „Teich doktor” undorító figurájáról, aki mint a Sargorodba deportált câmpulungi zsidók táborparancsnoka, a fasisztákkal összejátszva kínoztatta és kizsákmányolta a deportáltakat, elfeketézte a betegek orvosságát, stb., ma az izraeli parlament tagja, és a „cionizmus mártírja”-ként szerepel.

A CDE városi és kerületi szervezetei sorozatos „szimpozionokat” rendeztek, amelyek keretében előadások hangzottak el Izrael politikai és gazdasági helyzetéről. Ennek a komoly felvilágosító akciónak meg is volt az eredménye, mert az elmúlt évek folyamán nagyszámú zsidó dolgozó vonta vissza kivándorlási kérését, sőt adta vissza a már kibocsátott útlevelet.

A CDE minden bizonnyal részt vett annak a bizottságnak a munkájában is, amely az útlevelekérők ügyiratai alapján eldöntötte, hogy ki kapja meg a menetlevelet. Ez a bizottság a Milícia Főigazgatóságának kivándorlási osztályán működött. A CDE feltehetően véleményezett is bizonyos eseteket, hiszen a kivándorlók személyének kiválasztásában is volt osztályharc jelleg. A nem dolgozók, a volt kereskedők, gyárosok, tőkésék, öregek stb. könnyebben kaptak úti okmányt, viszont – főleg 1951–52-ben – igen kevés fiatal és dolgozó hagyta el az országot. Ha meg is kapta egy dolgozó a kivándorlási engedélyt, a CDE igyekezett még az utolsó percben is rámutatni elhatározásának helytelenségére. Sok esetben ez a közbelépés is eredményes volt: a dolgozók visszaadták menetlevelüket, és végleg lemondtak a kivándorlásról.

Palesztinából csak 1945–46-ban tértek vissza olyanok, akik háború előtt vagy háború közben hagyták el az országot. Azok közül, akik 1946 után vándoroltak ki Romániából – néhány elszigetelt esettől eltekintve – senki sem tért vissza, részben a „vasfüggöny mögötti” helyzettel kapcsolatos rémhírterjesztés miatt, részben pedig egyszerűen azért, mert a hatóságok nem engedélyezték a kivándorlók visszatérését.

A kivándorlás – amely korábban a román hatóságok teljes hozzájárulásával, sőt tevékeny közreműködésével nagy arányban folyt – ma teljesen szünetel. Az a 60-70.000 ember, aki annak idején kivándorlásra jelentkezett, útlevelét azonban nem kapta meg, s lépésének hátrányos következményeit mind a munkában, mind pedig a társadalmi életben érzi, időnként – mint legutóbb Eisenhower április 16-i beszéde után – „biztos értesüléseket” terjeszt a kivándorlás újból való megindulásáról.

Minthogy a szervezett kivándorlás 1952 első negyedében szűnt meg, kézenfekvő az a feltételezés, hogy az azt követőleg leleplezett jobboldali elhajló csoport (amely mind a belügyi, mind a külügyi tárcát kezében tartotta) támogatta az akciót.

Adminisztratív postában egyidejűleg felterjesztem az „Unirea” című lap néhány 1950-ben megjelent számát, Erős László *A romániai cionista ügynökségek múltjából* című cikkét, valamint a kivándorlás elleni propaganda keretében megjelent két legkiemelkedőbb irodalmi művet: I. Ludo *Soldatul cățelului Toby* (Toby kutya katonája) s Balla Károly *Drága föld* című írását.

Pataki László követ

[TRADUCERE]

Ambasada Republicii Ungare. București

Secret

**Planul Departamentului Politic pentru trimestrul II al anului 1953
prevede elaborarea unui material intitulat „Activitatea subversivă
a sionismului în România, de la eliberare până în prezent”.**

În vederea întocmirii referatului, rugăm pe tovarășul ambasador să dispună pe de o parte înaintarea unui raport, pe de alta adunarea tuturor materialelor care au apărut până în prezent fie în presă, fie sub forma altor publicații.

Este binecunoscut faptul că din România se putea emigra aproape fără restricție de-a lungul anilor. Raportul trebuie să se refere la condițiile care au făcut posibilă intensificarea procesului de emigrare, în diferite perioade. De asemenea, să se refere la acțiunile întreprinse de Ambasada Israelului din București în vederea promovării și organizării emigrărilor. Cei care au solicitat emigrarea de obicei și-au anunțat această intenție la Ambasada Israelului din București. Ce fel de procedură a urmat Ambasada Israelului, respectiv autoritățile israeliene pentru a rezolva cererile emigranților? Cum s-a făcut repartizarea emigranților pe grupe în vederea plecării? Ce fel de atitudine au avut organele românești, în primul rând autoritățile de la serviciul de pașapoarte? Au acordat cu ușurință permisiunea de a emigra? În ce condiții au permis emigrarea? Au pus condiții materiale pentru acordarea permisiunii de a emigra? Presa românească a luptat ani în șir împotriva emigrării, a subliniat faptul că sionismul induce în eroare muncitorii evrei din România și i-a atenționat asupra pericolelor emigrării. A încercat, de asemenea, prin publicarea unor scrisori originale expediate de emigranți, să informeze evreele din România despre soarta care îi așteaptă în Israel. În editoriale și reportaje a schițat nenorocirea cu care se luptă familiile care au emigrat din cauza lipsei unei locuințe și a alimentelor. Cum a popularizat presa experiențele familiilor care au emigrat în Israel, iar apoi s-au înapoiat în România ca urmare a dezamăgirii, ca să împiedice valul de emigrare? Cu toate acestea, cum a fost posibilă existența emigrărilor organizate din România timp de ani de zile?

Raportul să cuprindă și următoarele aspecte:

1. O scurtă prezentare a mișcării sioniste înainte de eliberare.

2. După eliberare a fost permisă mișcarea sionistă? Dacă da, câtă vreme?

3. Care au fost acele persoane care au avut rol de conducere, ce fel de relații au avut aceștia cu politicienii români aflați la conducere după eliberare?

4. Propaganda de emigrare în Israel a fost organizată și condusă de sioniști. Care sunt relațiile acestora cu Ambasada Israelului?

La Ambasada de la București probabil că vă stau la dispoziție numerele de până acum ale revistei „Unirea”, care vă pot servi informații din belșug. Bineînțeles, Consulatul va folosi aceste materiale pentru a întocmi raportul, iar apoi va furniza și numerele de până acum ale revistei. Raportul nu trebuie să se limiteze la materiale apărute doar în presă; încercați să menționați și opinia proprie, comentariile și informațiile de care dispuneți.

Vă rugăm să trimiteți raportul și materialele adunate prin curierul din luna mai.

Egon Forgács
Șef departament

Budapesta, 3 aprilie 1953

[ANEXĂ]

Legația Republicii Populare Ungare. București
Légation de la République Populaire Hongroise. Bucarest

București, 22 mai 1953
Secret

Subiect: Activitatea subterană a sionismului în România
Prezentator: Kalmár, secretar consular

Înainte de cel de-al doilea război mondial, numărul populației evreiești în România se apropia de jumătate de milion. În afara Ungariei și Poloniei, aici a trăit cea mai numeroasă populație evreiască din Europa. Evident, și activitatea organizațiilor sioniste din Europa se concentra în aceste trei țări. Înainte de război, în România au funcționat – legal sau ilegal – toate nuanțele mișcării sioniste, începând cu mișcarea de extremă dreaptă „Betar” până la mișcarea care reunea evreii credincioși „Mizrachi”, continuând cu organizația „Hașomer Hațair” de orientare social-democrată de stânga. Cea mai numeroasă și mai influentă organizație sionistă era însă organizația ultrareacționară „Hapoel Hamizrachi”, care se sprijinea pe evreii religioși. Trebuie menționată și organizația WIZO (Organizația Internațională Sionistă a Femeilor), care s-a preocupat aproape exclusiv cu colectarea de fonduri și nu a fost implicată în organizarea emigrării.

Aceste organizații aveau o rețea de propagandă foarte extinsă, iar activitățile se desfășurau pe două planuri: pe de o parte organizau acțiuni de strângere de fonduri, cu care urma să se achiziționeze pământ în Palestina, iar pe de altă parte pregăteau tineretul în cadrul organizațiilor de tineret pentru munca pe câmp în cadrul așa-numitelor terenuri „hachșara” (de pregătire). La această dată, emigrarea în Israel era foarte redusă, deoarece atât micii, cât și marii capitaliști priveau problema statului israelian ca pe o utopie. Chiar și tinerii se hotărau doar în număr restrâns să se încumete la acest drum^[1]. De aceea, activitatea organizațiilor sioniste se concentra pe adunarea de fonduri de la populația evreiască. Evreii dădeau bani: ei se gândeau la aceste fonduri donate ca un fel de impozit plătit comunității, iar relația lor cu organizațiile sioniste în mare parte se limita la acest aspect.

Importanța organizațiilor sioniste a crescut însă considerabil în timpul celui de-al doilea război mondial (în special în România). Conducătorii lor la acea oră se recrutau din rândurile comunităților religioase evreiești, în frunte cu marele industriaș dr. Wilhelm Fildermann, președintele în România al „Joint”-ului (despre loialitatea căruia față de naziști ziarul clujean „Igazság” [Dreptatea] a publicat date foarte relevante în numărul apărut pe data de 12 mai 1953), și cu conducătorul sionist binecunoscut, pe nume Zissu. La acea dată, activitatea propagandistică s-a concentrat pe direcționarea atenției evreimii hăituite și expuse discriminării rasiale spre Palestina, „singura modalitate de a scăpa de hăituire”.

În timpul celui de-al doilea război mondial, acțiunile de adunare de fonduri întreprinse de organizațiile sioniste au continuat, luând amploare mult mai mare decât înainte de război. Cu ajutorul fondurilor astfel colectate, conducătorii sioniști aveau de gând să organizeze emigrarea în masă. Ei au reușit să expedieze câteva astfel de grupuri de emigranți în 1942 și 1943. Vasul cu aburi numit „Struma”, care a pornit din portul Constanța transportând un astfel de grup de emigranți, s-a scufundat în mare (nu departe de țărmul turcesc). Accidentul a avut mai multe sute de victime. Nu se știe exact dacă a fost acțiunea unui sub-

marin german sau dacă scufundarea a fost rezultatul stării precare a vasului, care nu a rezistat la solicitare și la furtună. Doar una-două persoane au supraviețuit accidentului[2].

În timpul războiului, organizațiile sioniste și-au desfășurat activitatea aproape exclusiv prin intermediul Centralei Evreiești, deoarece activitatea lor era interzisă. Cu toate acestea, ei au depus o muncă titanică. Când la 23 august 1944 România a fost eliberată, aceste organizații au ieșit la lumină și și-au continuat activitatea chiar mai intens.

După eliberare, în România au reînviat toate nuanțele mișcării sioniste. În acele timpuri, cele mai puternice două organizații erau cea cu orientare social-democrată de dreapta „Ichud” (filiala românească a partidului majoritar „Histadruth Haovdim”) și organizația mai sus amintită „Hapoel Hamizrachi”. Organizațiile funcționau pe regiuni, cu sediul la București, și aveau filiale aproape în fiecare oraș. De exemplu, organizația „Ichud” avea conducere autonomă separată (pentru Moldova, Muntenia și Transilvania-Banat). Ele aveau o rețea de propagandă foarte extinsă, editau numeroase cărți și broșuri și dispuneau de o agenție de presă centrală. Unul din ziare, „Renașterea noastră”[3], apărea în limba română la București, iar celălalt numit „Egység” (Unitate) apărea la Cluj.

Activitatea politică a sioniștilor din România era clar reacționară. Cei mai influenți exponenți erau în strânsă legătură cu partidele de extremă dreaptă din România, ba chiar și cu fasciștii. De exemplu, conducătorul sionist Mayer Ebner[4] a candidat în 1926 pe o listă electorală comună cu Octavian Goga, care ducea o politică antisemită, iar bancherul evreu Blank[5] era unul din cei mai generoși finanțatori ai lui Goga. Sioniștii erau prieteni buni cu Vaida-Voievod, adeptul fascismului în România, care – după cum spune László Erős în numărul din 12 mai 1953 al ziarului „Igazság” [Adevărul] „și-a exprimat în repetate rânduri” simpatia față de mișcarea sionistă.

După război, sioniștii desfășurau, pe lângă activități de propagare și organizare a emigrării, și activități de spionaj. (La acea oră, conducătorii sioniști din România erau Wilhelm Fildermann, Zissu, dr. Ernő Márton, dr. Zalman, István Szőnyi, Ernő Hönig, Károly Mahler, József Huppert, dr. Rozenhal, iar în Transilvania Károly Reiter etc.) Fildermann însuși lucra după eliberare în conformitate cu instrucțiunile date de agentul american Donald Dunham și – ca conducător al filialei românești al Joint-ului – a contribuit la evadarea multor membri ai Gărzii de Fier și a altor criminali de război.

Procesele de sabotaj și spionaj din România au dezvăluit în numeroase rânduri activități sioniste antistatale. În procesul sabotajului de la Reșița s-a aflat că Max Auschnitt[6] a deturnat între 1945-47 multe fonduri spre organizațiile sioniste, în același timp furnizând fonduri și pentru conducătorul mișcării ilegale Garda de Fier, pe nume Petrașcu[7]. Activitatea de spionaj a lui Fildermann a fost relevată și în cursul demascării agențiilor de presă americane și englezești de la București. Sionistul Aurel Rozei-Rosenberg era pe lista sabotajului canalului Dunăre-Marea Neagră[8].

După război, odată cu organizațiile sioniste din România s-a înființat și CDE (Comitetul Democrat Evreiesc), care avea ca scop includerea populației evreiești în munca productivă și în construirea socialismului. La început, această organizație a luptat degeaba împotriva influenței organizațiilor sioniste, având rezultate slabe în primii doi-trei ani după eliberare. După eliberare și-au început activitatea în capitala românească și în orașe mai însemnate din provincie și filialele organiza-

ției americane „Joint”. Aceste filiale ofereau bani lichizi, haine, documente și acte, ba chiar și permise de emigrare acelor oameni care se întorceau din lagărele de deportare și doreau să emigreze. În primii doi ani de la eliberare, emigrările s-au desfășurat exclusiv cu sprijinul material și de altă natură a Joint-ului, în principal pe uscat. La acea vreme, emigranții utilizau așa-numitele „lifturi” (lăzi uriașe de transport), și astfel reușeau să își transporte toată averea – cu excepția obiectelor din aur, argint, covoare, echipamente electrice și utilaje.

Pe lângă dezvoltarea activităților marilor organizații sioniste, la acea oră se aduceau și activiști sioniști din Palestina în România, care au preluat acțiunile de propagandă și latura administrativă a emigrărilor. De exemplu, începând cu 1947, emigrarea grupurilor care țineau de organizația „Ichud” a fost dirijată la cererea unei organizații sindicale de extremă dreaptă din Palestina (Histadruth) de către înfăptuitorul palestinian Meir. El parcurgea drumul dintre Palestina și România de mai multe ori pe an.

În același timp existau numeroase tabere de pregătire a celor care intenționau să emigreze, unde se pregăteau mai ales tinerii. Tinerii care se înrolau în aceste tabere își luau rămas bun de la familia pe veci, pentru că plecarea lor se decidea pe neașteptate, și deseori nu aveau timp nici măcar să își împacheteze lucrurile pentru călătorie. De obicei, grupurile de emigranți porneau la drum absolut pe neașteptate, deoarece aceste plecări se legau strâns de deciziile și înțelegerile care se încheiau la repezeală în câte o seară, iar acele decizii trebuiau executate imediat. Plecările pe mare se făceau pe vase cumpărate de Joint din Palestina sau din alte state. Aceste vase erau în majoritatea lor într-o stare deplorabilă, astfel încât deseori drumul de la Constanța la Haifa era ultimul lor drum, după care erau de neutilizat.

Cu toate acestea, majoritatea grupurilor emigrau din țară pe uscat. Emigranții călătoreau în Italia, prin Viena, iar acolo se imbarcau la început cu destinația Haifa, iar apoi ajungeau în tabere de internare englezești în Cipru, de unde porneau doar după câteva luni sau chiar ani de zile înspre destinația finală, Palestina.

În ultima etapă a emigrărilor cu pașaport colectiv (în a doua parte a anului 1947), sarcina pregătirii emigrării revenea CDE-ului (Comitetul Democrat Evreiesc), unde cei care solicitau emigrarea se și puteau înscrie. Odată întocmită lista celor dornici să emigreze, CDE organiza cursuri serale pentru înscriși, cu scopul de a asigura educația „politică” a solicitanților. În august și septembrie 1947 au emigrat mai multe mii de persoane organizate în 13 grupuri. Aceștia puteau să ducă cu ei doar bagaje de mână, dar li s-a oferit posibilitatea de a expedia mobila și alte obiecte lăsate în urmă de către membrii familiei rămași în România. Această acțiune, precum și inițierea cursurilor, era evident rezultatul aranjamentelor făcute de conducătorii activi, mai apoi excluși, din rândul sioniștilor. Majoritatea prezentatorilor la aceste seminarii erau sioniști, care cu primul transport părăseau țara. Admiterea la cursuri se făcea în principal pe bază de afaceri: „multe se puteau aranja atunci cu bani” la conducerea de atunci a CDE. O vreme, comitetul s-a confruntat cu numeroase probleme (mai ales personale), iar apoi, în 1950, a fost reorganizat (ca urmare a ședinței lărgite a conducerii din 27-28 iulie) atât la nivel de conducere centrală, cât și la nivel local, cu implicarea a 60 de organizații locale. Acum (mai ales cu ajutorul deputatului în Marea Adunare Națională, Șerban Leibovici, secretarul general al comunității religioase evreiești) putea să conducă acțiuni mai intense și pe un teritoriu extins pentru a contrabalansa activitatea

sioniștilor. Cu ajutorul presei, prin intermediul unor prelegeri, în presă și prin alte mijloace pe care le avea la dispoziție, a încercat să convingă populația evreiască despre inutilitatea emigrării și să demaște politica antipopulară a guvernului israelian, precum și să dezvăluie viața mizeră a emigranților.

În 1948, după formarea statului israelian, situația s-a schimbat radical. Scopul organizațiilor sioniste era de fapt să lupte pentru înființarea statului evreiesc și să organizeze emigrarea în Palestina, unde evreii să se stabilească ca populație majoritară. Atunci când s-a înființat statul evreiesc, activitatea lor a devenit inutilă în afara statului Israel și ca urmare obiectul muncii lor a dispărut. Activiștii CDE și autoritățile au încercat să urgenteze activitatea de destrămarea organizației; la câteva zile de la înființarea consulatului israelian au desființat sediile și au distrus documentele organizației etc (majoritatea conducătorilor emigraseră deja, iar cei care au rămas au fost arestați). Din acest punct, organizarea administrativă a emigrărilor a fost preluată de reprezentanța diplomatică a Israelului, respectiv de organele de Interne ale statului român.

După această dată, emigrarea a fost posibilă doar pe bază de pașaport individual, obținut ca urmare a adresării directe individuale la organele abilitate ale Ministerului de Interne, mai precis la Direcția Generală a Miliției. Cu toate acestea, și acest mod de abordare a atras mase largi: în lunile ianuarie-februarie 1948, la Miliție solicitanților li s-a dat un formular de mai multe pagini de completat. Aceștia puteau să își ridice formularele în ordine alfabetică, după inițialele numelui, în anumite zile ale săptămânii. După înaintarea formularului completat și a documentelor anexate, Miliția era responsabilă pentru emiterea pașaportului și programarea pentru vapor, ceea ce se întâmpla de obicei după multe luni de așteptare, în multe cazuri chiar 1-2 ani. (După 1950, de fapt nu se mai eliberau pașapoarte, ci un document de călătorie, pe care se menționa că „nu dă dreptul la întoarcere”.) Sunt numeroase persoane care nici până în ziua de azi nu au primit un răspuns la solicitare. Între timp, solicitanții și-au vândut bunurile, deoarece angajații (membri sindicali) pot duce cu ei pachete de 70 kg, iar cei care nu sunt angajați pachete de 40 kg. Solicitanții individuali trebuie să posede și viza de imigrare în Israel, care se obține pe bază de cerere înaintată la Consulatul din București. Mai târziu, solicitanții au fost informați să ceară astfel de vize de călătorie în Israel la rudele de acolo. Este adevărat că această procedură reprezintă doar o formalitate din partea Consulatului israelian, deoarece viza putea fi obținută de către oricine fără nici un fel de dificultate. Mai târziu, această restrângere a încetat să existe, toată lumea care putea să arate viza de emigrare din România automat primea viza de imigrare în Israel. Consulatul israelian avea medici profesioniști angajați în fiecare oraș mai important, iar emigranții trebuiau doar să completeze formularul oficial de la Consulat, referitor la rudele care se află în Israel, situația lor acolo, locul de reședință planificat etc. În plus, trebuiau să arate avizul medicului Consulatului, care dovedea că au primit vaccinurile necesare.

Efectele personale ale emigranților erau verificate de un serviciu vamal special înființat pentru acest scop la gara București-Obor. Emigranții plecau din capitală cu un tren special, pe care se puteau îmbarca doar cei care aveau pașapoarte. Emigranții nu aveau voie să părăsească trenul decât când ajungeau în portul Constanța, unde se îmbarcau pe vapor (după ce treceau prin ultimul control vamal în port). Aparținătorii nici nu aveau voie să se apropie de vapor. Călătoria se desfășura pe vaporul cu aburi „Transilvania”, care circula pe traseul dintre Constanța și Haifa într-un timp mediu de zece zile. La câte o călătorie, vaporul

transporta aproximativ 1500 pasageri în lunile de vară, iar iarna aproximativ 3-400 oameni. La început, vaporul era asigurat de Consulatul israelian, iar apoi și acest aspect a trecut în aria de responsabilități a autorităților românești, care acceptau contravaloarea biletului doar în momentul în care li se arătau toate vizele și actele de călătorie necesare. Acei călători care nu aveau suma de bani necesară pentru a achita biletul trebuiau să înainteze o cerere către Consulatul israelian, care după ce se achita biletul din exterior, acoperea costul unui bilet de clasa a III-a la Haifa.

Emigrarea a continuat în acest fel până în februarie 1952, iar numărul total al emigranților este estimat la 80-100.000 persoane. De la data mai sus menționată nu au mai emigrat persoane din România în Israel.

Autoritățile române, deși au permis emigrarea mai mulți ani în șir, au încercat să exercite presiuni morale, pe lângă cea materială, asupra solicitanților de emigrare. Celor care doreau să emigreze li se cerea să părăsească partidul, iar majoritatea erau concediați imediat. (Aceia care din oarecare motive au rămas totuși în România sunt plătiți mai prost decât înainte de depunerea cererii de emigrare și sunt angajați în posturi ierarhic inferioare celor pe care le aveau înainte.) Medicii, inginerii și tehnicienii nu primeau permisiunea de a emigra. Majoritatea emigranților erau oameni mai în vârstă, oameni neangajați în munca productivă, precum și copii.

CDE a avut un rol foarte important în propaganda antiemigraționistă, care până în 1948-49 s-a dezvoltat într-o organizație serioasă și influența sa s-a manifestat din plin. Organizația publica două ziare: „Unirea” în limba română (care apoi a devenit „Drum Nou”), iar mai târziu „Viața nouă”; la Cluj apărea săptămânalul „Új Út” în limba maghiară. CDE a activat până în martie 1953. Până la încetarea activităților sale (care a corespuns în linii mari cu încetarea apariției ziarului „Viața nouă”), a dus o luptă acerbă împotriva sionismului, demascând caracterul său reacționar. A popularizat succesele atinse de muncitorii evrei în construirea socialismului, a organizat cursuri de recalificare și școli unde aveau loc astfel de cursuri, a avut activități de educare politică și ideologică. Pe paginile publicațiilor sale a luptat cu toate forțele împotriva emigrării și această luptă mai târziu s-a reflectat și în publicațiile centrale. Începând din 1950, ziarele din capitală și din provincie – inclusiv „Scânteia” – au inserat mai multe articole în care arătau adevărata natură a emigrărilor în Israel, caracterul reacționar al guvernului de acolo și subliniau faptul că drumul muncitorilor de origine evreiască este același ca și al celorlalți muncitori dornici să construiască socialismul în Republica Populară Română.

În rubrica permanentă „Ei nu se lasă înșelați” a ziarului „Unirea” se publica lista persoanelor care au renunțat să emigreze și scrisori cu un ton amar expediate de către cei care au emigrat deja în Israel. Revista conținea și articole de demascare a pagubelor cauzate în România de unii sioniști cu activități cu caracter antipopular. Astfel, în numărul din 25 noiembrie al ziarului a apărut un articol despre figura respingătoare a „doctorului Teich”, care a fost comandantul taberei de concentrare din Sargorod, unde au fost deportați evreii din Câmpulung și care a jecmănit și a torturat deportații, a vândut la negru medicamentele pentru bolnavi etc, iar azi este membru al parlamentului israelian și figurează ca „martir al sionismului”.

Filialele orașenești și de sector ale CDE organizau „simpozioane” în cadrul cărora se țineau prelegeri despre situația politică și economică a Israelului. Aceste acțiuni de informare au condus la rezultatul scontat, deoarece mai mulți muncitori evrei și-au retras cererea de emigrare în ultimii câțiva ani, ba unii chiar au returnat pașapoartele obținute deja.

CDE a fost implicat în mod cert în comisia care decidea, pe baza documentelor înaintate de solicitanții de vize de emigrare, cine să primească foaie de drum și cine nu. Această comisie funcționa în cadrul biroului de emigrări al Direcției Generale a Miliției. Probabil că părerea CDE a fost solicitată în mai multe cazuri, deoarece alegerea persoanelor cărora li se acorda viza de emigrare avea și un caracter de luptă de clasă. Cei care nu aveau un loc de muncă, foștii comercianți, industriași, capitaliști, bătrânii etc primeau permisul de emigrare mult mai ușor, dar mai ales în 1951-52 au fost puțini tineri și muncitori care au părăsit țara. Chiar dacă un muncitor primea foaia de drum, CDE se grăbea până în ultimul moment să îi arate cât de incorectă este decizia sa. În multe cazuri această intervenție dădea rezultate: muncitorii renunțau la foaia de drum și implicit renunțau definitiv la emigrare.

În 1945-46, din Palestina s-au întors doar persoane care au părăsit țara înainte sau în timpul războiului. Dintre cei care au emigrat după 1946 din România, cu excepția câtorva cazuri izolate, nimeni nu s-a întors, pe de o parte ca urmare a veștilor despre situația din spatele „cortinei de fier”, pe de alta pur și simplu deoarece autoritățile nu permiteau întoarcerea celor emigrați.

Emigrarea, care mai devreme se întâmpla cu sprijinul total și activ al autorităților române, a încetat complet. Cei 60-70.000 de oameni care își exprimaseră dorința de a emigra, dar nu li s-au dat pașapoarte și ca urmare a acestui fapt resimt efectele negative atât la locul de muncă, cât și în viața socială, răspândesc din când în când – la fel ca după cuvântarea lui Eisenhower din 16 aprilie[9] – „informații certe” despre începutul unui nou val de emigrări.

Deoarece emigrările organizate au încetat în primul trimestru al anului 1952, este de presupus că gruparea de dreapta demascată după această dată (care avea putere atât asupra Ministerului de Interne, cât și asupra externelor) se afla în spatele acestei acțiuni.

Vă trimit prin poșta administrativă câteva numere din 1950 ale ziarului „Unirea”, articolul semnat de László Erős, *Din trecutul agențiilor sioniste din România*, precum și două dintre cele mai de seamă lucrări literare cu caracter propagandistic antiemigraționist: I. Ludo, *Soldatul cățelului Toby*, și Károly Balla, *Pământ drag*[10].

László Pataki, Consul

(*Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-J-Rom-16/j-04484/1-1953*)

---

[1] Pentru emigrarea evreilor până la cel de-al doilea război mondial vezi: Carol Bines, *Din istoria imigrărilor în Israel, 1882-1995*, București, Edit. Hasefer, 1998;

[2] Este vorba de scufundarea vasului „Struma” în apele Mării Negre la 24 februarie 1942, în urma lansării unei torpile, probabil sovietice – după afirmația istoricului G.I. Vaneev, în lucrarea sa de doctorat din 1978. Vasul părăsise portul Constanța la 12 decembrie 1941, la Istanbul i s-a refuzat acostarea și debarcarea pasagerilor întrucât aceștia nu aveau autorizația de intrare în Palestina, după care s-a îndreptat spre Burgas, moment în care s-a petrecut dezastrul menționat. Asupra acestei tragedii și a cauzelor ei vezi Mihai Stoian, *Ultima cursă. De la Struma la Mefkure*, București, Edit. Hasefer, 1996; Shimon Rubinstein, *Asupra câtorva tragedii mici petrecute în cadrul unei tragedii mari numită „Struma”*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, IV, București, Edit. Hasefer, 1999, p.193-207. O reconstituire literaturizată a realizat Maria Arsene, *Struma*, București, Edit. Cartea Românească, 1972. În ce privește emigrarea evreilor din România în anii celui de-al doilea război mondial vezi: Radu Lecca, *Eu i-am salvat pe evreii din România*, ed. Al.V. Diță, București, Edit. Roza Vânturilor, 1994.

- [3] „Renașterea noastră”, continuatoare a gazetei interbelice „Renașterea”, apare de la 1 septembrie 1944, săptămânal, sub conducerea lui M. Moscovici. Este o publicație sionistă, care a susținut o intensă propagandă pentru emigrarea în Palestina.
- [4] Mayer Ebner (1872-1955), născut la Cernăuți, absolvent al facultății de drept din localitate. Ca sionist activ, a fost membru fondator al Asociației Studenților Evrei, „Hașmonea” (1891), iar din 1919 a editat periodicul „Ostjudische Zeitung”. Între 1918-1920 a fost președintele Consiliului Național Evreiesc din Bucovina, apoi deputat și senator în mai multe legislaturi din partea Partidului Poporului, Partidului Național Țărănesc și Partidului Evreiesc, fiind decorat cu ordinul „Vulturul României”. A participat la Congresul Minorităților Naționale la Geneva, în 1933 devenind vicepreședinte. În 1940 a emigrat în Palestina.
- [5] Aristide Blank (n. 1883), fiul lui Mauriciu Blank (creatorul băncii „Marmorosch Blank”), absolvent al facultăților de drept și de filosofie, bancher și autorul unor lucrări deosebit de valoroase în domeniul finanțelor. A făcut parte din camarila Regelui Carol II, iar după falimentul băncii sale a intrat în disgrația acestuia. Asupra lui și a instituției ce-i purta numele vezi: *Banca Marmorosch Blank and Co. Societate anonimă, 1848-1923*, redactat de un comitet sub președinția lui I. Boambă, București, Edit. Cultura Națională, 1923; L. Báthory, *Prominent Jewish businessmen from Romania, 1890-1940 (Mauriciu and Aristide Blank)*, în „Studia Judaica”, Cluj, I, 1991, p.94-103.
- [6] Max Auschnitt (n. 1888, la Galați), absolvent al Academiei de înalte studii comerciale și de export din Viena, președintele Asociației Generale de Industrie din Banat și vicepreședinte al Uniunii Generale a Industriașilor din România (UGIR), senator în anii 1929, 1932-1933. În afara faptului că fusese administrator delegat al uzinelor Reșița și Titan-Nădrag-Călan, mai deținea acțiuni la diverse companii din Viena, Monaco etc. În iunie 1944 a plecat ilegal din țară (după ce în martie 1940 fusese condamnat la 6 ani închisoare, pentru o presupusă gestiune frauduloasă), cu un avion, împreună cu M. Ghica Cantacuzino, Al. Racotă și R. Hurmuzescu, ulterior revine, pentru ca în iunie 1946 să se stabilească definitiv în străinătate. Ulterior va fi implicat într-un proces al „industriașilor” (început la 28 octombrie 1948) și judecat în lipsă. Asupra lui vezi Ludovic Báthory, *Oameni de afaceri evrei din România. Max Auschnitt și dezvoltarea societății „Titan-Nădrag-Călan” între cele două războaie mondiale*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca”, XXXIV, 1995, p.111-124.
- [7] Nicolae Petrașcu, fost secretar general al Mișcării Legionare, iar după revenirea în țară (noiembrie 1944) devenind conducătorul ei. Arestat și judecat alături de Max Auschnitt, Horia Măcelariu, Gh. Manu, Nistor Chiorescu ș.a., în noiembrie 1948, a fost condamnat la închisoare silnică pe viață.
- [8] Aurel Rozei-Rosenberg, inginer, șeful sectorului planificare din cadrul Direcției Generale a Canalului Dunărea-Marea Neagră, a fost inculpat alături de alte nouă persoane într-un proces, sub acuzația de „activitate contrarevoluționară”. La 1 septembrie 1952, Tribunalul Militar Teritorial București, sub președinția generalului maior de justiție Al. Petrescu, a condamnat pe Aurel Rozei-Rosenberg la moarte, împreună cu alți patru inculpați, pentru „crimă de sabotare a propășirii economiei naționale”. În urma recursului, doi au fost grațiați, comutându-li-se pedeapsa în muncă silnică pe viață, ceilalți trei (printre care și cel menționat în document) fiind executați. Ulterior, condamnații rămași în viață au fost grațiați de restul pedepsei privative de libertate, iar o *Notă* a Consiliului Securității Statului recomandă „o totală reconsiderare a probelor existente în vederea stabilirii adevărului”. Semnificativ este faptul că, în conformitate cu *Nota* menționată, „procesul s-a judecat la Poarta Albă în prezența a zeci de mii de muncitori care din sala de judecată sau prin difuzoarele special instalate ascultau modul în care decurge dezbaterile procesului, manifestându-și indignarea și cerând pedeapsa capitală pentru acuzați. După audierea martorilor citați în proces, s-a dat cuvântul și cetățenilor din sala de ședință, care după ce și-au manifestat indignarea și disprețul față de faptele recunoscute integral de acuzați și confirmate în totul de martori, au cerut instanței să aplice vinovaților pedeapsa capitală” (cf. *Arhiva SRI, fond D*, dos. 9572, vol. 61, f.37).
- [9] Dwight D. Eisenhower (1890-1969) a fost comandantul forțelor aliate în Africa de Nord și al trupelor ce au invadat Franța în timpul celui de al doilea război mondial, ulterior devenind al 34-lea președinte al SUA.
- [10] Károly Balla (1913-1959), comunist în ilegalitate, scriitor și jurnalist. Revenit la Cluj din deportare, lucrează la „Világosság” și „Igazság”. Din 1951 este redactor la „Művelődési Úmtató”, iar din 1957 lucrează la Editura Tineretului.

A Magyar Népköztársaság Követsége, Bukarest

Titkos

Értesítjük ügyvivő elvtársat, hogy a fenti tárgyú jelentés igen alkalmas volt arra, hogy annak alapján a referatura összefoglalóját elkészítse. A követség igen részletes, lelkiismeretes munkával készített jelentése annál is inkább hasznos volt, mivel a központ nem rendelkezett olyan dokumentációs anyaggal, amelynek igénybevételével az összefoglalót elkészíthettük volna.

Budapest, 1953. július 2.

Forgács Egon osztályvezető.

[ANEXĂ]

A romániai cionista ügynökségek múltjából

„A cionizmus valamennyi árnyalata a zsidó polgári reakció nacionalista áramlata, amely arra törekszik, hogy elszigetelje a dolgozó zsidó lakosságot azoktól a népektől, amelyek körében él, és megakadályozza, hogy a haladó erők soraiban harcoljon a kapitalizmus és saját polgársága ellen” – állapítja meg az RMP KV. Politbürojának a nemzeti kérdéssel kapcsolatos határozata. Ez volt a cionizmus születésének pillanatától, a XIX. század utolsó évtizedétől fogva. Az ausztriai, németországi, oroszországi zsidó nagyburzsoázia önző érdekeit szolgálta létrejöttének idején, olyan időszakban, amikor a zsidó néptömegeket antiszemita üldözésnek vetették alá. A cionizmus kiterjesztette befolyását a kispolgárság jelentős rétegeire és a zsidó proletáriátus elmaradott elemeire is.

Örök antiszemitizmus meséjét hirdették a cionista vezetők, akik mindenkor összeszűrték a levelet a legreakciósabb, sőt antiszemita körökkel. Oroszországban például hűségüket fejezték ki a pogromrendező cárizmusnak. Az első világháború éveiben a cionista vezetők beállottak az angol imperializmus székértelői közé. Weismann, egyik vezető cionista (később Izrael államelnöke) 1915 óta Angliában lakott, és hadiszállításokon kereskedett. Miután a világ egyhatodán leáldozott az olyanok napja, mint Weismann és gazdái, a cionisták tevékenyen, részt vettek a Szovjetunió elleni üzelmekben és összeesküvésekben.

A romániai cionista szervezetek nem voltak mások kezdettől fogva, mint diverziós és kémügynökségek, amelyeket a külföldi nagytőkésekkel és a román burzsoáziával cimboráló kapitalisták vezettek.

Max Auschnitt, a resicai üzemek egyik tulajdonosa, az aradi iparmágnás Neumann báró, Bercovitz és Blank bankárok, valamint hasonszőrű társaik mindent elkövettek, hogy a közös rablás érdekében kiszolgálják annak a romániai vezető klikknek az érdekeit, amely az antiszemitizmust állampolitikává avatja. Nincsen olyan galádság és alávalóság, amelyre a cionisták ne vállalkoztak volna. Blank zsidó bankár például egyike volt Octavian Goga antiszemita huligán politikai karrierje finanszírozóinak. Blankot cseppet sem rendítette meg, hogy Goga fasiszta kormánya számos intézkedéssel sújtotta a zsidó dolgozók tömegeit. Éppen úgy nem sokat törődött ezzel Mayer Ebner cionista vezető, aki 1926-ban Gogával

közös választási listán jelöltette magát. Hasonlóképpen együttműködtek a notórius antiszemitékkel az erdélyi cionista vezetők is.

Dr. Fischer József és dr. Fischer Tivadar minden választási hadjáratban ott állottak a reakciós pártok oldalán, csak hogy biztosíthassák maguknak a koncot. A cionistáknak mindegy volt, hogy kivel paktálnak. A liberálisokkal, nemzeti parasztpártiakkal, Argetoianu-féle vagy más többé-kevésbé fasiszta pártokkal egyformán szövetkeztek. Egyformán „Isten kegyelméből” hivatottnak tekintették magukat arra, hogy csaljanak-lopjanak, a nép vérért szívják, széthúzást idézzenek elő a dolgozók soraiban, amit képmutatón úgy neveztek, hogy kormányozzák az országot. A romániai cionista mozgalom azért mindenkor támogatásra talált a külföldi tőkés főügynöke, a király részéről s a dolgozó nép olyan hóhéra részéről, mint Vaida-Voievod volt miniszterelnök, a romániai fasizmus szálláscsinálója. Vaida-Voievod, amint erről a „Renașterea noastră” című cionista szennylap írt 1933. évi 372. számában, „ismételen rokonszenvét fejezte ki” a cionista mozgalom iránt. Ezzel érdemelte ki azt, hogy a kolozsvári „Új Kelet” című cionista lap dicsőítményeket zengjen erről a veszett antiszemitáról. Ezeknek az ódáknak a szerzője nem volt más, mint dr. Kasztner Rezső, a fent említett dr. Fischer József veje. Vaidához hasonlóan „erkölcsi bizonyítványt” állított ki a cionizmusról Pamfil Șeicaru, a „Curentul” című reakciós lap igazgatója, a hitlerista Gestapo ügynöke, aki ma a hitleristák utódainak szolgálatában folytatja népellenes uszító tevékenységét. Șeicaru a „Curentul” 1932. december 18-i számában ezt írta: „Különleges rokonszenvet táplálok a cionizmus iránt. Mint minden nacionalista, én is csak rendkívüli rokonszenvet érezhetek a nacionalista csoda iránt.”

A cionista vezetők, kiket az antiszemita főkolomposok körükbe fogadtak, s velük együtt üzleteltek, egy követ fújtak a népelnyomó rendszer szigurancájával. 1933 februárja hósi napjainak pl., amikor a romániai proletariátus szembeszállt a fasizmussal, útját állták a polgári-földesúri hatóságok vad megtorló intézkedéseket alkalmazva a munkásosztály ellen – Mișu Weismann, a romániai cionista szervezet elnöke (utóbb Izrael államának „diplomataja”) felajánlotta szolgálatait a szigurancának, és vállalta, hogy a cionista szervezetet felhasználja „a felforgató tevékenység” megakadályozására.

A cionista vezetők megértést tanúsítottak a hitleristák és romániai ügynökségük, Antonescu rezsimje iránt. Amikor a román nép és a romániai nemzetiségi kisebbségek sorában a zsidó dolgozók is harcot vívtak a fasizmus ellen, a cionista vezetők számára a dolgozók egységének megbontására irányuló nacionalista tevékenység volt a fontos és a hasznos hajtó.

Ez a magyarázata annak, hogy 1941 tavaszán egy zsidó polgári nacionalisták által kiadott broszúrában üdvözölték a „zsidó kérdés tanulmányozásával megbízott intézet” förtelmes javaslatait. Ezt az intézetet Alfred Rosenberg, zsidók millióinak gyilkosa, a náci „ideológusa” alapította, s „elméleteivel” hivatva volt megalapozni a zsidó lakosság kiirtását Európában. Ez a magyarázata annak is, hogy a romániai cionista szervezet jelentős összegekkel támogatta Antonescu bűnös szovjetellenes háborúját. Radu Lecca, Antonescu kormányának úgynevezett meghatalmazottja a zsidó ügyek intézésére – aki nem volt más, mint Killinger német nagykövet ügynöke – állandó kapcsolatban állott a cionista szervezet vezetőivel. Ez a szervezet zavartalanul folytatta tevékenységét a Hitler romániai lakáitól törvényesített kivándorlási hivatal leple alatt. Ez a magyarázata annak, hogy a cionista szervezet vezetősége 1941. szeptember 6-án a helyi tagozatokhoz felhívást intézett, vegyék ki részüket Antonescu háborús kölcsönének támogatásából: „Arra kérjük Önöket,

hogy lelkesítsék a kölcsönjegyzést a zsidó lakosság soraiban – mondták a fasiszták cionista kiszolgálói. – Nekünk, cionistáknak ez alkalommal is be kell bizonyítanunk, hogy lojálisak és hűségesek vagyunk.”

Ilyen lojális és hűséges náci imperialista ügynök volt dr. Wilhelm Filderman, a „Joint” romániai elnöke. W. Filderman 1941-ben mint a Romániai Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöke felhívást intézett a zsidókhoz, hogy minden erejükkel támogassák Hitler és Antonescu bűnös háborúját. A felhívás így szólt: „Kötelesek vagyunk minden módon és minden erőnkkel hozzájárulni a hadsereg és a kormány helyzetének megkönnyítéséhez ... fizessétek rendszeresen, lehetőleg előre az adókat.” Filderman táviratilag kérte az amerikai cionista szervezeteket, járjanak közben az Egyesült Államok kormányánál, ne avatkozzon be a háborúba a hitlerista Németország ellen. Közismert dolog, hogy ilyen irányú közbenjárásra sor is került. A Joint és egyéb cionista szervezetek amerikai vezetői, mint Edward Warburg, a „Kuhn, Loeb and. Co.” amerikai bankház egyik társtulajdonosa, a zsidók millióinak halálát okozó mérgezőgázokon nyereszkesedő I.G. Farben főpénzelője, Harold Szold, Tathan Strauss és más bankárok igyekeztek pártfogolni náci üzlettársaikat.

Ezt tették a háború után is, amikor Buttenwieser zsidó bankár, a nyugatnémetországi amerikai főbiztos helyettese egymás után engedte szabadon üzlettársait, a náci háborús főbűnösöket. Ezt tette – kisebb mértékben – Filderman is, aki augusztus 23. után folytatta kémtevékenységét, és híreket szerzett Donald Dunmahnak, az amerikai hírszerző iroda tagjának, s aki nem feledkezett meg a háborús évekből származó „ismerőseiről” sem. Mint a Joint romániai fiókjának vezetője, Filderman elősegítette számos vasgárdista, német hitlerista és más hozzájáruló szökését. Joint-igazolványt adott olyan háborús bűnösöknek, mint Silviu Crăciunaș, Mihai Tăutu, Ion Vancu stb.

A népellenes elemek, a különböző árnyalatú fasiszták és a cionisták mindenkor jól megértették egymást. Dr. Fischer József, Kasztner Rezső és társaik – néhány száz „kiválasztott” személy – ennek köszönhetik, hogy Auschwitz gázkamrái helyett svájci üdülőbe kerültek. Kasztner Rezső 1944 nyarán SS-egyenruhában parádézott Budapesten, s a háború után mindent elkövetett, hogy lemossa a vért erről az egyenruháról. A cionisták voltak azok, akik „jóvátételi” megegyezést kötöttek a nácik jogtudoival, Adenauer rendszerével. A cionista vezetőknek, mint minden monopoltőkésnek, jó üzlet a háború. Auschaitt, Karmitz, Margulies, Filderman, Weismann urak vagyona biztonságban volt a második világháború alatt. Antonescu hadseregének tábornokai és ezredesei őrizték, a zsidó dolgozók pedig kiütéses tífuszban pusztultak el a lágerekben. Ukrajna mezőin és Sztálingrád alatt a román katonák tízezerrel pusztultak el, hogy Brătianu, Pop, Malaxa és más román tőkésék kedvükre rabolhassanak. Ilyen az a „nemzeti egység”, amelyet a cionista, zsidó burzsoázia hirdet.

Az ilyen „egységnek” nincs többé tere és helye hazánkban, a dolgozók hazájában. A cionista vezetők azért mindenkor kivették részüket a romániai népi demokratikus rendszer elleni aknamunkából, kémtevékenységéből, kártevéséből.

A resicai kártevők perében kiderült, hogy Max Auschnitt az 1945–47-es években nagy összegekkel támogatta a cionista szervezeteket. Ugyanakkor Auschnitt pénzelte Petrașcut is, a földalatti vasgárdista mozgalom vezetőjét. Kitűnt a cionista banditák népellenes tevékenysége abban a perben is, amelyben felfedték a bukaresti amerikai és angol tájékoztatóirodák kémtevékenységét. Isabela Nora Samuelly, akit kémtevékenységéért több évre elítéltek, vallotta: „... számos értesülésért fordultam

dr. Fildermanhoz, aki a legértékesebb információkat nyújtotta ... különösen ami a cionisták szervezkedését, hírverésüket és szerepüket illeti a zsidók tömeges kivándorlásában és a cionisták bűnrészessége tekintetében az illegális távozások terén.”

A Duna-Fekete-tenger-csatorna szabotőrei között más népellenes alakok, cuzisták és vasgárdisták között helyet foglalt Aurel Rozei-Rosenberg cionista. E kártevők bandájának tevékenysége is mutatja, hogy a megdöntött kizsákmányoló osztályok igyekeznek felhasználni a nacionalizmus mérgezett fegyverét, így a cionizmust is. Pártunk, élen Gheorghiu-Dej elvtárrsal, arra tanítják hazánk dolgozóit, hogy tanúsítsanak forradalmi éberséget, és kérlelhetetlenül harcoljanak mindenféle sovinizmus és nacionalizmus ellen – legyen az román, német, magyar vagy bármilyen más. A nacionalizmus és sovinizmus a népek közti testvériségen, a különböző nemzetiségű dolgozóknak a szocializmus hazánkbeli felépítéséért vállvetve harcoló dolgozók egységére igyekeznek sújtani. Hazánk dolgozóinak pillanatra sem szabad megfélemleniük arról, hogy kapitalista környezetben élnek, fokozniuk kell éberségüket bármilyen ellenséges megnyilvánulás ellen. Ezzel előmozdítják hazánk erősödését, előrehaladását a szocializmus építésének útján, s ugyanakkor tevékenyen hozzájárulnak a béke megvédéséhez.

Erős László

[TRADUCERE]

Consulatul Republicii Ungare București

Secret

Dorim să aducem la cunoștința tovarășului Secretar Executiv că raportul cu tema de mai sus a fost foarte binevenit pentru a întocmi rezumatul materialului informativ. Munca conștiincioasă și amănunțită pe care ați depus-o în vederea întocmirii raportului a fost de asemenea utilă, deoarece Centrul nu avea la dispoziție materiale documentare pe baza cărora să fi întocmit materialul.

Budapesta, 2 iulie 1953

Egon Forgács, șef departament

[ANEXĂ]

Din trecutul agențiilor sioniste din România

„Toate nuanțele sioniste fac parte din curentul reacționar naționalist al burgheziei evreiești, care se străduiește să izoleze populația muncitoare evreiască de poporul în mijlocul căruia trăiește și îl împiedică să lupte în rândurile forțelor progresiste împotriva capitalismului și a propriei burghezii” – se constată în rezoluția privind naționalitățile elaborată de Biroul Politic al CC al PMR. Aceasta este starea de fapt din momentul nașterii sionismului în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea. Marea burghezie evreiască din Austria, Germania și Rusia și-a servit interesele proprii la momentul înființării, în timp ce populația evreiască era expusă persecutării antisemite. Sionismul s-a extins considerabil și în rândurile micii burghezii și asupra unor elemente înapoiate ale proletariatului evreiesc.

Conducătorii sioniști predicau eterna poveste antisemită, dar ei aveau înțelegeri cu cele mai reacționare cercuri, chiar cu cercuri antisemite, de exemplu,

în Rusia au jurat loialitate țarismului care a organizat pogromul. În timpul primului război mondial conducătorii sioniști sprijineau imperialismul englezesc. Weismann, unul dintre conducătorii sioniști (mai târziu președintele Israelului), trăia în Anglia din 1915 și făcea comerț cu transporturi de război[1]. După ce soarele celor ca Weismann și șefii lui a apus peste o șesime a lumii, sioniștii au luat parte activ la uneltirile și comploturile împotriva Uniunii Sovietice.

De la bun început, organizațiile sioniste din România nu erau altceva decât agenții de diversiune și spionaj, conduse de capitaliștii ce se dau cu marii capitaliști străini și burghezii români.

Max Auschnitt, unul din proprietarii uzinelor de la Reșița, baronul Neumann, magnatul industriaș arădean[2], bancarii Bercovitz[3] și Blank, precum și amicii lor au făcut totul să deservească interesele comune de exploatare pe care le aveau cercurile conducătoare române care au ridicat antisemitismul la nivelul politicii de stat. Nu există lucruri suficient de mârșave pe care sioniștii să refuze să le facă. De exemplu, bancherul evreu Blank a fost unul din cei care au finanțat cariera politică a huliganului antisemit Octavian Goga. Blank nu a fost descurajat deloc de faptul că guvernul fascist condus de Goga a impus numeroase măsuri restrictive maselor de muncitori evrei. Nici conducătorul sionist Mayer Ebner nu s-a speriat de acest lucru, când în 1926 pornea pe listă electorală comună cu Goga. Similar, conducătorii sioniști din Ardeal colaborau cu antisemiți notorii.

Dr. József Fischer[4] și dr. Tivadar Fischer[5] stăteau alături de partidele reacționare în fiecare campanie electorală, doar să se asigure că vor trage foloasele de pe urma succesului acestora. Sioniștii colaborau cu oricine. Cu liberalii, cu țărăniștii, cu partidul lui Argetoianu sau al altora mai puțin fasciști deopotrivă. Sioniștii se considerau îndreptățiți „din mila lui Dumnezeu” să înșele și să fure, să sugă sângele poporului, să cauzeze disensiuni în rândul muncitorimii, lucru pe care îl numeau în mod fățarnic conducerea țării. Mișcarea sionistă din România a găsit sprijin tot timpul din partea agenților principali străini ai capitaliștilor, ai regelui și ai călăilor poporului precum Vaida-Voevod, exprim-ministru, fondator al fascismului în România. Vaida-Voevod, după cum informa ziarul sionist „Renașterea Noastră” în numărul 372 din 1933, „și-a exprimat în repetate rânduri simpatia” față de mișcarea sionistă. Astfel a câștigat simpatia ziarului sionist „Új Kelet” ce apărea în Cluj[6], și care îi cânta ode acestui antisemit turbat. Cine altcineva putea fi autorul acestor ode decât dr. Rezső Kasztner, ginerele mai sus amintitului dr. József Fischer. La fel ca Vaida, Pamfil Șeicaru, directorul ziarului reacționar „Curentul”, agentul Gestapo-ului hitlerist, care în prezent își continuă activitatea antipopulară în serviciul urmașilor hitlerismului[7], publica și el „certificate morale” despre sionism. Șeicaru scria în numărul din 18 decembrie 1932 al „Curentul”-ului: „Nutresc o simpatie deosebită față de sionism. Ca orice naționalist, nu pot decât să simpatizez adânc cu miracolul naționalist.”

Conducătorii sioniști, care au fost primiți în cercul mai-marilor antisemiți și care făceau afaceri împreună cu ei, conclucrau cu Siguranța care asuprea poporul. De exemplu, în zilele glorioase din februarie 1933, când proletariatul român s-a opus fascismului, sistemul burghezo-moșieresc a întreprins acțiuni de represiune sălbatice împotriva muncitorimii. Cu această ocazie, Mișu Weismann, președintele organizației sioniste române (mai târziu „diplomatul” statului Israel)[8] și-a oferit serviciile Siguranței și a acceptat să folosească organizația sionistă pentru împiedicarea „acțiunilor de destabilizare”.

Conducătorii sioniști au manifestat înțelegere față de hitleriști și față de agenția românească a acestora, reprezentată de regimul antonescian. Atunci când poporul român și minoritățile naționale din România, inclusiv muncitorii evrei, duceau lupte crâncene împotriva fascismului, conducătorii sioniști erau preocupați de distrugerea solidarității muncitorești prin acțiuni naționaliste de pe urma cărora ei profitau din plin.

Acest fapt explică de ce în primăvara lui 1941 o broșură editată de naționaliștii burghezi evrei salută sugestiile oribile ale „instituei însărcinate să cerceteze problema evreilor”. Această instituție a fost înființată de Alfred Rosenberg[9], criminalul care a ucis milioane de evrei, care a fundamentat „ideologia” nazistă, care – cu ajutorul „teoriilor” sale – a condus la exterminarea populației evreiești în Europa. Acest fapt explică, de asemenea, de ce organizația sionistă din România a susținut cu sume importante războiul antisovietic condus de Antonescu. Radu Lecca, așa-numitul împuțernicit al guvernului Antonescu să rezolve problematica evreilor[10] – care nu era altcineva decât agentul ambasador german Killinger[11] – era în legătură permanentă cu conducătorii mișcării sioniste. Această organizație și-a continuat activitatea nestingherită, sub acoperirea oficiului de emigrare legiferat de acoliții lui Hitler. Acest fapt explică, pe mai departe, de ce conducerea organizației sioniste a adresat o chemare în 6 septembrie 1941 către membrii locali să contribuie la fondul de împrumut al lui Antonescu în vederea derulării războiului: „Vă rugăm să încurajați contractarea unor titluri de împrumut din partea evreilor”, spuneau sioniștii aserviți fasciștilor. „Noi, sioniștii, trebuie să dăm dovadă de loialitate”.

Dr. Wilhelm Filderman, președintele român al „Joint”-ului era un astfel de agent loial al imperialismului nazist. Ca președinte al Uniunii Comunităților Evreiești din România, W. Filderman a adresat o chemare către evrei în 1941, ca aceștia să sprijine cu toată puterea lor războiul criminal al lui Hitler și Antonescu. Chemarea suna astfel: „Este de datoria noastră să contribuim cu toată puterea noastră și toate mijloacele de care dispunem la ușurarea situației armatei și guvernului... Vă rugăm să plătiți regulat, dacă se poate chiar în avans, taxele necesare”. Filderman s-a adresat telegrafic organizațiilor sioniste americane să intervină pe lângă guvernul Statelor Unite să nu intre în război împotriva Germaniei hitleriste. Este binecunoscut faptul că această intervenție a avut loc. Conducătorii americani ai „Joint”-ului și ai altor organizații sioniste, cum ar fi Edward Warburg, unul din co-proprietarii băncii americane „Kuhn, Loeb and Co.”, principalul finanțator al lui I.G. Farben, care a câștigat milioane de pe urma gazelor ucigașe care au condus la moartea a milioane de evrei, Harold Szold, Tathan Strauss și alți bancheri se grăbeau să își sprijine partenerii de afaceri naziști.

Asta făceau și după război, când bancherul evreu Bittenwieser, locțiitorul comisarului șef american din Germania occidentală, elibera pe rând partenerii săi de afaceri care erau criminali de război. Și Filderman făcea același lucru la scară mai mică, când după 23 august și-a continuat activitatea de spionaj și furniza informații lui Donald Dunmah, membru al agenției americane de informații, și care nu a uitat nici de „cunoștințele” pe care și le-a făcut în anii de război. Ca leader al filialei din România a „Joint”, Filderman a ajutat numeroși membri ai Gărzii de Fier, hitleriști germani și alții să scape. „Joint” a furnizat adevărul unor criminali de război precum Silviu Crăciunaș, Mihai Tăutu, Ion Vancu etc.

Elementele antipopulare, fasciștii de diferite coloraturi și sioniștii s-au înțeles bine dintotdeauna. Dr. József Fischer, Rezső Kasztner și colegii lor – câteva sute de persoane „privilegiate” – de aceea au ajuns în stațiuni elvețiene în locul camerelor

de gazare din Auschwitz. În vara lui 1944 Rezső Kasztner defila în uniformă SS în Budapesta, iar după război a făcut totul ca să își spele sângele de pe uniformă. Sioniștii au fost aceia care au încheiat acorduri de „compensație” cu ideologii naziști, cu regimul lui [Konrad] Adenauer. Ca orice capitalist deținător de monopol, conducătorii sioniști au fost aceia care au profitat de pe urma războiului. Domnii Auschnitt, Karmitz, Margulies, Filderman, Weismann își știau averea în siguranță în timpul celui de-al doilea război mondial. Ea era păzită de generalii și coloneii lui Antonescu, iar muncitorii evrei mureau de febră tifoidă în lagărele de concentrare. Soldații români au murit cu zecile de mii pe câmpiile din Ucraina și la Stalingrad, doar ca Brătianu, Pop, Malaxa[12] și alți capitaliști români să poată jefui după plac. Aceasta este „uniunea națională” promovată de burghezia evreiască sionistă.

Aceste „uniuni” nu își mai au locul în țara noastră, în țara muncitorilor. Conducătorii sioniști și-au jucat rolul întotdeauna în subminarea sistemului democratic din România, prin acțiuni de spionaj și de distrugere.

La procesul celor care au cauzat pagubele de la Reșița s-a aflat că Max Auschnitt a sprijinit organizațiile sioniste cu sume semnificative între 1945-47. În același timp Auschnitt îl finanța și pe Petrașcu, conducătorul mișcării ilegale a Gărzii de Fier. Acțiunile îndreptate împotriva poporului ale sioniștilor au fost relevate și în procesul în care a ieșit la lumină acțiunea de spionaj a birourilor de informații englezești și americane din București. Isabela Nora Samuelly, care a fost condamnată la mai mulți ani de închisoare pentru acțiune de spionaj, a recunoscut: „... m-am adresat domnului dr. Filderman cu diferite probleme și el mi-a furnizat cele mai valoroase informații..., în special în ceea ce privește acțiunea organizațiilor sioniste și rolul lor în răspândirea informațiilor și emigrării în masă a evreimii, precum și în ceea ce privește vinovăția sioniștilor în emigrările ilegale.”

Sionistul Aurel Rozei-Rosenberg era printre sabotorii canalului Dunăre-Marea Neagră, împreună cu alte figuri antipopulare, cuziste și ale Gărzii de Fier[13]. Activitatea acestei bande criminale arată că clasele învinse ale exploatatorilor încearcă să recurgă la arma otrăvitoare a naționalismului, și la fel și sionismul. Partidul nostru, în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej, îi învață pe muncitorii din țara noastră să manifeste vigilență revoluționară și să lupte fără a precupeți vreun efort împotriva tuturor formelor de manifestare a șovinismului și naționalismului – fie el român, german, maghiar sau de altă natură. Naționalismul și șovinismul încearcă să lovească în fraternitatea și unitatea dintre muncitorii de diferite naționalități care luptă umăr la umăr pentru construirea socialismului în țara noastră. Muncitorii țării noastre nu au voie să uite nici un moment că trăiesc într-un mediu capitalist, trebuie să își sporească vigilența față de orice manifestare inamică. În acest fel, ei pot să contribuie la progresul țării noastre pe calea construirii socialismului, și în același timp să contribuie activ la salvagardarea păcii.

László Erős[14]

(Magyar Országos Levéltár, KÜM [Arh.St.Budapesta, Ministerul de Externe], XIX-J-1-J-Rom-16/j-04484/2-1953)

---

[1] Haim Weismann (1874-1952), născut la Motol, în Rusia, încă din tinerețe s-a atașat activ de mișcarea sionistă. A urmat studii de chimie la universități din Germania și Elveția, iar din 1903 se va stabili la Manchester, unde a predat chimie la universitatea de acolo. După izbucnirea

primului război mondial s-a mutat la Londra, contribuind apoi decisiv la elaborarea declarației lui Balfour. După eliberarea Palestinei de sub dominația turcă, Weismann a fost numit conducătorul comisiei sioniste trimise în Palestina, cu scopul de a coordona acțiunile menite a facilita aplicarea declarației Balfour. În 1929 a contribuit major la crearea Agenției Evreiești, ca organ reprezentativ al Organizației Sioniste Mondiale. La finele celei de a doua conflagrații mondiale, Weismann se opune planurilor britanice de a susține interesele arabilor în detrimentul evreilor. După proclamarea statului Israel, în februarie 1949 a fost ales ca președinte al noului stat. În decembrie 1927, Haim Weismann a făcut o călătorie la București și Iași, cu ocazia Congresului mișcării sioniste din România, fiind primit de regentii de atunci, de N. Titulescu și I.G. Duca (vezi Silviu Sanie, *Vizita dr. Haim Weismann la Iași, 8-10 decembrie 1927*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, III, București, Edit. Hasefer, 1998, p.207-225).

[2] Baronul Franz von Neumann din Arad era posesorul unei mari averi imobiliare și a unei celebre uzine textile, emigrat în SUA când instalarea comunismului în România a devenit o certitudine. Asupra acestuia vezi Victor Neumann, *Istoria evreilor din Banat*, București, Edit. Atlas, 1999, p.148-159.

[3] Elly Bercovitz (1864-1933), cu studii de filosofie la Berlin și Paris, bancher și om politic, director al ziarului „La Roumanie” și al „L'Indépendance Roumaine”, directorul Societății „Danubian Press”, președinte al Comunității evreiești din București, senator liberal de Timiș-Torontal (1931-1832).

[4] József [Iosif] Fischer (n. 1887, la Slatina, Ucraina), absolvent al facultății de drept din Budapesta, unul din liderii mișcării sioniste ardelenice, președinte al Comunității Neologe din Cluj (din 1919) și al Uniunii Banat-Transilvania a Comunității Israelite. Între 1928-1933 deputat de Maramureș al Partidului Evreiesc.

[5] Tivadar [Teodor] Fischer (n. 1881, la München), absolvent al facultății de drept din Budapesta, lider al evreilor din Transilvania, deputat între 1928-1931 și președinte al Partidului Național Evreiesc (din 1931).

[6] „Új Kelet”, publicație sionistă ce a apărut la Cluj între 1918-1940, iar din 1948 – sub același nume – apare la Tel Aviv. În epoca interbelică redactor șef a fost Ernest Márton, care a imprimat publicației o linie distinctă în ceea ce privește trezirea conștiinței istorice a evreilor de limbă maghiară (vezi și lucrările lui: *A zsidó nemzet mozgalom* [Mișcarea națională evreiască], Cluj, 1922, și *A magyar zsidóság családja. Vázlat a magyarországi zsidók településtörténetéhez* [Arborele genealogic al evreimii din Ungaria. Schiță de istorie a colonizării evreilor din Ungaria], Cluj, Edit. Fraternitas, 1941). Asupra acestui periodic vezi Mária Újvári, „Új Kelet”, *a Source for the Study of Transylvanian Jewry*, în „Studia Judaica”, Cluj, V, 1996, p.211-217.

[7] Pamfil Șeicaru (n. 1894), avocat și jurnalist, directorul cotidianului „Curentul”, fondator al revistei „Gândirea”. Încă înainte de 23 august 1944 merge în exil, în mai 1945 fiind judecat în contumacie în cadrul așa-numitului „proces al ziarștilor” și condamnat la moarte.

[8] Michel Weismann (n. 1892), cu studii juridice la Iași și Paris, a fost vicepreședintele Partidului Evreiesc și președinte al Organizației Sioniste din România (1931-1933).

[9] Alfred Rosenberg (1893-1946), teoretician și om politic german, apropiat al lui Hitler, autor al cărții *Mitul scolului XX* (1930), în care își dezvoltă tezele lui rasiste. În 1940 a fost numit ministru pentru teritoriile ocupate în Răsărit, organizând deportarea masivă a evreilor și ucrainenilor. La finele războiului a fost condamnat la moarte și executat la 1 octombrie 1946.

[10] Radu Lecca a fost subdirector general la Siguranță, director la Cabinetul Președinției. În 1941 a fost împuternicit al guvernului pentru reglementarea regimului evreilor, iar din septembrie 1943 a devenit comisar general pentru probleme evreiești. După război, a fost judecat în grupul cabinetului Antonescu și condamnat la moarte, însă a fost grațiat. În legătură cu activitatea sa vezi volumul: Radu Lecca, *Eu i-am salvat pe evreii din România*, ed. Al.V. Diță, București, Edit. Roza Vânturilor, 1994

[11] Manfred von Killinger (1886-1944) a fost ministrul plenipotențiar al Germaniei în România între 1941-1944, iar la scurt timp după ce România a întors armele împotriva vechilor aliați acesta s-a sinucis, la 2 septembrie 1944, în sediul Legației din București.

[12] Nicolae Malaxa, proprietarul uzinelor cu același nume din București, era considerat magnatul metalurgiei românești, deoarece era acționar majoritar la cele mai importante întreprinderi metalurgice. După război se refugiază în Occident.

[13] Condamnații de la Canalul Dunăre-Marea Neagră au fost următorii: Petre Cernătescu, inginer, consilier la Direcția Generală (DG) a Canalului Dunăre-Marea Neagră; Mircea Ciorapciu,

inginer, șef sector tehnic de execuție la DG; Aurel Rozei; Nicolae Frangopol, inginer, șef divizie plan-producție din sectorul planificării DG; Gh. Georgescu, inginer, șef al Atelierelelor Centrale Medgidia din DG; Nicolae T. Vasilescu, inginer, referent tehnic la sectorul tehnic de execuții din DG; Opreșan Ionescu, inginer, șef de grupă la sistemul tehnic de execuții din DG; Constantin Nițescu, inginer, șef adjunct mecanic la șantierul 7/8 din DG; Dumitru Nichita, mecanic de locomotivă la șantierul 7/8 din DG; Petre Vieru, mecanic de locomotivă la depoul Siutghiol din DG. Dintre aceștia doar P. Cernătescu fusese legionar.

[14] László Erős (n. 1913, la Cluj), jurnalist, absolvent al Universității din Cluj. Între 1933-1940 a fost corespondent la Radio Orient, iar după război lucrează la „Tribuna” și „Ardealul”. Din 1948 este redactor la „Egység”, iar din 1953 va conduce departamentul de politică externă la „Igazság”.

[15 decembrie 1953]

Trials of Zionist Leaders in Rumania

Source London: A well-known Jewish journalist

Date of Observation: recent

Eval. Comment: This report adds many details to previous reports on the trial of Rumanian Zionist leaders on 29 October 1952 (Please see Weekly Information Letter No. 45, issued by the Evaluations Section in München on 2 December 1953). The No. 38 October issue of this same publication and the No. 35 bulletin published details received from different sources connected with published details received from different sources connected with the Jewish World Council (subsource probably identical with that of the present report) on the August and July trials of other Zionist leaders, among them Jean Cohen. Dr. Israel Goldstein, President of the American Jewish Congress, said on 7 October 1953 that five Jewish leaders were recently sentenced in Rumania: Edgar Kenner, Pascu Schaechter, S. Schitzonovitzer, A. Horovitz and A. Tabacaru. They are said to have been sentenced to long prison terms by a Bucharest Court on 20 July 1953. Apparently, efforts were made to avoid overseas publicity, while creating a psychological climate of terror among the Jewish population and making the Jews scapegoats for internal disaffection with the regime. It should be mentioned that the Tel Aviv newspaper "Viața Noastră" published by Rumanian Jewish emigrants in Israel, announced that a Military Court has already tried Mișu Benvenisti; A.L. Zissu; Bader; Th. Loevenstein; Rosenhaupt; and Leiba Rosenstein on 31 July 1953. See also Item No 3832/52 on the arrest of M. Benvenisti and other Zionist leaders. The persecution of Zionists in Rumania is paralleled by a secret trial in Czechoslovakia, which took place in August 1953 and in which nine well known Jewish leaders were condemned to long-term imprisonment. In that trial which ended on 7 August 1953, the Zionists were accused of having been engaged in the restitution of Jewish property and of having promoted emigration to Israel. The "Israelitisches Wochenblatt" of 14 August and 4 September 1953, published in Zürich, reported the arrest in Bucharest of the former physician of the Israeli Legation, D. Salman. The said physician as well as Dr. Jancu are said to have been deported to forced labor camps.

A most reliable report has now been received about the trial of Zionist leaders which recently took place in Bucharest. On 29 October 1953, before a military court, Mr. Jean Littman – formerly chairman of the World Jewish Congress in Rumania – appeared with Mrs. Susanne Benvenisti – wife of the prominent Zionist leader, M. Benvenisti – and herself a leading Zionist, formerly active in WIZO (Women Zionist Organization) and at one time employed in the press department of the Israel legation in Bucharest.

Both had been detained for almost two years and were sentenced – Littman, to 15 years and Mrs. Benvenisti to 10 years. The military prosecutor claimed that the two accused had maintained contact with the Israel legation from which they obtained funds which they spent on "Zionist purposes" and for other purposes "contrary to the interests of the Rumanian People's Republic". They were also accused of having maintained contact with the World Jewish Congress despite the fact that the Rumanian branch of that organization had been closed down by the Communist authorities.

The council for the defense, designated by the courts, went even further than the prosecutor and declared that the accused were also willing to confess that they were spying for foreign powers and that they betrayed their homeland. The defending council, however, was interrupted by the accused, Jean Littman, who denied these allegations and told the court that if the lawyer continued to make untrue statements on his behalf he would refuse to be defended by him. This declaration forced the president of the court to proclaim that as the act of accusation did not contain any charges of spying or of treason, the court would ignore them.

Taking the witness stand, Littman declared that he did not deny that he was a Zionist and that he would always remain one. He did not consider that in adhering to the Zionist ideology he had harmed in any way the interests of Rumania. He also admitted his previous links with the World Jewish Congress but said that at that time the organization was legal in Rumania. Mrs. Benvenisti spoke in similar manner. Both denied any link with either the Israeli legation or distribution of funds for Zionist purposes.

At the beginning of the trial the prosecutor announced that he would bring to the court several witnesses, all former Rumanian Zionists, now under arrest, who could confirm various points of the indictment. However, the witnesses never appeared in the court. The courageous and dignified stand of Mr. Littman and Mrs. Benvenisti had immediately become known in Bucharest and continues to be subject of ever recurring conversation among Rumanian Jews.

It is also known that another trial of Zionist leaders took place in Bucharest in September. Among the accused was a well-known Bucharest lawyer, Jacob Kenner. He also made a courageous stand and declared that he was a Zionist and would always remain faithful to this ideal. If set free, he continued, he would work again for the Zionist cause because Zionism and Jewry had become inseparable. Another well-known Zionist leader, Jean Cohen was arrested. However, for unknown reasons he was not brought to court and his trial has been postponed.

Another Zionist trial is expected shortly in Bucharest in which the chief accused will be: Dr. Cornel Jancu, former Vice-President of the General Zionist Party in Rumania; Mişu Benvenisti and A.L. Zissu, the well-known Zionist journalist.

[TRADUCERE]

Procesul conducătorilor sioniști în România

Sursă Londra: Un binecunoscut jurnalist evreu

Data observării: recent

Comentariu asupra evaluării: Acest raport adaugă multe detalii la rapoartele precedente asupra procesului conducătorilor sioniști români din 29 octombrie 1952 (vezi *Weekly Information Letter* nr. 45, publicat de Secțiunea de Evaluare în München, la 2 decembrie 1953). Numărul 38 din octombrie al aceleiași publicații și buletinul nr. 35 au publicat detalii primite din diferite surse legate de Congresul Mondial al Evreilor (subsursa probabil identică cu cea a raportului de față) despre procesele din august și iulie ale conducătorilor sioniști, printre care Jean Cohen. Dr. Israel Goldstein, președintele Congresului American al Evreilor[1], a spus la 7 octombrie 1953 că cinci conducători evrei au fost condamnați recent în România: Edgar Kenner, Pascu Schaechter, S. Schitzonovitzer, A. Horovitz și A. Tabacaru. Se spune că aceștia au fost condamnați la închisoare pe mulți ani de către o Curte din București, la 20 iulie 1953. Aparent, s-au făcut eforturi pentru a se evita publicitatea peste ocean, în același timp creând un climat de teroare în rândul populației evreiești și transformându-i pe evrei în țapi ispășitori pentru nemulțumirea internă față de regim. Se cuvine menționat că ziarul „Viața Noastră” din Tel Aviv, publicat de emigranți în Israel[2], a anunțat că o Curte Militară a derulat procesele lui Mișu Benvenisti, A.L. Zissu, [Ch.M.] Bader, Th. Loevenstein, Rosenhaupt și Leiba Rosenstein, la 31 iulie 1953. Vezi de asemenea știrea nr. 3832/52 despre arestarea lui M. Benvenisti și a altor conducători sioniști[3]. Persecutarea sioniștilor din România se desfășoară în paralel cu un proces secret din Cehoslovacia, care a avut loc în august 1953, în care nouă conducători evrei binecunoscuți au fost condamnați la închisoare pe o durată îndelungată. În acel proces, care s-a încheiat la 7 august 1953, sioniștii au fost acuzați de lipsă de implicare în procesul de restituire a proprietăților evreiești sau de faptul că au promovat emigrarea în Israel. „Israelitisches Wochenblatt” din 14 august și 4 septembrie 1953, publicat în Zürich, a raportat despre arestarea la București a medicului din legația israeliană, D. Salman. Susnumitul medic, precum și dr. Iancu, au fost deportați în tabere de muncă forțată.

Un raport de încredere s-a primit acum despre procesul conducătorilor sioniști, care a avut loc recent la București. La 29 octombrie 1953, în fața unei curți militare, domnul Jean Littman – fostul președinte al Congresului Mondial al Evreilor din România[4] – a apărut cu doamna Susanne Benvenisti, soția renumitului conducător sionist M. Benvenisti, ea însăși un sionist de frunte, activă cândva în WIZO (Organizația Femeilor Sioniste), pe vremuri angajată la departamentul de presă al Legației Israeliene la București.

Ambii au fost reținuți aproape doi ani și condamnați: Littman la 15 ani, iar doamna Benvenisti la 10 ani. Procurorul militar a afirmat că cei doi acuzați au avut contact cu Legația israeliană, de la care au obținut fonduri pe care le-au cheltuit în „scopuri sioniste” și alte scopuri „contrare cu interesele Republicii Populare Române”. Au fost de asemenea acuzați de menținerea legăturii cu Congresul Mondial al Evreilor, în ciuda faptului că filiala românească a acelei organizații fusese închisă de autoritățile comuniste.

Consiliul de apărare, desemnat de curte, a mers chiar mai departe decât procurorul și a declarat că acuzații erau dispuși să recunoască faptul că spionaseră

pentru puterile străine și că și-au trădat pământul natal. Apărarea a fost întreruptă de acuzatul Jean Littman, care a negat aceste acuze și a spus curții că dacă avocatul continuă să afirme lucruri neadevărate în numele său, va refuza să fie reprezentat de către acesta. Această declarație l-a forțat pe președintele curții să proclame faptul că din moment ce capetele de acuzare nu conțineau nici o învinuire de spionaj sau de trădare, curtea le va ignora.

Vorbind de la bara martorilor, Littman a declarat că nu neagă faptul că a fost sionist și că va fi întotdeauna sionist. Nu consideră însă că prin aderarea la ideologia sionistă a adus vreun prejudiciu intereselor României. A recunoscut de asemenea legăturile lui de mai demult cu Congresul Mondial Evreiesc, dar a afirmat că la acea dată organizația activa legal în România. Doamna Benvenisti a vorbit într-un mod asemănător. Ambii au negat orice legătură cu Legația israeliană, de distribuire de fonduri pentru scopuri sioniste.

La începutul procesului, procurorul a anunțat că va aduce în fața instanței mai mulți martori, cu toții foști sioniști români, actualmente arestați, care vor putea confirma diferite puncte ale acuzării. Însă martorii nu au apărut în fața instanței. Atitudinea curajoasă și demnă a domnului Littman și a doamnei Benvenisti a devenit binecunoscută în București și continuă să constituie subiect al conversațiilor ce apar mereu printre evreii români.

Se cunoaște de asemenea că un alt proces al conducătorilor sioniști a avut loc la București în septembrie. Printre cei acuzați era și binecunoscutul avocat bucureștean Jacob Kenner. A stat în fața instanței și a declarat cu curaj că este sionist și că va rămâne devotat întotdeauna idealului său. Dacă va fi pus în libertate, va continua să lucreze pentru cauza sionistă, deoarece sionismul și iudaismul au devenit inseparabile. Un alt binecunoscut conducător sionist, Jean Cohen, a fost arestat și el. Însă pentru motive necunoscute el nu a fost adus în fața instanței, procesul lui fiind amânat.

Un alt proces sionist este așteptat de curând în București, în care acuzatul principal va fi dr. Cornel Iancu, fostul vicepreședinte al Partidului General Sionist din România, Mișu Benvenisti și A.L. Zissu, binecunoscutul jurnalist sionist.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 12.402/53)

[1] Israel Goldstein (1896-1986), rabin la B'nai Yeshurun din New York (1918-1960) și susținător fervent al sionismului. Între 1943-1961 a fost președintele Organizației Sioniste Americane, iar în 1946 a fost ales primul președinte al Confederației Mondiale a Sionismului (reprezentând-o la Națiunile Unite). În 1951 este ales președinte al „American Jewish Congress” (până în 1958), pentru ca în 1961 să se mute în Israel. A fost autorul mai multor lucrări de istoria evreilor din America, asupra iudaismului, sionismului, în 1984 publicându-și memoriile sub titlul: *My World as a Jew*.

[2] „Viața noastră” este un cotidian israelian în limba română care apare și astăzi la Tel Aviv.

[3] Cf. *Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 3832/52*, din 20 martie 1952.

[4] Iacob (Jean) Littman fusese secretarul Partidului Evreiesc și directorul administrativ al secției române a Congresului Mondial Evreiesc.

Protocol nr. 12 bis

al ședinței Biroului Politic din 18 martie 1954

Participă tovarășii: Gh. Gheorghiu-Dej, Al. Moghioroș, Gh. Apostol, M. Constantinescu, Chivu Stoica, Bodnăraș Emil, C. Pârvulescu[1] și P. Borilă.

Ordinea de zi:

1. Propuneri în legătură cu procesele grupului de spioni în frunte cu Pătrășcanu și grupului de spioni sioniști.

În urma discuțiilor ce au avut loc, Biroul Politic hotărăște:

a) Să se treacă la judecarea procesului grupului de spioni în frunte cu Pătrășcanu. Procesul să aibă un caracter închis, urmând să se publice apoi un scurt comunicat în presă.

b) Să se treacă la judecarea procesului spionilor sioniști, recomandându-se a se aplica pedepse aspre prevăzute de lege în raport cu gravitatea faptelor, pentru principalii vinovați, iar pentru acei acuzați care, în baza situației prezentate de MAI, au vini mai mici, să se recomande pedepse în limita timpului de deținere preventivă. Procesul să aibă de asemenea un caracter închis și să se publice un comunicat informativ în presă.

Gh. Gheorghiu-Dej, Al. Moghioroș, Gh. Apostol, M. Constantinescu, Chivu Stoica, Bodnăraș Emil, C. Pârvulescu, P. Borilă

(Arh.St.București, CC al PCR. Cancelarie, dos. 28/1954, f.2)

---

[1] Constantin Pârvulescu (1895-1992), membru al PCR din 1929. Membru în CC al PCR (1945-1960) și în Biroul Politic (1952-1960), multă vreme președintele Comisiei de control a partidului (1945-1955). La cel de-al XI-lea Congres PCR (noiembrie 1979) a criticat atitudinea dictatorială a lui N. Ceaușescu, fiind totodată și semnatarul „scrisorii celor șase”.

Basch P.
Hayarcon Street nr. 86
Tel Aviv, Israel

Traducere
14 mai 1954

Excelenței sale, Dr. Petru Groza
București

Cunoscând atitudinea patriotică a D-lui Președinte și de felul cum veghează asupra prestigiului țării, se adresează la tov. Președinte, ca la un om care este iubit și simpatizat de toată lumea.

Vă cunosc pe Dvs. de când mergeam în numele Industriei Forestiere de la Cluj la Deva, pentru consultații juridice în interesul întreprinderii. Politică n-am făcut niciodată și în prezent mă adresez Excelenței Dvs. ca un cetățean particular.

Presa mondială, cât și cetățenii din Israel sunt disperați de soarta evreilor pe care o au în prezent în România, pentru că se condamnă evreii, fiind acuzați că sunt sioniști, iar dacă analizăm cuvântul sionist nu înseamnă altceva decât: pro patria, ceea ce nu poate constitui un motiv de pedeapsă, cum că ar fi o nedreptate strigătoare la cer dacă s-ar întemnița toți românii care trăiesc în diferite colțuri ale lumii și care netăgăduind naționalitatea lor ar ține întruniri și ar strânge bani, dar nu pentru scopuri politice.

Întemnițările de la Dvs. au mare influență asupra evreilor băștinași, dar mai au o influență și asupra evreilor din toate țările de democrație populară și îndeosebi asupra evreilor români care au emigrat în Israel. Evreii care au emigrat din România își amintesc cu drag despre țara românească, unde evreimea a dus o viață bună.

De această soartă a evreilor din România sunt atinși evreii din toată lumea și așa cred că și lumea creștină condamnă aceste fapte.

Domnul Președinte știe foarte bine că vederile evreilor din lume se împart cu simțămintele capitalismului și ale comunismului. Un mare număr de evrei trăiesc în lume, care în majoritate sunt îndreptați spre tabăra comunistă, iar întemnițările de oameni va scădea un mare număr de simpatizanți ai comunismului. Desigur că nici conducătorii țării Dvs. nu consideră că toate aceste fapte sunt în interesul comunismului.

Vă rog să luați în considerare cele arătate mai sus și pentru menținerea prestigiului țării, cât și pentru interesul situației politice a Dvs. să căutați să remediați aceste lipsuri. Mare înfăptuire și mulțumire ar fi pentru lumea evreiască dacă Dl. Președinte, Excelența Dvs., ar da dispoziție la conducerea Ministerului Justiției ca să revizuiască aceste condamnări grave și să sisteze cu goana după sioniști, ce ar servi pentru liniștirea păturii de evrei care trăiesc acolo, care de la instaurarea regimului de democrație populară au contribuit în toate domeniile, nu numai în domeniul politic, ci în economia țării și mai cu seamă că în România nu prea au fost brațe de muncă calificate, iar elementele evreiești au muncit și muncesc cu tragere de inimă pentru refacerea situației economice a țării.

Presa de aici, și îndeosebi presa în limba română, se ocupă cu mult interes asupra situației triste a evreilor din România. Unii evrei de aici se pregătesc individual să facă pași în această direcție, de care nu vrea să ia cunoștință autoritățile locale și nici eu nu iau parte din asemenea acțiuni, întrucât în viața mea nu am făcut politică[1].

Cunoscând bine inima bună a D-lui Președinte Dr. Petre Groza, mă gândesc că nu comit nici o greșală dacă îndrăznesc să vă atrag atenția asupra celor semnalate mai sus, iar dacă veți rezolva în mod just aceste probleme, omenirea va fi recunoscătoare.

Am toată încrederea și toată speranța că această acțiune va avea rezultatul dorit, de altfel se poate înțelege logic că nu poate să fie în interesul statului român ca un număr mai mic de masă de evrei să fie arestați sub nume de sioniști, care acțiune nu se poate numi antistatală. În caz dacă cei condamnați, sau cei care se ocupă cu această idee, nu sunt elemente acceptate pentru România, cea mai simplă soluție este să fie trecute peste frontieră, să plece în Israel.

Aș fi fericit dacă Dl. Președinte mi-ar răspunde în mod favorabil la această scrisoare, în urma cărui fapt voi publica în presa mondială, ceea ce ar face o impresie bună păturii de evrei care au rude în România și în general evreilor din lumea întreagă.

Acei care l-au cunoscut pe Dl. Președinte îi cunosc reputația de vechi democrat și desigur că va lua în considerație cererea mai sus arătată.

Vă rog să primiți respectul meu profund.

Cu respect profund, Basch P.

(*Arh.St.București, CC al PCR. Cancelarie, dos. 166/1954, f.2-3*)

[1] Într-o telegramă a Legației române de la Tel Aviv din 26 mai 1954 se va semnala faptul că în 23 mai a avut loc la Sinagoga Mare din capitala Israelului un miting de protest la care au participat circa 700 persoane, din care 48 au declarat greva foamei, pentru cauza sioniștilor condamnați în România. Reacția autorităților israeliene va fi ulterior mereu adusă la cunoștința Ministerului de Externe român. Vezi vol. *România-Israel, 50 de ani de relații diplomatice*, vol. I, 1948-1969, coord. Victor Boștinăru, București, Edit. Sylvi, 2000, p.99-104.

215

Stenograma ședinței din 12 iunie 1954 în problema unor sioniști arestați

Au fost de față tovarășii : Petre Borilă, Alexandru Drăghici și P. Constantinescu-Iași. Au fost invitați la ședință șef rabinul Rosen și rabinul Guttman[1].

Tov. Borilă: Ați înaintat niște memorii Ministerului Cultelor, care au fost înaintate Consiliului de Miniștri. Consiliul de Miniștri a examinat aceste memorii și a cerut de la Ministerul de Interne lămuriri asupra celor ridicate în memoriu.

Memoriile sunt destul de sentimentale, se spune că arestatul nu este vinovat, că e un om cinstit. Același lucru spune atât părintele, cât și dv. Memoriul este impresionant, totuși trebuie văzute și faptele oamenilor despre care dv. spuneți că nu sunt vinovați. Trebuie văzut ce spun ei înșiși despre activitatea lor antistatală, activitatea lor de spionaj împotriva țării a căror cetățeni sunt. Ce înseamnă a da informații unei legații străine? Ce înseamnă a ține legătura cu legația unei țări străine? Ce înseamnă a primi bani de la legații străine, pentru anumite scopuri, pentru o anumită activitate? Înseamnă a duce o activitate antistatală, adică de spionaj. Ei singuri spun: „am format grupuri contrarevoluționare împotriva Republicii Populare Române, primind instrucțiuni și bani de la legația statului Izrael”. Ei singuri numesc activitatea lor ca fiind contrarevoluționară, dușmănoasă față de regimul și țara noastră, a cărei cetățeni sunt și ei. Ce caută acești cetățeni români la legații străine? De ce s-au dus acolo?

Guttman: Au fost la legație?

Tov. Borilă: Au fost. De ce țin ei legătură cu oamenii legației? De ce fac întâlniri la diferite colțuri și în diferite locuri cu oamenii legației? Ei singuri arată în declarațiile lor de ce. Ei arată că au devenit spioni, au organizat grupe antistatale, au trădat interesele statului în folosul unui alt stat străin.

Dv. în memoriu spuneți că ei sunt preoți, se ocupă de probleme religioase, cu studiul talmudic. Dar iată că fiul, respectiv protejatul dv. s-a ocupat de spionaj[2]. Am fost însărcinați să stăm de vorbă cu dv., ca să lămurim această chestiune.

Dv. spuneți că fiul, respectiv protejatul dv. iubește regimul nostru. Dar cum se explică atunci faptele lui, pe care el singur le recunoaște? Mai mult, abuzând de libertatea cultelor din țara noastră, fiul dv. a desfășurat o activitate străină de interesele statului nostru, împotriva statului nostru, în folosul unui stat străin. A desfășurat o activitate șovină, naționalistă, care duce la ură de rasă și dv. știți, nu mai puțin decât noi, ce înseamnă ura de rasă. Singur ați amintit în memoriu de lucrul acesta. Constituția și legile țării noastre dau libertate cultelor. Dv. știți, vedeți, sunteți aici. Puteți să vă plângeți în privința aceasta? Constituția și legile noastre apără pe toți cetățenii de orice nedreptate, pedepsește aspru orice activitate care duce la ură de rasă împotriva uneia sau altei naționalități, pedepsește și pe acei care jignesc credința omului. În același timp, Constituția noastră nu permite să se calce prevederile cu privire la apărarea securității țării, să se ducă activitate împotriva statului.

Ce ar fi dacă am da libertate de exemplu legionarilor, fasciștilor? Vă dați seama în ce situație ați fi și dv., și noi toți. Ați arătat în memoriu ce ați suferit personal, pierzând doi fii, pe care fasciștii i-au omorât. Noi știm cât de greu este pentru un părinte să vadă când i seucid copiii, mai ales că în general este foarte greu să vezi oameni ucși de barbaria fascistă. Tocmai pentru că nu vrem să se întoarcă vremurile acelea, luăm măsuri împotriva tuturor acelor care sub o formă sau alta vor să întoarcă înapoi acele vremuri. Amintiți-vă de masacrele împotriva populației evreiești din țara noastră, de batjocorirea care ați suferit-o, de jigniri. La acele vremuri noi nu vrem să ne întoarcem.

Prin activitatea sa, fiul dv. și protejatul dv. a călcat drepturile care la prevede statul nostru în Constituție. Însăși dv. – chiar intervenind pentru asemenea oameni care luptă împotriva drepturilor acestea și le folosesc pentru alte scopuri – călcați aceste drepturi, luând apărarea unor asemenea elemente. Trebuie să vă gândiți asupra acestui lucru.

Eu cred că s-ar putea da citire declarațiilor pe care le-a dat fiul dv. la anchetele care s-au făcut, precum și alții cu care a fost legat. El a activat cu un grup.

Tov. Constantinescu-Iași: Vreau să spun că d-ta, domnule șef rabin, ai avut legături cu mine și ai venit cu diferite intervenții. În cazul acesta ai arătat în cerea către Ministerul Cultelor că este vorba de un caz foarte serios, foarte grav, că s-au arestat între alții și rabinul Efraim Guttman. Eu am stat și m-am gândit că, dacă a fost arestat, trebuie să existe o cauză; eu am încredere totală în organele Ministerului de Interne și nu pot interveni oricând. D-ta ai venit și ai spus că-ți iei răspunderea, ai luat apărarea acestor oameni, prin aceasta ai călcat regulile culturii. Uite ce ai scris aici (citește unele pasaje), dădeai garanții, spuneai că fiul rabinului Guttman, trecut prin atâtea nenorociri, nu poate să fie vinovat. Numai cu această garanție am intervenit. Precum ai văzut, această chestiune a ajuns până la Consiliul de Miniștri. Desigur, memoriul este impresionant, am trăit și eu vremurile acelea groaznice. Ți-am spus: dar dacă totuși este vinovat? Ai spus că nu se poate. Eu am avut îndoieli, totuși am dat drumul intervenției. Am fost chemat, să mi se arate și mie pentru cine am intervenit. În adresa mea eu nu mi-am însușit punctul dv. de vedere, că e nevinovat, dar am arătat, impresionat de durerile tatălui, de garanția dată, care este situația. Cred că ai fost sincer când ai arătat toate acestea în memoriu, cred că n-ai știut de treburile lui.

Ascultați. Este vorba de un interogatoriu, întrebările organelor respective și răspunsul fiului d-tale (citește).

Guttman: El a primit bani?

Tov. Constantinescu: Da. Uite ce spune chiar el (recitește un pasaj). Domnule Rosen, îți aduci aminte de discuțiile noastre în legătură cu aceste sinagogi?

Rosen: Sinagogile acestea nu sunt ale unor persoane, ci ale comunității. A existat una și am desființat-o.

Guttman: Băiatul meu personal a avut ceva cu legația?

Tov. Drăghici: Ascultați mai departe.

Guttman: Aici spune o activitate sionistă. Dar ce fel de activitate? Totuși ce a făcut anume?

Tov. Constantinescu-Iași: Ascultă aici (citește mai departe).

Guttman: Dar n-a spus ce activitate. Ce a făcut?

Tov. Drăghici: În 1948 s-au făcut autodizolvări ale organizațiilor sioniste. Au fost unele organizații care au continuat să activeze mai departe în mod ilegal. Aceasta este activitate contrarevoluționară.

Tov. Constantinescu-Iași: Activând deși era interzis de stat, asta nu înseamnă a activa împotriva statului? Asta nu este contrarevoluționară? Este clar că da. Iată și cercurile acestea de studii a limbii ebraice. Ele au fost înființate din dispoziția legației israeliene ca să compromită populația evreiască.

Tov. Drăghici: Nu ca să-i compromită, ci aceste cercuri Legația Israelului le folosea ca bază de informații.

Tov. Constantinescu-Iași: Legația Israelului i-a făcut pe oamenii aceștia trădători, a compromis însăși cercurile acestea de studiu a limbii ebraice, însăși cultul. Vreți cercuri de studiu a limbii ebraice? Vorbiți cu Ministerul Cultelor. Dar nu cercuri organizate de o legație străină. De ce n-a venit fiul d-tale și toți ceilalți la Ministerul Cultelor și să spună că vor să facă cercuri ebraice?

Tov. Borilă: Aceste cercuri au fost un mijloc pentru Legația Israeliană pentru a-și atinge scopul.

Tov. Constantinescu-Iași: Spuneai că băiatul este legat de regimul nostru, că el niciodată nu se va despărți de regim. Uite ce spune aici.

Guttman: Eu așa știam.

Tov. Constantinescu-Iași: Ați stat împreună?

Guttman: Da.

Rosen: Cum putea să-i răspundă în felul acesta unui om pe care nu l-a cunoscut?

Tov. Constantinescu: L-a cunoscut sub alt nume.

Rosen: Dar unui om pe care nu-l cunoaște îi spune de grupuri? Și omul acela i-a spus că vine din partea cuiva? Îl întreabă un om pe care nu știe cum îl cheamă...

Tov. Drăghici: Știa cine este.

Tov. Constantinescu: Avea nume conspirativ. Uite, recitesc pasajul (recitește).

Tov. Borilă: Se poate că a cunoscut numele, dar declară că nu l-a cunoscut.

Tov. Constantinescu: N-a venit un străin în casă la el, au avut legături.

Tov. Drăghici: În declarație dă numele exact al persoanei respective, însă noi nu-l putem comunica. Este funcționar al Legației Israelului.

Rosen: Adică îl știa.

Tov. Constantinescu: Aceste lucruri sunt confidențiale, vă dați seama.

Rosen: Eu țin să vă mulțumesc pentru excesiva bunăvoință pe care mi-ați arătat-o prin această neobișnuită convocare a noastră la Președinția Consiliului de Miniștri, unde este și ministrul de Interne în persoană, ca să dea lămuriri într-un proces. Este într-adevăr un act care dovedește o atenție deosebită, pentru care mulțumesc și care confirmă o dată mai mult bunăvoința pe care am avut prilejul s-o constat din partea Ministerului Cultelor.

Nu ca o disculpă, ci ca o motivare, vreau să arăt în legătură cu intervenția mea în această chestiune, îmi permit să răspund la reproșurile care mi le-ați făcut – cel puțin așa am înțeles –, că am luat sub protecția mea un element care, precum s-a văzut aici, țin să precizez – poate este o concepție greșită a misiunii mele – că eu consider că în misiunea care o am, care este și una politică, de apropiere a maselor evreiești, n-am numai datoria de a duce cuvântul regimului în aceste mase, ci atunci când constat că se întâmplă lucruri care pot strica regimului, să informez cinstit regimul. Cred că aș comite o crimă dacă n-aș informa regimul. Eu cred că multe nenorociri care se întâmplă azi sunt consecințe ale unei dezinformări care a adus populația evreiască în asemenea situație.

Eu n-am avut până acum prilejul să stau de vorbă cu exponenții partidului, cu vârfurile partidului și poate denaturez discuția, dar aș vrea să folosesc acest prilej. Vă rog să mă credeți, că din inimă și sincer eu am luptat pentru acest regim. Eu consider că pot fi un bun evreu și în același timp să fiu prieten al regimului, care mi-a salvat viața.

Dar s-a dezinformat sistematic ani de zile acest regim, s-a creat situația că populația evreiască a fost ruptă în două. Dacă de la început s-ar fi spus... Este totuși o legătură, Guttman Freund este numai un reflex. N-o să aibă nimeni curajul să vă spună, dar eu trebuie să vă spun că aici sunt cauze și știu că vă bazați pe cauzele obiective ale fenomenelor, nu le tratați în mod izolat. Dacă s-ar fi spus de la început populației că sionismul este o crimă, o mișcare periculoasă, care nu este îngăduită, se curma de la început, populația evreiască se încadra – așa cred – în mod cinstit – s-au rupt, s-au organizat. Fără exagerare trebuie să spun că nu există nici o familie evreiască care să nu fie ruptă în două. S-au anunțat prin miliție să se prezinte toți evreii să se înscrie pentru plecare în Israel, era o invitație pentru plecare, s-au organizat vapoare, organizațiile sioniste au făcut mitinguri, la care au luat parte reprezentanți ai partidului. Sionismul a fost o mișcare care a cuprins populația evreiască în mare majoritate.

Tov. Constantinescu: Până în 1948.

Tov. Drăghici: Nimeni nu face obiecțiuni până la perioada aceasta. Dar de când a fost interzisă activitatea sionistă, ea a devenit o activitate subversivă.

Rosen: Dar nu printr-o hotărâre sau printr-o lege s-a stabilit ce este permis. Nu se transformă deodată o masă. Au plecat zeci de mii de tineri. Dacă vreți să-i trimiteți, lăsați-i să plece cu toată familia. Dar așa cum s-a făcut, cu fiecare plecare s-a rupt în două o nouă familie. În 1950 s-au depus 100 mii formulare, fiului i s-a dat drumul, tatălui nu, sau tatălui i s-a dat drumul și fiului nu. Plecau oamenii cărora li s-a dat drumul, cu gândul că vor veni și ceilalți. Nu avem de-a face cu o masă cu nivel ridicat. Trebuie să recunoaștem și situația îngrozitoare din trecut, deportările, mulți și-au pierdut familiile, mulți și-au pierdut echilibrul, care trebuie tratați cu înțelegere.

Apoi a apărut hotărârea, rezoluția în problema națională. După această rezoluție au urmat iar plecări. În 1949 a venit autodizolvarea, după mai 1950 s-au organizat doi ani de zile plecări. Venea CDE, făcea muncă de lămurire. Eu aș spune că a făcut o muncă formală, pentru rapoarte.

Am ajuns la 28 rabini și am intervenit la Ministerul de Interne că trebuie să demisionez, că nu mai am rabini. A pornit o avalanșă de plecări, oamenii au spus că rămân fără rabini, fără hahami.

Tov. Borilă: Deci plecările n-au fost cauzate de munca dușmanului? Dar ce legătură au aceste lucruri cu grupul dușmănos?

Rosen: Dacă-mi permiteți... Această stare de spirit a fost folosită de Legația Israelului, care în mod dușmănos utilizează această stare de agitație pentru ca să nenorocească oamenii. Eu am protestat și în public împotriva acestei imixtiuni pe care au făcut-o astă-iarnă, legația dând oamenilor bani; au venit la templul coral, abuzând de ospitalitatea noastră, vrând să dea 50 mii lei. Eu am refuzat.

Fiul rabinului Guttman este un tânăr, și asemenea oameni ca el pot să cadă victimă acestei manevre și acțiunii. Părerea mea este că această legație este o nenorocire pe capul populației evreiești, care a făcut trădători din unii. Această legație nenorocește populația noastră.

Tov. Borilă: N-o să se lase toată populația!

Rosen: Nu generalizez, dar...

Tov. Borilă: Nu simțiți o vină, un sentiment de vinovăție, atât d-ta, cât și părințele, în ce privește educația dată fiului său?

Rosen: Eu n-am să susțin că am să reușesc să fac o reeducare a unei populații cu atâtea fenomene care nici nu sunt posibile de enumerat, și nici șeful unui alt cult nu poate să facă o transformare radicală. În rândul fiecărui cult se pot găsi elemente rădăcitate. Din fericire, în rândul clerului nostru a fost un singur caz, și acolo s-a dovedit că n-a fost nimic și după 3 luni, prin sesizarea noastră, a fost eliberat.

Când am văzut că fiul rabinului Guttman și Kahane, am crezut că amândoi sunt victime. Rabinul Guttman este considerat ca un martir, în brațele lui au murit 2 fii[3]. Nu numai din punct de vedere sentimental, dar văzând și vâlva care se face, am spus convingerea mea, care până în acest moment a fost, în mod cinstit, că e nevinovat. Am spus, chiar dacă n-a pus o bombă, chiar dacă a spus ceva, din punct de vedere politic, să cântărim care este avantajul, de a sancționa sau vâlva care se face. Vă rog să nu interpretați cumva cuvintele mele, dar așa se abuzează. Noi știm că nu se poate face comparație, dar se șoptește, și atunci nu este datoria mea să vă spunem?

Tov. Borilă: Noi putem publica materialul ca să se știe. Vă convine?

Rosen: Era mai cinstit din partea mea să tac? Am spus ceea ce am știut și am cerut ca după stabilirea nevinovăției să fie liber. Așa credeam. Acum, din ce am auzit aici rezultă lucruri extrem de grave, este indiscutabil. Legătura cu o legație străină, aceasta este partea gravă, asta este culmea. Faptul că a primit bani, din cele ce am auzit, nu i-a folosit pentru cine știe ce scop, el i-a luat pentru medicamente. Eu nu vreau să justific, nu scuz. Și acest lucru e grav; orice finanțare, indiferent pentru ce scop. Și cercurile de studii ebraice au o gravitate, pentru că sunt organizate de legație. Dar și aici, de câte ori n-am discutat că suntem singurul cult care n-avem un seminar, că n-avem cadre și noi n-am putut să obținem un seminar. Nu vreau să justific pe tânărul Guttman, este grav ceea ce a făcut.

Tov. Borilă: Cei care au dat banii, i-au dat pentru medicamente?

Rosen: Nu. Ca să poată pescui în apă tulbure.

Tov. Drăghici: Ei formează cadre pentru spionaj.

Rosen: Ei dau bani și pe urmă cer servicii.

Tov. Drăghici: Contribuția unei legații străine este justă?

Rosen: Indiscutabil că nu. În legătură cu Kahane, care este situația?

Tov. Drăghici: Cam același lucru.

Rosen: Nu e mai grav?

Tov. Drăghici: Acest dosar, pe care-l vedeți, conține documente privind descoperirea acestei bande.

Rosen: Repet, nu vreau să scuz și să justific cele ce am discutat aici. Eu totuși apelez la dv. Nu pot vorbi despre nevinovăția acestor oameni și nu din motive sentimentale și umanitare, poate totuși și asta, dar pentru ca să dați un ajutor și pentru ca să putem liniști oamenii.

Tov. Borilă: În ce sens?

Rosen: Să acordați clemență pentru acești tineri. Dacă au făcut un act, să se aibă în vedere suferințele și să fie eliberați. Eu nu am intervenit pentru nici un sionist care a fost arestat. La mine vin foarte mulți oameni, ei nu știu că șeful rabin nu se ocupă de aceste lucruri, dar nu poți să-i refuzi așa ușor. Am rezistat totdeauna presiunii și n-am intervenit în vreun proces la nici un sionist. Această chestiune privește direct pe rabinul Guttman, primul haham al comunității.

Tov. Borilă: Nouă ne convine să cunoască lumea adevărul.

Rosen: Cred că în mod excepțional este și în interesul muncii pe care o duc pentru apropierea oamenilor, să dați clemență în această chestiune, care este gravă, e adevărat, dar nu atât de gravă în comparație cu interesele generale.

Tov. Borilă: Acesta este rezultatul numai din primele cercetări.

Tov. Drăghici: Faptele sunt mult mai grave. Noi am dat citire primelor cercetări și acțiunea poate să continue mai departe pentru descoperirea întregului grup și a tuturor faptelor.

Tov. Constantinescu: În ce scop și cum ceri clemență?

Rosen: Pentru ca să câștigăm oamenii pe care vrem să-i câștigăm, ca să avem o atmosferă favorabilă.

Tov. Borilă: Câștigăm oameni, dar să încurajăm acțiunile de spionaj, de legături cu țări străine, de subminare a regimului nostru? O să spună unii: noi știm că el a săvârșit un act de trădare, l-au eliberat, deci putem și noi face.

Rosen: El a fost vinovat, dar regimul a înțeles în mod excepțional situația, suferințele evreilor din trecut, a rabinului Guttman în acest caz, pentru că el este un martir. Regimul care este așa de puternic, poate face un act de clemență.

Tov. Constantinescu: Este un băiat slab, are anumite tendințe, dacă revine?

Rosen și Guttman: Nu revine.

Rosen: Pe rabinul Guttman l-am întrebat care este situația, doar oamenii nu sunt nebuni, ceva trebuie să fie în această chestiune, l-am rugat să-mi spună mie, că m-am angajat în chestiunea aceasta și răspund cu capul, să-mi spună ca unui medic, ce este aici. El spune că jură de copilul lui, că el știe că au stat și au învățat Biblia. Se auzea că Ezra a fost în procesul sioniștilor, știam că au fost prieteni, am întrebat dacă nu cumva au fost legături între ei și mi-a spus că au făcut rugăciuni, că cunoaște copilul lui și știe că n-a făcut nimic.

Guttman: Și eu vă mulțumesc foarte mult că mi-ați făcut această cinste să vin în fața dv. Sunt foarte zdrobit, sunt un părinte foarte nenorocit și zdrobit de durere din inimă și din suflet și nu știu dacă voi putea exprima tot ce vreau să vă spun.

Așa cum știți, am suferit foarte mult, fasciștii au năvălit în toată casa în mijlocul nopții, au venit special la mine și copiii mei și după ce am fost bătut, am fost scos cu amândoi fii, chinuiți, maltratați, au omorât băieții, am zăcut 3 zile și 3 nopți în sângele copiilor mei. Copiii au fost crescuți de mine în spiritul religiei, în spiritul dragostei de țară, că sunt născuți în această țară, că părinții mei au trăit aici. Sunt rabin de 40 ani, mi-am făcut totdeauna datoria ca un cetățean bun și iubitor de patrie. Băiatul cel mic care a fost omorât, scria în ziare sub numele de I. Bunescu, el a fost mai mult de stânga decât celălalt mare, care și el a fost progresist. Cel tânăr scria în ziarele de stânga „Munca”, „Cuvântul Liber” și altele, a fost

omorât la vârsta de 25 ani. El mereu a spus că o să vină legionarii și o să-l împuște. Când au venit într-adevăr legionarii, a spus că au venit să-l împuște. După ce au împușcat băieții, vă închipuiți părinții după această lovitură, soția mea este bolnavă de nervi și eu sunt suferind și băiatul care a rămas este închis, el care a suferit atât. Băiatul mare a fost profesorul lui. El nu poate să fie decât iubitor de țară, așa a fost crescut. Dar un copil este un copil, acum are 25 ani și atunci era încă tânăr de tot, a suferit de nervi și intestine, e foarte bolnav, nici nu știu cum trăiește. Poate a fost dus de alții, de prietenii lui.

Ce am auzit acum, au fost ca niște trăsnete pentru mine, vă spun cinstit. Totuși, așa cum a spus și eminența sa, bineînțeles că legătura cu o legăție străină este o vină, recunosc, totuși fapte, spionaj, el n-a făcut, n-a vândut țara, n-a trădat-o, n-a făcut rău țării. Chiar dacă a luat câteva sute de lei, și-a făcut injecții, dar n-a ajuns la fapte trădătoare. Poate au vrut să-l ducă acolo, dar n-au reușit, n-a ajuns la fapte rele. De aceea vă rog, apelez la dv., aveți în considerație că toată casa mea este nenorocită și am dat destul, suntem părinți care au dat două jertfe, doi băieți, unul de 27 ani și unul de 25 ani, doi titați, crescuți cu mari sacrificii. Nu am fost și nu sunt un om bogat, trăiesc dintr-un salariu modest și copilul acesta este toată mângâierea mea. Și el este grav suferind, suferă și de nervi. Dați-mi voie să mă gândesc, dar nu știu în ce fel a dat asemenea declarații cu nervii lui.

Tov. Drăghici: Acestea sunt fapte.

Guttman: Nu știu cum a dat declarațiile, ce a spus am auzit de la dv., nu pot spune nimic, nu știu în ce atmosferă este, în ce mediu și cum a spus așa ceva. Dar totuși, am auzit aici, sunt la forul cel mai înalt, la Consiliul de Miniștri. Apelez la dv., vă rog să aveți în considerare că mai am o fiică, crescută în dragoste de țară, a lucrat și în ilegalitate pentru ideea comunistă și își face datoria, iar băiatul este rabin, învață religia, Tora, ebraica. A fost un lucru normal că a învățat ebraica.

Tov. Borilă: N-are nimeni nimic împotrivă dacă învață.

Guttman: În ce privește aceste cercuri de studii, vorbind de fapte, ce au făcut? Au învățat Biblia. Dacă au fost organizați, trimiși de cineva, asta n-am știut, nu știu. Au învățat Biblia, asta a fost tot, altceva n-au făcut. A făcut ceva contra țării?

Tov. Borilă: A dat informații.

Guttman: Nu pot crede.

Tov. Constantinescu: Organizarea unui asociații care nu mai e permisă înseamnă a călca legile, mai ales că s-a făcut din indicația unei legății străine.

Guttman: Vă rog să aveți în vedere că e un caz excepțional, toată familia se distruge. Soția vrea să se omoare, trebuie să fie lângă ea mereu cineva pentru că a vrut să se arunce de pe balcon. Eu sunt suferind, bolnav, bătrân, nu mai merită viața fără ei. În mod cu totul excepțional, aveți în considerație acest caz tragic, să-l iertați pe fiul meu și vă promit în mod solemn, sfânt, ca rabin, că sunt stimat de populația evreiască și chiar neevreiască, care știe că sunt un om sincer și iubesc țara – fiindcă aici sunt născut, aici sunt înmormântați băieții și părinții mei –, că voi căuta cu trup și suflet să stau lângă copilul meu, care este și el rabin, și să reparăm greșelile întâmplare. Totuși mențin că nu este el de vină, poate a fost influențat din afară. El este un copil, nu e un om format, este slab, poate a fost dus în eroare. Vă rog, iertați-l, dați-mi copilul meu îndărăt și vă jur că n-o să se întâmple nimic, că va fi cum trebuie să fie, un cetățean bun și folositor și o să ne facem datoria noastră către țară și scumpa noastră republică. Vă rog să luați în considerație această rugămintă, pornită dintr-o inimă așa de înfrântă și să nu mai sufăr, să nu mai primesc lovituri noi. Dați-mi copilul îndărăt cu toate că a păcă-

tuit, va repara greșelile, sunt eu tatăl lui, va fi lângă mine, este tânăr și poate să repare greșelile.

Sper că veți primi rugămintea noastră, pentru care vă mulțumim încă o dată și pentru cinstea și pentru faptul că îl veți ierta și îmi veți da copilul.

Rosen: Eu vă rog să mă iertați, vreau să adaug că, prin acest demers pe care l-am făcut la ministrul Cultelor personal, nu am abuzat de bunăvoința tovarășului ministru, este un prieten vechi, ca un frate, el mă consultă și îl respect pentru cunoștințele și martirajul lui, dar nu știe și n-a știut, iar eu sunt dator să vă spun pentru că nu ajunge la urechea dv., că lumea este agitată pentru acest caz. Între aceste două audiențe am primit un telefon, oamenii se interesează, problema este la ordinea zilei, pe buzele tuturor. Eu sunt convins că dacă aduc asemenea cazuri la cunoștința domnului ministru, fac un serviciu regimului, nu puteam altfel. Dacă credeți că nu este cazul... Am simțit reproșul care a reieșit, că l-am protejat pe fiul rabinului Guttman.

Tov. Borilă: Pentru că ați intervenit pentru unul pe care nu îl cunoașteți și despre care s-a dovedit că a făcut anumite fapte.

Rosen: Tatăl a cunoscut bine fiul său, totuși a rămas surprins.

Tov. Drăghici: Luând obligație și făcând un asemenea memoriu ați arătat că este nevinovat, reamintiți de pogromurile din trecut și faceți o aluzie ca și cum se repetă așa ceva.

Rosen: Vă rog, nu se poate.

Tov. Constantinescu: (Citește din memoriu) Vorbește de victimă a prigoanei fasciste.

Rosen: Și asta înseamnă că fac o legătură?

Tov. Constantinescu: Nu este clar formulat, de care prigoană vorbești. Este nefericită expresia, dar nu este nimic.

Tov. Drăghici: Eu cred că în ce privește problema ridicată aici, anumite oficialități din lumea evreiască fac anumite confuzii în ce privește problema sionistă, după cum rezultă din cele ridicate de domnul rabin, că problema sionistă nu ar fi un pericol chiar așa de mare ca problema legionarilor. Eu afirm precis că este unul și același lucru, este fascism de diferite nuanțe. Spiritul naționalist duce la fascism. Ceea ce au făcut legionarii aici, fac în Israel sioniștii împotriva arabilor, arabii naționaliști împotriva evreilor. Este șovinism și de orice nuanță ar fi trebuie luptat împotriva lui și combătut. Noi ne situăm pe linia de a lupta împotriva oricăreia din aceste nuanțe, fie că este legionară, fie că este sionistă, este același lucru.

În legătură cu cele ridicate aici de tatăl celui arestat, cu privire la clemență, eu aș pune o întrebare: ce garanție prezintă dâșii că dacă le dăm drumul, mâine nu vor face același lucru, adică nu vor merge pe linia înșelării organelor de stat și continuă activitatea lor antistatală. Dacă este vorba de o problemă serioasă? Noi nu înțelegem să facem act de clemență care să se întoarcă împotriva securității statului nostru. Ce garanții dați dv. că oamenii aceștia odată eliberați nu vor face același lucru? Aceasta este problema.

Tov. Borilă: Noi am vorbit aici deschis. Nu știu dacă s-a întâmplat vreodată în istoria României sau în alte țări capitaliste să se vorbească în acest fel, deschis.

Guttman: Recunoaștem, așa este.

Tov. Borilă: Același lucru cerem și de la dv. Să vă gândiți bine. Oamenii aceștia, fiul dv. se face vinovat, el a înșelat încrederea nu numai a regimului nostru, dar chiar pe dv. ca părinte v-a înșelat și pe ceilalți credincioși.

Rosen: Indirect și pe mine.

Tov. Drăghici: Și dumneata te-ai lăsat înșelat.

Rosen: Pentru că am vrut să mă las?

Tov. Drăghici: Fapt este fapt, ai intervenit pentru unul care este vinovat. Dumneata nu ești un simplu exponent. În memoriu nu ai arătat ce se discută, de nemulțumirea populației.

Rosen: Aș vrea să recitesc memoriul, ca să precizăm ce am spus.

Tov. Constantinescu: (recitește).

Rosen: Deci cer să fie eliberat după stabilirea nevinovăției. În cazul Schönfeld, când am intervenit, am spus că este vâlvă printre evrei. Dacă credeți că este cazul să nu spun... Și în cazul acela s-a dovedit că nu a fost chiar așa de vinovat. Am fost întrebat atunci dacă pot să jur și am spus că nici pe fratele meu nu pot să jur. Aici am intervenit pentru rabinul Guttman, pe care îl cunosc așa de bine.

Tov. Borilă: Puneți-vă în locul nostru, cum ați proceda?

Rosen: Statul trebuie să se apere față de orice pericol.

Tov. Borilă: Puteți să vă luați răspunderea pentru asemenea elemente? Că aceste elemente nu vor continua activitatea lor?

Rosen: Pentru aceștia doi?

Tov. Borilă: Deocamdată pentru aceștia doi. Puteți să garantați că n-o să țină legături dușmănoase cu legații străine și n-o să folosească libertatea pe care noi o dăm cultului religios pentru a organiza în biserică sau în altă parte grupuri clandestine, ilegale? Că n-o să desfășoare activitate ca până acum? Cum putem da drumul fiului rabinului Guttman și celuilalt fără să fim siguri că ei n-o să continue aceeași activitate antistatală?

Rosen: De acești doi da, de alții nu știu.

Tov. Borilă: Toată lumea luptă pentru o viață mai bună. Ei, în loc de a face la fel, vor să întoarcă vremurile în care chiar și dv. personal ați suferit atât, am suferit cu toții. Ce educație dați fiului dv. și celor apropiați dv.? În spiritul dragostei de oameni, a dragostei de pace, pentru fericire? După ancheta care s-a făcut se vede vinovăția acestor elemente, dar nu se vede dacă ei o să fie oameni care o să-și vadă de treabă dacă le dăm drumul, că o să fie cetățeni cinstiți, devotați regimului nostru, așa cum spuneți în memoriu. Este greu de crezut că chiar fiul dv., care a avut legătură cu toate acele elemente, niciodată n-a vorbit acasă împotriva regimului nostru sau în favoarea altui stat. Probabil că i-au scăpat asemenea vorbe, dar părinții se fac și ei vinovați că au tăcut când au auzit asemenea lucruri, nu le-au dat importanță, sau au considerat că e băiat mic, răsfățat, i-ați dat voie să-și dea drumul și astfel l-ați ajutat să devină ceea ce a devenit.

Hai să vedem ce garanții avem noi, puteți să vă luați angajamentul că ei o să devină cetățeni buni ai regimului nostru și n-o să ducă nici o activitate împotriva statului?

Tov. Drăghici: Și în caz contrar, adică dacă vor duce asemenea activitate să anunțați organele de stat?

Tov. Borilă: Și dacă vă luați răspunderea amândoi?

Rosen: Eu pot să-mi iau angajamentul când îi voi chema, ca să vorbesc cu ei. Am pățit-o și nu mai vreau să o pățesc. Dacă îmi permiteți, le voi relata ceea ce mi s-a arătat aici și să spun cum, grație căror intervenții și angajamente al cultului întreg, într-o situație atât de delicată, personal apărând în față Consiliului de Miniștri, față de ministrul Cultelor și ministrul de Interne, am izbutit să obțin clemență și să le pun în vedere că este o datorie față de cultul nostru să fie

cetățeni devotați ai regimului și că eu voi fi acela care în caz contrar voi aduce la cunoștința dv. acest lucru. Și acesta nu va fi un denunț, ci un serviciu care îl fac cultului mozaic, ca să nu fie atrași în asemenea lucruri. Promit în mod solemn că în cazul că voi sesiza cea mai imperceptibilă mișcare, voi sesiza imediat organele de stat.

Guttman: În legătură cu cele spuse de eminența sa, jur că îmi iau garanție asupra copilului meu Efraim Guttman. Eu îmi iau garanție pentru el, ca să nu mai facă ceea ce este contrar securității țării, să devină un rabin cinstit și devotat țării, să țină predici pentru lupta pentru pace, așa cum eminența sa șef rabinul Rosen ne îndeamnă pe toți să facem.

Tov. Borilă: Și să demaște dușmanii țării.

Guttman: Vă asigur în mod solemn că o să țin ce am promis în fața dv. și vă rămân recunoscător pentru tot restul vieții mele și recunoștința mea o voi dovedi prin activitatea mea în cadrul luptei pentru pace, în cadrul sprijinului regimului nostru, iubit și stimat de noi toți.

Rosen: Trebuie să spun când am avut greutate, prestigiul și cuvântul rabinului Guttman mi-a folosit foarte mult.

Tov. Borilă: Ce spune tov. Drăghici?

Tov. Drăghici: Eu cred că noi putem face acest lucru, însă cu condiția ca dumnealor să prezinte declarații scrise în care își iau angajamentul să reeduce pe acești tineri și, în al doilea rând, că orice mișcare în ceea ce privește acte dușmănoase împotriva securității statului să ne-o aducă imediat la cunoștință.

Tov. Constantinescu: Aceasta este valabil și pentru celălalt?

Tov. Drăghici: Da, este valabil și pentru celălalt. Șeful rabin Rosen să-l cheme și să stea de vorbă cu el. În ce privește ce ați spus, dacă puteți să vorbiți mai departe, eu cred că puteți vorbi, arătând ce s-a făcut pentru acești tineri, dar nu este nevoie să vorbiți despre nume și interogatorii.

Rosen: Această ședință, după părerea mea, trebuie adusă la cunoștința oamenilor, nu prin presă, dar să aflu ce s-a întâmplat, cum am fost chemați la Președinția Consiliului de Miniștri, unde era și ministrul de Interne și ministrul Cultelor, în faza de anchetă și ne arată situația, deși au fost vinovați.

Tov. Borilă: Numai să nu se înțeleagă greșit că am făcut o dreptate. Noi îi socotim vinovați.

Tov. Drăghici: Să nu se înțeleagă că suntem obligați ca atunci când se arestează cineva să repetăm ședința.

Rosen: Aceasta n-o să se întâmple.

Tov. Drăghici: Și ar fi bine ca domnul Rosen să se gândească bine pentru cine intervine și să deschidă ochii.

Rosen: Dar în cazuri în care am deschis ochii aici, dacă nu aș arăta ar însemna să tac, să nu sesizez ce constat. Eu la cine am venit? La guvern. Este bine? Eu cred că este datoria mea să fac așa. Dacă vine cineva la mine, le spun: aveți încredere în regim, am sesizat organelor de resort și așteptăm răspunsul. N-am spus nimănui în afară de ministrul Cultelor că este nevinovat. Ieri au venit la mine mai mulți spunând că vor să meargă o delegație de rabini și am spus să nu meargă, să nu facă agitație, să aibă încredere.

Guttman: Dl. șef rabin Rosen este exponentul nu numai al cultului ebraic, dar exponentul întregii populații evreiești. Toată lumea spunea: să nu se întâmple rabinului Guttman, care a suferit atât de mult! Așa că nu numai eu ca tată rămân recunoscător, ci toată populația evreiască pentru acest gest de clemență.

Tov. Drăghici: Trebuie să luați poziție împotriva acestor agenți ai Legației Israelului, această oficină care împinge oamenii aici.

Rosen: Noi am luat poziție de atâtea ori,

Guttman: N-avem nici o legătură cu ei.

Tov. Borilă: Tăceți când ei calomniază, îndeamnă la spionaj. Nu trebuie să tăceți, ci să demascați, să educați și să ajutați populația.

Rosen: Dl. ministru al Cultelor știe de ajutorul nostru, vă rog să confirmați dacă dau sau nu concursul în lupta pentru pace.

Tov. Constantinescu: Dar rezerva față de proces?

Rosen: Eu țin să exprim întreaga recunoștință pentru acest excepțional tratament care ni-l dați, este o favoare nemaîntâlnită și nu găsesc cuvinte ca să exprim recunoștința care o port regimului. În loc să primesc o dojană cum a fost cazul și vinovatul pedeapsa, dimpotrivă, s-a redat fiul acestui părinte și celălalt tânăr.

Eu îndrăznesc să adaug sub rezerva că am vrut să fiu prudent, să intervin numai pentru acești doi. A mai fost închis un rabin, un dușman de moarte al meu, după mine un om dezechilibrat, care a fost scos din rabinat acum 4-5 ani. Eu, atunci când a fost arestat, am spus că nu pot angaja cultul pentru cineva care nu consider răspunzător pentru ce a făcut. Totuși este rabin și este închis, e vorba de Șafran[4]. Vina lui nu este prea mare. Mi-ați face un mare serviciu în munca noastră ca să putem spune rabinilor că nu mai este nici un rabin închis. Dacă considerați că este posibil să fie eliberat, ne-ați face un serviciu.

Tov. Drăghici: Acest rabin este un spion și există documente în această privință. Și nu trebuie considerat că este dușmanul dumitale, ci este dușman al democrației.

Rosen: El a început să mă atace când am intrat în comunitate.

Tov. Drăghici: Pentru că ai altă poziție decât el, pentru că el are tot interesul să te atace. În această privință este bine de la început să nu intervii.

Rosen: Este nepotul fostului șef rabin. Eu am stat de vorbă cu el o singură dată, i-am trimis azimă și a venit să-mi mulțumească. Vă rog să cercetați și pe o altă pistă, că omul e bolnav. Se vede acest lucru și din cărțile care le-a scris, luați-le și veți vedea că frazele nu au nici un înțeles, n-au nici o legătură.

Tov. Borilă: Aceasta este o altă problemă.

Tov. Constantinescu: Practic cum procedăm?

Tov. Borilă: Am luat de bune declarațiile care le-ați făcut. Vorbele sunt foarte bune, dar faptele să fie și mai bune.

Rosen: Vă asigur.

Guttman: Și eu.

Tov. Drăghici: Cred că la Ministerul de Interne ei să dea aceste declarații scrise, ca să existe garanție deplină.

Tov. Constantinescu: Adică dl. Rosen și tatăl. Și ne vedem luni dimineața, pentru că ei astăzi nu scriu fiind sâmbătă.

Tov. Borilă: Tinerii să fie azi eliberați.

Rosen: De la ora 9 seara putem scrie.

Tov. Drăghici: Atunci deseară dați declarațiile[5].

16.VI.1954

(Arh.St.București, CC al PCR. Cancelarie, dos. 67/1954, f.2-22)

---

[1] Rabinul Herș Guttman fusese oficiant la Sinagoga „Beit Hamidraș” din București, incendiată de legionari, și președintele organizației sioniste „Mizrachi”.

[2] Este vorba de Efraim Guttman (totodată secretar al lui Moses Rosen) și Aron Kahane, cel din urmă fiul hahamului Saul Kahane din Iași, care în 29 iunie 1941 a fost imbarcat în „trenul morții”, fiind unul din supraviețuitori. După eliberarea din închisoare, Efraim Guttman s-a stabilit la Tel Aviv (împreună cu tatăl său), iar Aron Kahane la Ierusalim.

[3] În zilele rebeliunii legionare, rabinul Herș Guttman împreună cu doi din fiii săi – Iosif (1915-1941) și Iacov (1913-1941), ambii absolvenți ai facultății de filozofie și litere – au fost ridicați și duși în pădurea de la Jilava, unde au fost împușcați. Doar printr-o minune tatăl a scăpat cu viață, acesta rămânând profund marcat de eveniment (vezi: Șt. Tita, *Un episod din rebeliunea legionară: de trei ori moartea nu m-a vrut*, în „Jurnalul de dimineață”, nr. 67 din 5 februarie 1945, ce cuprinde mărturia rabinului H. Guttman; Matatias Carp, *Cartea neagră. Fapte și documente. Suferințele evreilor din România, 1940-1944*, I, București, Edit. Socec, 1946, p.223-230). În 1945, H. Guttman s-a îngrijit să editeze un volum intitulat *Slove de martiri*, în care a adunat o serie de scrieri ale celor doi fii: în prima parte câteva studii de filozofie socială ale lui Iancu Guttman; în partea a doua mai multe texte despre fenomenul mistic, ale lui Iosif Guttman. Volumul a fost prefațat de scriitorul Eugen Relgis, sub forma unei scrisori adresată postum celor doi dispăruți. Fragmente din opera celor doi au fost incluse și în vol. *De la Cilibi Moise la Paul Celan. Antologie din operele scriitorilor evrei de limbă română*, ed. Țicu Goldstein, București, Edit. Hasefer, 1996, p.476-499. Efraim Guttman, fratele supraviețuitor și la care se referă documentul de mai sus, după emigrarea în Israel a creat acolo o sinagogă ce poartă numele celor doi martiri, „Beit Iacov-Iosef” (nume utilizat și în cazul casei de rugăciuni care funcționa la București în camera în care fuseseră torturați Iacov și Iosif).

[4] Este vorba de David Șafran, stabilit ulterior în Israel.

[5] Întâlnirea de mai sus, cu Petre Borilă, Alexandru Drăghici și P. Constantinescu-Iași, este relatăată și de Moses Rosen în cartea sa de memorialistică, *Primejdii, încercări, miracole*, ed. II, București, Edit. Hasefer, 1991, p.136-144, deși nu tocmai în sensul surprins de stenograma de aici. Într-adevăr, la ora 21, Moses Rosen, Herș Guttman și Saul Kahane au fost duși la Consiliul de Miniștri, unde au semnat declarația solicitată, iar înainte de miezul nopții Efraim Guttman și Aron Kahane au fost eliberați.

July 7, 1954, Bulletin 637, Inf. Rpt. 10.899

Romania Frees Zionist Leaders

The Israeli Home Service reported on July 4th that several of the Zionist leaders who had been imprisoned in Romania have now been released from prison. They were released at the end of June, after being in prison for periods varying from two months to four years. (See also "New York Times", 6/5, page 3).

In the case of Mrs. Shoshan Benvenisti and Jean Littman, according to this broadcast, the court findings were annulled and the trial returned to the lowest judicial stage. Mrs. Benvenisti had been sentenced to ten years' imprisonment, Littman to fifteen years.

The other persons released from prison are Dr. Aharon Kahana, arrested in May; Efraim Guttman; Dr. Zalman, former physician of the Israeli legation in Bucharest, arrested a year ago; Mr. Babi, a newspaper editor, arrested a year ago; Mrs. Lupu, arrested three years ago; and Mr. Makarlet, arrested six years ago. (Is: Israeli Home Service, Jerusalem, 6/4)

Long Series of Free World Protests

The release of these Jewish leaders may be seen as a partial triumph for those in the free world who have strongly protested the anti-Semitic actions of the Romanian regime. On April 29, Dr. Nahum Goldman, president of the World Jewish Congress said that "the secret trials of a hundred Jewish leaders in Romania will be received with horror and indignation not only in Jewish communities throughout the world, but wherever men respect human dignity and believe in intellectual freedom"(DIB 593, 5/4, p.3). On the same day, the Israeli Home Service reported the trial of Jewish leaders in Romania, and said that the World Jewish Congress had decided "to convoke public opinion in Israel and throughout the world regarding the gravity of the situation created in Romania as a result of arrests, secret trials, and imposition of severe sentences" (DIB 593, 5/4, p.4). On May 23, tens of thousands of Romanian Jews in Israel began a hunger strike protesting against the Romanian Jewish trials, and protest meetings took place throughout Israel (DIB 608, 5/25, p.17). The hunger strike was continued beyond its 24-hours deadline by 45 ex-Romanian Jewish leaders in Tel Aviv, and the Israeli government showed its sympathy for the strikers when Golda Meirson, Israeli Minister of Labor, visited the participants to give them encouragement (DIB 611, 5/28, p.2). In the United States, the president of the United Romanian Jews of America announced on May 28 that members of his organization would hold a fast on June 8 and 9 as a protest against the persecution of Jews by the Romanian regime (DIB 612, 6/1, p.14).

The protest fast in Tel Aviv lasted for 123 hours, from May 23 to May 27, and Jewish leaders throughout the free world took up the cause of protesting the Romanian trials (DIB 614, 6/3, p.2). The Romanian government sent a note of protest to Israel, complaining that the Israeli demonstrations constituted intervention in Romanian affairs, and the Israeli press reacted immediately by demanding that Romania permit Jews to emigrate to Israel (DIB 621, 6/14, p.19).

[TRADUCERE]

7 iulie, 1954, Buletin 637, Rap. Inf. 10.899

România eliberează liderii sioniști

Ministerul de Interne israelian a raportat în data de 4 iulie că numeroși lideri sioniști care fuseseră arestați și închiși în România au fost eliberați. Acest lucru s-a întâmplat la sfârșitul lunii iunie, după ce ei petrecuseră perioade cuprinse între 2 luni și 4 ani în închisoare. (Vezi și „New York Times”, 6/5, pag. 3).

În cazul doamnei Shoshan Benvenisti și al lui Jean Littman, se menționează în emisiune că hotărârile curții au fost anulate și procesul a fost mutat în instanță inferioară. D-na Benvenisti fusese condamnată la zece ani închisoare, iar Littman la 15 ani.

Celelalte persoane eliberate din închisoare sunt: dr. Aharon Kahana, arestat în mai; Efraim Guttman; dr. Zalman, fost medic al consulatului israelian din București, arestat cu un an în urmă; dl. Babi, redactor, arestat cu un an în urmă[1]; d-na Lupu, arestată cu trei ani în urmă; și dl. Makarlet, arestat cu șase ani în urmă (Ministerul de Interne israelian, Ierusalim, 6/4).

Lungi serii de proteste în lumea liberă

Eliberarea acestor lideri evrei poate fi privită ca un triumf parțial al acelor persoane din lumea liberă care au protestat cu înverșunare împotriva acțiunilor antisemite ale regimului din România. În 29 aprilie, dr. Nahum Goldman, președintele Congresului Mondial Evreiesc, a afirmat: „Procese secrete ale sutelor de conducători evrei din România vor fi primite cu oroare și indignare nu doar în comunitățile evreiești din toată lumea, dar peste tot unde oamenii respectă demnitatea umană și cred în libertatea intelectuală” (DIB 593, 5/4, p. 3). În aceeași zi, Ministerul de Interne israelian a relatat despre procesul conducătorilor evrei din România, citând decizia Congresului Mondial Evreiesc de a „aduce în atenția opiniei publice din Israel și din întreaga lume gravitatea situației create în România ca rezultat al arestărilor, proceselor secrete și impunerii unor sentințe severe” (DIB 593, 5/4, p.4). La 23 mai, zeci de mii de evrei români din Israel au intrat în greva foamei în semn de protest împotriva proceselor intentate evreilor din România, iar pe tot cuprinsul Israelului s-au organizat manifestații de protest (DIB 608, 5/25, p. 17). La Tel Aviv greva foamei a continuat peste limita de 24 de ore în cazul a 45 de lideri evrei originari din România, iar guvernul israelian și-a manifestat simpatia față de greviștii atunci când Golda Meirson, ministrul israelian al Muncii, a vizitat greviștii pentru a-i încuraja (DIB 611, 5/28, p.2). În Statele Unite, președintele Evreilor Români Uniți din America a anunțat la 28 mai că membrii organizației sale vor ține post în zilele de 8 și 9 iunie în semn de protest față de persecutarea evreilor de către regimul român (DIB 612, 6/1, p.14).

Postul ținut în semn de protest la Tel Aviv a durat 123 de ore, din 23 mai până în 27 mai, iar conducătorii evrei din lumea liberă și-au asumat cauza protestului față de procesele din România (DIB 614, 6/3, p.2). Guvernul român a trimis un mesaj de protest către Israel, afirmând că demonstrațiile din Israel constituie un amestec în treburile interne ale României, iar presa israeliană a reacționat prompt, cerând României să permită evreilor să emigreze în Israel (DIB 621, 6/14, p.19).

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Bulletin 637)

[1] De fapt este vorba de Ch.M. Badi, editor al unor publicații sioniste, liderul Organizației Sioniste studențești.

[9 iulie 1954]

Prison Sentences of Zionists Reported Remitted

Source Athens: Greek-Rumanian émigré.

Date of Observation: June 1954

Eval. Comment: The Israeli radio reported on 3 July 1954 to have learned that some of the imprisoned Rumanian Zionist leaders have been released. The broadcast, quoted by Reuter on 4 July 1954 stated that they were freed at the end of June 1954 after having been detained for periods ranging from two months to six years. The Israeli radio added that the sentences of two of the Rumanian Zionists leaders had been quashed and that their cases would be retried. The two were given as

Suzanna Benvenisti (wife of Misu Benvenisti who was the head of the Rumanian branch of the World Jewish Congress) sentenced to 10 years imprisonment, and a lawyer, Jean Littmann, sentenced to 15 years. On 4 July 1954 the Israeli radio reported that another four prominent Zionists who had been in prison for three years, were released during the same period, among them Dr. Zalman, who was attached to the Israeli Legation in Bucharest, and Ephraim Guttman, son of a former Bucharest Chief Rabbi and editor of "Jewish Life". All had been imprisoned without trial. The World Jewish Congress said in London in April 1954 that 40 Zionists, including six women, were at that time on trial in Bucharest. The trial was said to be the fifth in a series which followed the arrest of more than 150 Jewish leaders in Rumania over four years ago.

The official RPR press contents itself with diversionary maneuvers, such as meetings of rabbis to commemorate the persecution of Jews during the short Iron Guard regime, statements in favor of religious freedom in the RPR made by obscure pro-Communist foreign visitors, and news about the cultural life of ethnic and religious minorities, Jewish theater etc. However the campaign against emigration to Israel continues in the form of letters of former Jewish emigrants (now repatriated to Rumania) published in the press, underlining the "hardship experienced in Israel".

Taking the same line, the Permanent Committee for the Defense of Peace in the RPR sent a letter (signed by the academician-writer Mihail Sadoveanu) to the participants in the "National Day for Fight for Peace and against Racism and Anti-Semitism", held in Paris on 27 June 1954.

Western observers wonder whether the reaction of the Rumanian Government to a worldwide opinion condemning the persecution of Jews in Rumania (and which materialized in the declarations of US and British statesmen, the Sharett interpellation of 25 May 1954 and numerous protests by the World Jewish Congress) was dictated only by fear of further consequences of Western solidarity in this matter, or reflects also the tide of the inner struggle for power between various factions within the Kremlin which did not hesitate, mainly after the famous "doctors' plot" in Moscow to use anti-Zionism as an additional weapon against any sort of international group or Western-bound policy, as well as a means to frustrate or incriminate the rival faction even within the leadership of the Satellite countries.

The latest developments, the release of some Zionist leaders in the RPR and the consideration given to the appeals of some already tried Jewish leaders demonstrate a new kind of "legality" – one of the main features of a New Course – but even much more the recent line adopted at the Czech Party Congress where Khrushchev abstained from any reference to Zionism, in agreement with the policy in Soviet Russia where men like Ignatiev and Kozlov are recognized, but prevented from making anti-Semitic professions such as were enforced in 1952.

See for reference on arrests and trials of Zionist leaders, Weekly Information Letters Nos. 75, 74, 73, 70, 69, 67, 66, 57, 45, 38 and 35 and Item Nos. 4102/54, 12402/53 and 3832/52.

The general amnesty expected for 23 August 1954 on the occasion of the tenth anniversary of the "liberation" of Rumania by Soviet troops should be welcomed by Western propagandists as a major opportunity to test the aptitude of the New Course and to warn the Soviets that the repetition of the amnesty farce of 5 April 1953 would not be considered a genuine act of good will toward the hundreds of thousands Rumanian political prisoners languishing in RPR jails for seven, eight and even ten years.

*

Un réfugié grec de Roumanie qui habite actuellement Athenes vient de recevoir d'une de ses connaissances d'Israel – un juifs émigré de Roumanie – une lettre datée du 16 juin 1954, dans laquelle il est écrit entre autres que, devant le mécontentement provoqué dans le monde entier par la condamnation de juifs sionistes en Roumanie, le gouvernement communiste roumain s'est vu contraint d'appliquer des mesures d'indulgence. C'est ainsi que ceux d'entre eux qui avaient subi une condamnation de quatre ans ont été mis en liberté et que ceux qui ont subi huit années de condamnation vont être libérés prochainement. Dans tous les deux cas on a tenu compte de la période pendant laquelle les condamnés avaient été détenus en prévention. Quant à ceux qui ont été condamnés à plus de huit années de prison, leurs dossiers sont examinés en ce moment par une commission du Ministère de la Justice qui va opiner sur chaque cas séparément. Comme la commission en question a entrepris l'examen de tous les dossiers des détenus qui se trouvent en ce moment dans les prisons roumaines, des bruits courent dans le pays que le gouvernement communiste va décréter une ample amnistie à l'occasion du 23 Août de cette année (le 23 Août est l'anniversaire de l'entrée des troupes soviétiques en Roumanie ainsi que de la conclusion d'un accord à ce sujet entre la Roumanie et l'URSS).

La lettre dit également que la commission roumaine qui était attendue à Israel pour la conclusion d'un accord commercial entre les deux pays a déferé son voyage à cause de la tension récente des rapports entre les deux pays.

Toujours d'après le correspondant en question, le gouvernement d'Israel a proposé au gouvernement roumain d'établissement d'un régime de liberté absolue d'émigration tant pour les juifs de Roumanie qui voudraient se rendre en Israel que pour ceux d'Israel qui voudraient émigrer de nouveau en Roumanie. Il paraît que 120.000 juifs de Roumanie ont opté pour le visa de sortie.

[TRADUCERE]

Condamnările la închisoare ale sioniștilor au fost revocate

Sursă Atena: Emigrant greco-român.

Data observării: iunie 1954

Evaluarea comentariului: Postul de radio din Israel a transmis în 3 iulie 1954 știrea conform căreia unii conducători ai sioniștilor români condamnați la închisoare au fost eliberați. Știrea, citată de Reuter în 4 iulie 1954, afirma că aceștia au fost eliberați la sfârșitul lunii iunie 1954, după ce fuseseră închiși pentru diferite perioade, de la două luni până la șase ani. Radioul Israel a mai afirmat că sentințele date celor doi conducători sioniști români au fost anulate și cazurile lor vor fi judecate din nou. Cei doi au fost Suzanna Benvenisti (soția lui Mișu Benvenisti, fostul președinte al filialei române a Congresului Mondial Evreiesc), condamnată la zece ani de închisoare, precum și avocatul Jean Littmann, condamnat la 15 ani. În data de 4 iulie 1954 postul de radio din Israel a transmis știrea conform căreia alți patru sioniști proeminenți, care fuseseră condamnați la trei ani închisoare, au fost eliberați în aceeași perioadă, între aceștia aflându-se dr. Zalman, fost atașat al Legației israeliene în București, și Efraim Guttman, fiul fostului rabin șef al Bucureștiului și redactorul revistei „Viața Evreiască”. Cu toții fuseseră trimiși la închisoare fără să fi fost judecați. În aprilie 1954, Congresul

Mondial Evreiesc a afirmat la Londra că 40 de sioniști, printre care șase femei, erau atunci judecați la București. S-a afirmat că procesul era al cincilea dintr-o serie de procese care au urmat după arestarea cu patru ani în urmă a peste 150 de conducători evrei din România.

Presa oficială din RPR se mulțumește cu manevrele de diversiune, cum ar fi întâlnirea rabinilor pentru a comemora persecuția evreilor din timpul scurtului regim de conducere a Gărzii de Fier, afirmații în favoarea libertății religioase în RPR făcute de vizitatori străini pro-comuniști obscuri, precum și știri despre viața culturală a minorităților etnice și religioase, despre teatrul evreiesc etc. Campania împotriva emigrărilor în Israel continuă însă sub forma publicării în presă a unor scrisori ale unor foști emigranți în Israel, ulterior întorși în România, în care se subliniază „greutățile trăite în Israel”.

Pe aceeași linie de acțiune, Consiliul Permanent pentru Apărarea Păcii din RPR a trimis o scrisoare (semnată de scriitorul academician Mihail Sadoveanu) participanților la „Ziua națională a luptei pentru pace și împotriva rasismului și antisemitismului”, marcată la Paris în 27 iunie 1954.

Observatorii occidentali se întreabă dacă reacția guvernului român la opinia internațională care condamnă persecuția evreilor în România (care s-a materializat în declarația oamenilor de stat americani și britanici, interpelarea Sharett din 25 mai 1954[1] și numeroasele proteste din partea Congresului Mondial Evreiesc) a fost dictată doar de teama de a nu determina solidarizarea vestului în această problemă sau dacă aceasta reflectă lupta internă pentru putere dintre diferitele fracțiuni de la Kremlin, care, după faimosul „complot al medicilor” de la Moscova, folosesc antisionismul ca armă împotriva oricăror grupări internaționale sau politice occidentale, precum și ca mijloc de a cauza frustrare și de a incrimina fracțiunea rivală în interiorul cercului de conducători ai țărilor satelite.

Ultimele evoluții, eliberarea unor conducători sioniști în RPR și luarea în considerare a apelurilor lansate de conducători evrei judecați demonstrează un nou tip de legalitate – una din caracteristicile principale ale unui nou curs –, dar mai mult, linia recent adoptată la Congresul Partidului Ceh, unde Hrușciov s-a abținut de la orice comentarii la adresa sionismului, conform politicii Rusiei sovietice, unde persoane precum Ignatiev și Kozlov sunt recunoscute, dar împiedicate să practice profesii antisemite de felul celor instituite în 1952.

Vezi și referirile la arestările și procesele conducătorilor sioniști, *Weekly Information Letters*, nr. 75, 74, 73, 70, 69, 67, 66, 57, 45, 38 și 35 și materialele cu nr. 4102/54, 12402/53 și 3832/52.

Amnistia generală care se așteaptă pe data de 23 august 1954, cu ocazia aniversării a zece ani de la eliberarea României de către trupele sovietice, ar trebui să fie primită pozitiv de propagandiștii occidentali, ca o oportunitate majoră de a verifica noul curs și de a atenționa sovieticii că repetarea farsei amnistiei din 5 aprilie 1953 nu va fi privită ca un act de bunăvoință față de sutele de mii de prizonieri politici români care zac în închisorile din RPR de șapte, opt sau chiar zece ani.

*

Un refugiat grec din România, care acum locuiește la Atena, a primit de la o cunoștință din Israel – un evreu emigrant din România – o scrisoare datată 16 iunie 1954, în care i-a scris printre altele că în fața nemulțumirilor provocate în lumea întreagă de condamnarea evreilor sioniști în România, guvernul comunist român

s-a văzut constrâns să aplice măsuri de indulgență. Astfel, cei care au suferit condamnări de patru ani au fost puși în libertate, iar cei care au avut opt ani vor fi eliberați în curând. În ambele cazuri s-a ținut seama de perioada în care condamnații au fost deținuți preventiv. În privința celor condamnați la mai mult de opt ani de închisoare, dosarele acestora sunt examinate actualmente de o comisie a Ministerului de Justiție, care își va spune părerea pentru fiecare caz aparte. Cum comisia în discuție a examinat toate dosarele deținuților care se află în acest moment în închisorile românești, se zvonește în țară că guvernul comunist va decreta o masivă amnistie cu ocazia lui 23 august din anul acesta (23 august este aniversarea intrării trupelor sovietice în România, ca și concluzia unui acord pe această temă între România și URSS).

De asemenea, scrisoarea spune că comisia română ce era așteptată în Israel pentru încheierea unui acord comercial între cele două țări a renunțat la călătorie datorită recentei tensiuni în raporturile dintre cele două state.

Cu toate acestea, după corespondentul menționat, guvernul israelian a propus guvernului român stabilirea unui regim de libertate absolută în ce privește emigrarea atât pentru evreii din România care doresc să meargă în Israel, cât și pentru cei din Israel care doresc să emigreze din nou în România. Se pare că 120.000 evrei din România au optat pentru viza de plecare.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 5873)

[1] Este vorba de Moshe Sharet (1894-1965), care a condus diplomația israeliană în cadrul Adunării Generale a Națiunilor Unite din noiembrie 1947, când s-a hotărât împărțirea Palestinei iar Israelul a fost recunoscut ca stat independent. Între 1948-1956 a fost ministru de Externe al Israelului (iar pentru scurt timp și premier), fiind adeseori în opoziție cu Ben-Gurion. În 1960 devine președintele comitetului executiv al Agenției Evreiești (până în 1965). Postum i s-au publicat cinci volume de jurnal politic și opt volume de jurnal intim, cel din urmă acoperind tocmai perioada la care face referință și documentul de mai sus (1953-1957).

218

[9 octombrie 1954]

Les détails suivants sur le sort des juifs qui ont accepté d'être rappatriés en Roumanie, nous ont été fournis par un grec de Roumanie récemment rappatrié en Grèce en vertu d'un passeport regulier.

C'est au début de 1954 que les Juifs roumains réfugiés en Palestine commencèrent à revenir en Roumanie. Jusqu'au moment du départ de notre source, le nombre de ceux qui sont retournés atteignait à peine un millier. Ce sont, pour la plupart, des personnes ayant dépassé la cinquantaine, qui avaient laissé leurs familles en Roumanie dans l'espoir que celles-ci arriveraient tôt ou tard à s'expatrier aussi. Cet espoir fut déjoué par le frein mis à l'émigration, il y a environ deux ans.

Les milieux juifs de Roumanie reçurent la nouvelle de ce rappatriement avec un sentiment de profonde inquiétude. Ils connaissaient, en effet, par expérience le sort qui attendait la majeure partie de leurs coreligionnaires rappatriés. Il faut dire ici, que si l'on excepte le cas des juifs hongrois de Transylvanie et du Banat, et en partie ceux de Bessarabie, Bucovine et Moldavie, qui, ayant de tout temps frayé avec l'extrémisme de gauche, ont su s'adapter dès le début au régime actuel et y occupent des places im-

portantes, le reste des Juifs roumains, et surtout ceux d'origine espagnole, ont souffert et souffrent sous le joug communiste à l'égal du peuple roumain tout entier.

Incentives and False Promises

On sait maintenant les promesses et les pressions dont les juifs roumains réfugiés en Palestine furent assiégés pour se décider à partir. Les agents diplomatiques roumains en Israël les assurèrent qu'ils jouiraient en Roumanie d'une liberté complète et qu'au surplus on leur réserverait un traitement de faveur. Un collègue de notre source, apprit par son oncle récemment rappatrié, que les agents du Gouvernement Roumain n'hésitèrent pas à leur promettre leur nomination immédiate à des postes importants, avec le salaire correspondant. Ils les persuadèrent que le niveau de vie en Roumanie a augmenté considérablement, que les magasins étaient bien approvisionnés en denrées alimentaires, vêtements etc, qu'une liberté sans la moindre restriction avait été accordée à l'entreprise privée, que les salaires et traitements des ouvriers et fonctionnaires ont été augmentés tandis que les prix des articles de consommation sont en baisse, que la production industrielle et agricole a fait des bonds considérables, qu'enfin le problème de leur logement avait été résolu d'avance par l'État lui-même.

Would-be Repatriates Lured by Former Delegates to the Youth Festival

De son côté, la députation de jeunes Israélites envoyés l'an dernier au Festival de Bucharest (2-16 août 1953) se livra, à son retour en Israël, à une propagande effrénée, qui eut aussi son influence sur les malheureux rappatriés. Il va sans dire que les représentants de la jeunesse d'Israël bénéficièrent en Roumanie communiste d'un traitement littéralement princier. Ils trouvèrent tout; d'abord les magasins de la capitale archicomblés. On se garda, naturellement, de les informer que la population roumaine toute entière avait été soumise pendant les trois mois précédant le festival à une régime „d'austérité” prodigieux, même pour les standards roumains, afin de permettre l'accumulation de stocks de toutes sortes pour la parade du Festival. De même l'on procéda à une importation massive de marchandises de consommation de toutes sortes en provenance du Rideau de Fer mais aussi de l'Ouest. Seulement, on prit soin, pour les marchandises importées d'Occident, de les affubler d'étiquettes de fabriques roumaines.

Les jeunes visiteurs n'eurent pas non plus le loisir d'apprendre que la plupart des marchandises exposées en vente n'étaient réservées, et ceci en quantités illimitées, qu'aux seuls porteurs de la „carte” magique de participation au festival, tandis que la population roumaine était soumise au supplice de Tantale. Enfin, les députés de la Jeunesse furent comblés, à leur départ, de présents, en nature ou en argent. Comment, après cela, à leur retour en Israël, n'auraient-ils pas dépeint la „situation en Roumanie communiste” sous les couleurs les plus attrayantes? A tel point, que plusieurs Juifs rappatriés soutiennent que les plus enthousiastes parmi ces jeunes passèrent carrément à la solde de la propagande communiste.

High Customs Fees, Communist Investigation Methods and Arrests

Voici maintenant le sort qui fut réservé aux juifs rappatriés en Roumanie.

A peine débarqués à Constantza, ils subirent un contrôle douanier le plus rigoureux. Tandis qu'à leur départ d'Israël il leur fut déclaré officiellement qu'ils

pouvaient tout emporter, sans restriction aucune, la douane roumaine fit main basse sur les produits pharmaceutiques, les appareils de radio et les appareils photographiques, en déclarant que „le Ministère des Finances déciderait de leur sort”. On leur signifia, en effet, quelques semaines plus tard, le montant de la taxe douanière à payer, mais si exorbitant que la plupart préférèrent faire abandon de leurs effets. D'autres acceptèrent la „compensation” du prix des produits pharmaceutiques avec le montant de la taxe, et purent retirer le reliquat.

La deuxième épreuve fut l'interrogatoire de la Securitate, qui, pour plusieurs cas, dura des jours entiers, après quoi on les remit en liberté. Il fut alloué à chaque famille une somme de 750 lei, qui devait couvrir les frais de transport des rapatriés au lieu de leur destination.

Le problème du logement se posa avec une acuité particulière pour ceux qui n'avaient pas de famille en Roumanie. Ils durent recourir à l'hospitalité de leurs coreligionnaires ou s'en remettre aux communautés israélites, qui, autrefois fort riches, se trouvent aujourd'hui dans une telle pénurie, que le problème des rapatriés sans logis, quoique relativement peu nombreux, les mit dans l'embarras.

Il est certain qu'à la suite du rapatriement des Juifs d'Israël, un grand nombre d'arrestations eurent lieu parmi la population juive, sans qu'on apprit quoi que ce soit sur leur sort. On a pu savoir, de source certaine, que parmi les victimes de ces arrestations figurent un bon nombre de ceux qui entretenaient une correspondance avec l'étranger. Une des questions uniformément posées aux rapatriés au cours de leur interrogatoire était en effet „s'ils correspondaient avec des gens en Roumanie, ou en connaissaient d'autres qui correspondaient et quel était le contenu de cette correspondance”. Les hommes de la Sécurité prenaient d'ailleurs soin de les avertir qu'il „serait inutile de cacher quoi que ce fût, car la police était au courant de tout”. Plusieurs tombèrent dans le panneau.

D'autres furent arrêtés pour des condamnations par défaut qu'ils ignoraient bien naturellement. D'autres enfin, parce que tout simplement ils avaient osé se plaindre de ce que les autorités roumaines n'avaient pas tenu les promesses qui leur avaient été faites. Notre source n'a pas entendu parler de cas de rapatriés qui se seraient suicidés.

Spies and Profiteers of the Regime

Quelques uns parmi les rapatriés reçurent un traitement privilégié et pour cause. Le cas le plus notoire est celui de Dorel Livianu. Les milieux juifs de Bucharest sont convaincus, d'ailleurs, que celui-ci, sous prétexte d'émigration, fut envoyé en Israël par le gouvernement roumain lui-même, chargé d'une mission d'espionnage et de propagande. C'est un fait patent, d'ailleurs, que l'infiltration d'espions parmi les convois de réfugiés ou d'émigrés, constitue une pratique courante des gouvernements communistes. Les rapatriés d'Israël sont unanimes à certifier que, dès son arrivée là bas, Livianu menait une vie large, sans pouvoir rendre compte de ses ressources.

Dès son retour à Bucharest, Livianu s'installa à l'hôtel „București” (autrefois l'hôtel „Capsa”) et fut immédiatement engagé par la Radiodiffusion Roumaine de Bucharest avec des appointements princiers, quoique ses qualités de speaker sont plus ou moins discutables. A part ses discours à la Radio en langue roumaine et yidish, Livianu prit souvent la parole aux réunions syndicales ou israélites et pub-

lia des articles dans la presse du Parti, décrivant comme un véritable enfer la vie en Israël et dans les autres pays exploités par le capital américain.

La pharmacienne Kanner fit une propagande analogue, disant qu'elle s'était vue contrainte de travailler comme domestique en Israël pour ne pas mourir de faim. Cela lui a valu d'être nommée dans une pharmacie d'Etat au poste de „responsable”. Des „déclarations” de ce genre virent le jour dans la presse roumaine, qui, d'après les dires des Juifs amis de notre source, avaient été signées par des Juifs rappatriés sans même qu'ils prissent connaissance du texte!

Quelques autres, qui, semble-t-il, inspirèrent confiance à la Securitate, reçurent des emplois mineurs dans des magasins et autres lieux fréquentés par la foule, avec la mission de faire de la propagande anticapitaliste et en même temps de rendre compte des réactions du public. Mais ce sont là des cas tout à fait limités.

La grande majorité des rappatriés est profondément déçue, et leur propagande ne fait qu'attiser le désir d'émigration de la population juive.

[TRADUCERE]

Următoarele detalii asupra destinului evreilor care au acceptat să se repatrieze în România ne-au fost oferite de un grec din România, recent repatriat în Grecia pe baza unui pașaport normal.

La începutul anului 1954 evreii români refugiați în Palestina au început să revină în România. Până la data plecării sursei noastre, numărul celor care s-au reîntors abia a atins cifra de o mie. În mare măsură sunt persoane care au depășit cincizeci de ani, care și-au lăsat familiile în România cu speranța că acestea de asemenea se vor expatria mai devreme sau mai târziu. Această speranță le-a fost dejugată prin stoparea emigrării acum vreo doi ani.

Mediile evreiești din România au primit noutatea acestei repatrieri cu un sentiment de profundă incertitudine. Din experiență, se cunoștea într-adevăr soarta ce aștepta pe majoritatea coreligionarilor repatriați. Trebuie să spunem aici că, cu excepția cazului evreilor maghiari din Transilvania și Banat, și în parte cei din Basarabia, Bucovina și Moldova, care, întreținând dintotdeauna relații cu extremismul de stânga, au știut să se adapteze de la început regimului actual și au ocupat poziții importante, restul evreilor români, și mai ales cei de origine spaniolă, au suferit și suferă sub jugul comunist la fel ca întregul popor român.

Măsuri de stimulare și promisiuni false

Se cunosc acum promisiunile și presiunile la care au fost supuși evreii români refugiați în Palestina, pentru a se hotărî să plece. Agenții diplomatici români în Israel i-au asigurat că în România se vor bucura de o libertate totală și că în plus li s-a rezervat un tratament preferențial. Un coleg al sursei noastre a aflat de la unchiul său recent repatriat că agenții guvernului român nu au ezitat a le promite numirea imediată în posturi importante, cu un salariu corespunzător. Ei i-au convins că nivelul de viață în România a crescut considerabil, că magazinele sunt bine aprovizionate cu mărfuri alimentare, îmbrăcăminte etc, că o libertate fără cea mai mică restricție a fost acordată întreprinderilor private, că salariile și tratamentele muncitorilor și funcționarilor au sporit, în vreme ce prețurile articolelor de con-

sum sunt în scădere, că producția industrială și agricolă a făcut salturi considerabile, că – în sfârșit – problema acordării unei locuințe a fost rezolvată dinainte chiar de stat.

Persoanele ce urmează a se repatria sunt ademenite de foștii delegați la Festivalul Tineretului

La rândul ei, delegația tinerilor israelieni trimisă anul trecut la Festivalul din București (2-16 august 1953) s-a dedat, la revenirea în Israel, la o propagandă excesivă, care a avut de asemenea o influență asupra sărmanilor repatriați. Bineînțeles că reprezentanții tineretului israelian au beneficiat în România comunistă de un tratament literalmente princiar. Au găsit de toate, în primul rând magazinele capitalei arhipline. Evident, s-au ferit de a-i informa că toată populația românească a fost supusă vreme de trei luni înainte de festival la un regim de „austeritate” prodigioasă, chiar pentru standardele românești, cu scopul de a se permite acumularea de stocuri de orice fel pentru parada festivalului. La fel s-a procedat la un import masiv de produse de consum de orice fel, aduse din zona Cortinei de fier, dar și din Occident. Numai că s-a avut grijă, pentru produsele importate din Apus, de a le împoțona cu etichetele unor fabrici românești.

Tinerii vizitatori n-au mai avut răgazul de a afla că cea mai mare parte a produselor expuse la vânzare n-au fost rezervate – și doar în cantități limitate – decât purtătorilor „cărții” magice de participare la festival, în vreme ce populația românească era supusă suplicului tantalului. În sfârșit, la plecare, delegații Tineretului au fost copleșiți de cadouri, în natură sau în bani. Cum să nu descrie după aceasta, la revenirea în Israel, „situația din România comunistă” în culorile cele mai atractive? Astfel încât numeroși evrei repatriați susțin că cei mai entuziaști dintre acești tineri au trecut pe față în solda propagandei comuniste.

Taxe vamale ridicate, metode comuniste de investigare și arestare

Iată acum soarta ce a fost rezervată evreilor repatriați în România.

Abia debarcați la Constanța, au fost supuși unui control vamal foarte riguros. Cu toate că la plecarea din Israel li s-a declarat în mod oficial că pot aduce cu sine orice, fără nici o restricție, vama românească a luat cu jupca produsele farmaceutice, aparatele de radio și de fotografiat, declarând că „Ministerul de Finanțe va decide soarta acestora”. Într-adevăr, li s-a notificat câteva săptămâni mai târziu sporirea taxelor vamale pe care trebuie să le plătească, însă atât de exorbitante încât majoritatea au preferat să-și abandoneze efectele. Alții au acceptat „compensarea” prețului produselor farmaceutice cu creșterea taxei, putând să-și retragă restul datoriei.

A doua încercare a fost interogatoriul Securității, care – în cele mai multe cazuri – a durat zile întregi, după care au fost puși în libertate. S-a alocat fiecărei familii o sumă de 750 lei, care trebuia să acopere cheltuielile de transport a repatriaților la locul de destinație.

Problema cazării s-a pus cu o acuitate deosebită pentru cei care nu aveau familie în România. Ei au trebuit să apeleze la ospitalitatea coreligionarilor sau să se

lase în grija comunităților israelite care, altădată foarte bogate, se găsesec astăzi într-o asemenea penurie încât problema repatriaților fără locuință, deși relativ puțin numeroși, le pun în încurcătură.

Este sigur că în urma repatrierii evreilor din Israel, va avea loc un mare număr de arestări din rândul populației evreiești, fără a se ști ce va fi cu soarta lor. Se poate ști, din sursă sigură, că printre victimele acestor arestări vor figura mulți dintre cei care întrețin corespondență cu străinătatea. Una din întrebările puse constant repatriaților în cursul interogatoriului era îndeosebi „dacă au corespondat cu indivizi din România sau dacă cunosc pe alții care au corespondat și care era conținutul acestei corespondențe”. Oamenii Securității aveau de altfel grijă să-i avertizeze că „este inutil a se ascunde ceva, deoarece poliția știe totul”. Mulți au căzut în plasă.

Mulți au fost arestați pentru condamnări în contumacie, pe care – evident – le-au ignorat. În fine, alții pentru că pur și simplu au îndrăznit să se plângă că autoritățile române nu au respectat promisiunile care le-au fost făcute. Sursa noastră a evitat să vorbească de repatriații care s-au sinucis.

Spioni și profitori ai regimului

Din motive temeinice, câțiva dintre repatriați au avut parte de un tratament privilegiat. Cazul de cel mai notoriu este al lui Dorel Livianu. Mediile evreiești din București sunt convinse de altfel că acesta, sub pretextul emigrării, a fost trimis în Israel de chiar guvernul român, fiind însărcinat cu o misiune de spionaj și de propagandă. Este de altfel un fapt evident că infiltrarea de spioni printre convoaiele de refugiați sau de emigranți constituie o practică curentă a guvernelor comuniste. Repatriații din Israel sunt unanimi în a certifica că de la sosirea sa aici Livianu a dus o viață îndestulată, fără a putea să dea seama de resursele sale.

Încă de la sosirea în București, Livianu s-a instalat la hotelul „București” (cândva hotel „Capșa”) și a fost imediat angajat la Radiodifuziunea română din București, cu remunerații princiare, deși calitățile lui de vorbitor sunt mai mult sau mai puțin discutabile. În afara intervențiilor la radio în limbile română și idiș, Livianu ia adeseori cuvântul la reuniunile sindicale sau israelite și publică articole în presa de partid, descriind viața în Israel și din alte țări exploatare de capitalul american ca un veritabil infern.

Farmacista Kanner a făcut o propagandă similară, spunând că el s-a văzut în situația de a munci ca om de serviciu în Israel, pentru a nu muri de foame. Pentru aceasta a fost numit ca „responsabil” într-o farmacie de stat. „Declarații” de acest fel apar zilnic în presa românească, care, după spusele evreilor prieteni sursei noastre, sunt semnate de evrei repatriați chiar fără a lua cunoștință de text.

Alții, care se pare că inspiră încredere Securității, primesc posturi minore în magazine și alte locuri frecventate de mulțime, cu scopul de a face propagandă anticapitalistă și în același timp de a face dări de seamă asupra reacțiilor publicului. Însă acestea sunt cazuri cu totul limitate.

Marea majoritate a repatriaților este profund decepționată, iar propaganda lor nu face decât să ațâțe dorința de emigrare a populației evreiești.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 8735/54)

[23 iulie 1955]

Two Jewish „Commis Voyageurs” from Romania

Source Berlin: An expert on Jewish affairs.

Date of Observation: Current period

Evaluation Comment: This report on the activities of fellow-travelling Jewish representatives within the frame of the regime's peace drive is confirmed here in detail. For information on the recent rally in Paris see RFE Item No. 5621/55. According to figures from Soviet-controlled sources, the Rumanian Jewish population at the end of 1953 totaled 260,000 of whom approximately 100,000 were living in the Rumanian Capital. See RFE Item No. 6154/54, please.

*

As part of the recent trend in the People's Democracies to erase the stain of anti-Semitism, Rumania last month sent two Jewish emissaries abroad with instructions to put the Jewish problem "in a new light". Bercu Feldman attended the "Jewish World Conference Against German Remilitarization" in Paris, and Rabbi Moses Rosen participated in the Helsinki Peace Congress.

Bercu Feldman: Feldman is currently a member of the "people's democratic parliament" and Secretary General of the Jewish Democratic Committee.

How did he rise to these positions? It was Feldman who on December 28, 1948 ordered the dissolution of all Zionist parties and associations. All of their assets became the property of the Communist-directed Jewish Democratic Committee. Feldman also gave the orders that resulted in the arrest of all leaders of Rumania's Zionist parties – without any exceptions – and many of them are still in Rumanian prisons. It was in consequence of Feldman's initiative that the Central Committee of the Rumanian Communist Party issued a resolution against "reactionary, bourgeois and exploiting" Zionism.

It was Feldman, and his program for the "equalizing" (Gleichschaltung) of all Jewish life in Rumania, who forced Dr. William Filderman to resign from his leadership of "Uniunea Evreilor Romani", give up the chairmanship of the Central of Jewish Communities in Rumania, and eventually to flee to the West. It was Feldman's machinations that caused the Grand Rabbi of Rumania, Dr. Alexander Shafran, to flee to Switzerland. And it was Feldman who appointed Dr. Moses Rosen to Shafran's vacated post.

It is the same Feldman who came to Paris and made public speeches and gave interviews to the press. Feldman stated that 300 000 Jews are currently living in Rumania, "all of them happy and satisfied and with their own rabbis". He claimed that only those Jews have been arrested who have been active against the government.

But what about this figure of 300,000 Jews? It is absolutely incorrect and an exaggeration. In 1946-47, there were 428,312 Jews living in Rumania. At the beginning of 1948, the year of the dissolution, all of the Zionist parties together counted only 108,000 members. In February 1949, there were only 255,011 Jews still living

in Rumania. And by February 1952, this figure had been further reduced to approximately 200,000. Thus, the figure "300,000" is a pure fabrication.

Rabbi Moses Rosen: Rosen didn't know what the word "rabbi" meant until he was promoted to that position by Feldman in 1948. He is still little more than a very ordinary agent of the regime.

In 1951, for example, he made the following declarations on the occasion of the Jewish New Year: "German Fascists and Anglo-Saxon dealers bear the sole responsibility for those Jews who perished in crematoriums". And: "The leaders of the State of Israel belong to the same groups that murdered six million Jews".

It was this man Rosen who was circulating behind the scenes in Helsinki as the "Grand Rabbi of Rumania". Incidentally, the Rumanian "Peace Delegation" to Helsinki took off by airplane from Rumania on a Saturday. Rosen, as a "rabbi", did not want to fly on the Sabbath. Therefore, as a special plane was put at his disposal so that he could follow on the next day.

It is these two men, then, that are speaking abroad today on the topics of "The Jewish People" and "Jewish Unity".

[TRADUCERE]

Doi „comis-voiajori” evrei din România

Sursa Berlin: Un expert în probleme evreiești.

Data observării: În prezent.

Comentarii asupra evaluării: Acest raport asupra activităților unor reprezentanți evrei care călătoreau împreună, în cadrul eforturilor de pace ale regimului, este confirmat aici în detaliu. Pentru informații referitoare la manifestări recente la Paris vezi RFE, știrea nr. 5621/55. Conform datelor provenite din surse controlate de sovietici, populația evreiască din România totaliza la sfârșitul anului 1953 un număr de 260.000 de persoane, din care aproximativ 100.000 locuiau în capitala română. Vezi RFE, știrea nr. 6154/54.

*

Ca parte integrantă a tendinței recente din democrațiile populare de a eradica pata antisemitismului, luna trecută România a trimis doi emisari evrei în străinătate cu sarcina de a prezenta problema evreiască „într-o nouă lumină”. Bercu Feldman a participat la Paris la „Conferința Mondială a Evreilor împotriva remilitarizării germane”, iar rabinul Moses Rosen a participat la Congresul de Pace de la Helsinki.

Bercu Feldman: Feldman este în prezent membru al „Parlamentului Democratic Popular” și secretar general al Comitetului Democratic Evreiesc.

Cum a ajuns el în aceste funcții? La 28 decembrie 1948, Feldman a fost cel care a ordonat dizolvarea tuturor partidelor și asociațiilor sioniste. Toate bunurile acestora au trecut în proprietatea Comitetului Democratic Evreiesc, condus de comuniști. De asemenea, ordinele date de Feldman au condus la arestarea tuturor conducătorilor sioniști din România – fără nici o excepție – și mulți dintre aceștia sunt încă deținuți în închisorile românești. Ca o consecință a inițiativei lui Feldman, Comitetul Central al Partidului Comunist Român a emis o rezoluție împotriva sionismului „reacționar, burghez și exploatare”.

Tot Feldman, prin programul lui de „egalizare” (Gleichschaltung) a tuturor evreilor din România, l-a forțat pe dr. William Filderman să demisioneze din funcția de conducere pe care o deținea în Uniunea Evreilor Români, să renunțe la președinția Centralei Comunităților Evreiești din România și, în final, să fugă în vest. Mașinațiile lui Feldman l-au determinat pe rabinul șef al României, dr. Alexandru Șafran, să fugă în Elveția. Și tot Feldman l-a numit pe dr. Moses Rosen în postul eliberat de Șafran.

Același Feldman a venit la Paris și a ținut cuvântări în public și a dat interviuri presei. Feldman a afirmat că în România cei 300.000 de evrei „trăiesc cu toții fericiți și mulțumiți și cu rabinii lor proprii”. A susținut că au fost arestați doar acei evrei care au acționat împotriva guvernului.

Dar ce putem spune despre această cifră de 300.000 de evrei? Este total incorectă și exagerată. Între 1946-47 în România trăiau 428.312 evrei. La începutul lui 1948, anul dizolvării lor, toate partidele sioniste împreună numărau de abia 108.000 membri. În februarie 1949 mai erau doar 255.011 evrei în România. Iar până în februarie 1952, această cifră s-a redus la aproximativ 200.000. Deci, cifra de „300.000” este pură fabricație.

Rabinul Moses Rosen: Rosen nici măcar nu știa ce înseamnă cuvântul „rabin” înainte de a fi promovată în acea funcție de către Feldman, în 1948. El este doar puțin mai mult decât un agent obișnuit al regimului.

De exemplu, în 1951, a făcut următoarea declarație cu ocazia anului nou evreiesc: „Fasciștii germani și afaceriștii anglo-saxoni sunt singurii responsabili pentru evreii care au pierit în crematoriile”. Și: „Conducătorii statului Israel aparțin aceluiași grup care a exterminat șase milioane de evrei” .

Acest Rosen era cel care se mișca în culisele de la Helsinki pozând ca „rabin șef al României”. Întâmplarea face că „Delegația de Pace” a României la Helsinki a decolat din România într-o zi de sâmbătă. Rosen „rabinul” nu a dorit să zboare într-o zi de sabbat. Drept urmare, i s-a pus la dispoziție un avion special ca să poată zbura în ziua următoare.

Acești doi oameni sunt cei care vorbesc peste hotare despre probleme precum „poporul evreu” și „unitatea evreilor”.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 6161/55)

Informare

În legătură cu scoaterea tovarășului [Ștefan] Löwi de la Universitatea „Babeș”

La consfătuirea ținută în 26 septembrie a.c. la Secția de Știință și Cultură în problema scoaterii tovarășului Löwi de la Universitatea „Babeș”, au participat următorii tovarăși: Ceterchi Ioan[1], șeful Secției; Deheleanu Margareta[2], șefa catedrei de bazele marxism-leninismului la Universitatea „Bolyai”; Weisz Tiberiu[3], conferențiar la catedra de bazele marxism-leninismului la Univ. „Babeș”; Radu Ioan, secretarul Comitetului de Partid al Universității „Babeș”[4]; Toth Iosif, profesor la catedra de economie politică Univ. „Babeș”; Bogoslievici Ioan, lector la catedra de istorie a Univ. „Babeș”[5]; Roth Andrei, secretarul org. de bază

istorie-filozofie „Babeș”[6]; Feleki Carol, șeful sectorului de știință și învățământ superior[7]. Tovarășii, în problema de mai sus, au declarat următoarele:

Tov. Deheleanu Margareta: Îl cunoaște pe tov. Löwi din perioada 1950-1952, când era șefa catedrei bazele marxism-leninismului la Univ. „Babeș”, unde a lucrat și tov. Löwi. Îl cunoaște pe tov. Löwi ca un om cinstit, devotat regimului. În muncă avea multe lipsuri. La catedră, atunci, au fost mulți începători, care au avut lipsuri în muncă, dar lipsurile tov. Löwi au fost de altă natură. Nu își cunoaște limitele cunoștințelor sale. Este foarte nervos și sensibil. După o critică primită la o ședință de catedră, Löwi a vrut să se sinucidă. Până în ultimul timp nu și-a însușit critica. Studenții și-au bătut joc de el, nu a avut prestigiu în fața lor. El susținea însă că este iubit de studenți. S-a încercat degeaba să-l convingă. Nu a fost capabil pentru muncă ideologică. A citit mult, dar este confuz. Cazul lui a fost discutat cu tov. Balogh[8] – secretar cu probleme de propagandă – și a fost pus ca șef de cabinet la catedră, a lucrat mai bine, dar voia să revină la catedră. Părerea colectivului a fost însă că tov. Löwi nu a fost capabil să facă față sarcinilor.

Tov. Weisz Tiberiu: În anii 1949-1952 au lucrat împreună, de atunci îl cunoaște încontinuu. Este de acord cu cele spuse de tov. Deheleanu, că tov. Löwi nu este coresponsător pentru învățământul superior. A fost îndepărtat de la catedră pentru incapacitate profesională. După părerea lui nu trebuie încadrat la catedra de istorie. La catedra de marxism – deși are un bagaj de cunoștințe – nu s-a dezvoltat. S-a discreditat în fața studenților. Este un om dezechilibrat. S-a stat de vorbă cu el de mai multe ori. Nu poate fi convins că nu corespunde. Se crede mai superior ca alții. Comparându-se cu alții, pretinde un post mai mare. Trimiterea lui la catedra de istorie a considerat ca o reabilitare. Când i s-a atras atenția asupra greșelilor făcute – pe baza sesizărilor studenților –, a respins critica, a învinuit studenții cu antisemitism și că tov. Bogoslievici l-a discreditat. Nici la organizația de partid n-a recunoscut că este incapabil pentru învățământul superior. Löwi se laudă că are lucrări științifice, ceea ce nu corespunde adevărului după părerea istoricilor.

În concluzie, tov. Löwi profesional nu este pregătit, n-are perspective de dezvoltare, nu are loc în învățământul superior și nici în învățământul mediu, ci la o bibliotecă, unde nu are contact cu studenții. Este un element dezechilibrat.

Tov. Roth Andrei: Îl cunoaște de la 1950 până azi. Este de acord cu cele spuse de tov. Weisz. Este o fire dezechilibrată, suferă de mania persecuției și de grandomanie. Ca lector la catedra de marxism-leninism, având cursuri la facultatea de mecanică a Politehnicii, s-a dat drept inspector la facultatea de mecanică din partea catedrei. A fost eliberat de la catedra de marxism-leninism ca incapabil, ceea ce el, Löwi, n-a recunoscut, spunând că a fost eliberat pe motiv de sănătate și că regionala de partid l-a rugat să accepte postul la catedra de istorie.

Consideră o serioasă greșală numirea lui Löwi la catedra de istorie. Tov. Löwi la catedra de istorie avea aere de șef de catedră, propunându-se insistent să fie avansat la funcția de conferențiar. A avut comportare necorespunzătoare față de studenți, fiind obiectivul ironiei. Lecțiile sale fiind de multe ori copiate din Pankratova[9], prezentate ca originale, studenții urmărind lecția din manual. La un examen condus de el, un grup de studenți au copiat răspunsurile fără să fie observați. La tov. Löwi nimeni n-a căzut, primeau note mari, pentru că tov. Löwi nu-și putea permite discuții cu studenții, tocmai din lipsă de pregătire. Nu are loc în învățământul superior și nici în cel mediu.

Tov. Bogoslievici: Îl cunoaște pe tov. Löwi așa cum a fost arătat. Este un om naiv, iar studenții au abuzat de acesta. La un seminar, de exemplu, studenții au reușit să-l convingă pe tov. Löwi să plece cu toții la cinema. Întârzia sistematic de la ore, iar studenții după un scurt timp au cerut să se facă pauză. Sau un alt exemplu: într-o lecție, tov. Löwi a spus că Ivan al IV-lea a omorât pe fiul lui cu un buzdugan. Studenții au râs de această expresie, iar tov. Löwi i-a întrebat de ce râd când moare un om. În istoria URSS avea cunoștințe, dar nu se ținea de text, ci deseori vorbea liber și dădea ocazie la interpretare nedorită din partea studenților. La analiza cursurilor nu i-au spus adevărul, știind că este foarte sensibil și au voalat situația reală. Nu corespunde în învățământul superior.

Tov. Toth Iosif: De acord cu cele spuse despre tov. Löwi. A ajuns la catedra de istorie după ce l-au scos de la SRSC la cererea tovarășei Ripan[10], trimis acolo de către tov. Balogh, deși organizația de bază nu a fost de acord cu aceasta. Tov. Daicoviciu[11] l-a apărat pe tov. Löwi la o ședință de catedră, când ceilalți l-au criticat. Acum nici tov. Daicoviciu nu-l mai vrea.

Tov. Radu Ioan: De acord cu cele spuse de către ceilalți tovarăși. I-a atras și el atenția tovarășului Löwi despre lipsurile serioase în muncă, dar el nu le-a acceptat. Nu corespunde în învățământul superior.

Șeful Secției de Știință și Cultură
Feleki Carol

Cluj, la 26 septembrie 1955

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional PCR Cluj, fond 13, dos. 80/1955, f.70-72)

[1] Ioan Ceterchi (1926-1992), absolvent al facultății de drept din Cluj, unde obține și doctoratul (1953), era profesor la facultatea de științe juridice din localitate, catedra de „Teoria și istoria statului și dreptului”. Ulterior se va muta la Universitatea din București, devenind totodată membru al CC al PCR (1974-1984), președinte al Consiliului Legislativ (1971-1980), membru al Consiliului de Stat (1975-1980), ministru al Justiției (1980-1982), ambasador în Suedia și Norvegia (1984-1990). Din lucrările sale: *Necesitatea dictaturii proletariatului și revizionismul contemporan*, în „Legalitatea populară” (1/1959); *Câteva probleme teoretice ale sistemului dictaturii proletariatului*, în „Studii și cercetări juridice” (2-3/1960); iar ca volume sunt de reținut *Introducere în studiul dreptului* (1962), *Teoria generală a statului și dreptului* (1967), *Dreptul și populația* (1974), *Dreptul românesc contemporan* (1977), *Drepturile omului în lumea contemporană* (1980) ș.a.

[2] Margareta Deheleanu, de origine evreiască, fusese soția lui Victor Chereșteșiu, iar apoi a prof. univ. Iuliu Deheleanu, decedat în 1945.

[3] Tiberiu Weisz, originar din Timișoara, era un foarte bun latinist, dar care a trebuit să predea în anii aceia la Universitate cursuri de marxism-leninism. Ulterior va redeveni profesor de latină la facultatea de filologie, iar după 1989 s-a stabilit definitiv în Germania.

[4] Ioan Radu era profesor la catedra de socialism științific, trăind și actualmete la Cluj.

[5] Iovan (Ioan) Bogoslievici, din Timișoara, și-a început studiile la Universitatea din Belgrad, iar după ruperea relațiilor cu Tito le va continua la Cluj. În 1951 și-a susținut licența, fiind angajat ca asistent la catedra de Istoria popoarelor slave. În 1958 va fi îndepărtat din Universitate (ajunsese lector), locuind și astăzi la Cluj.

[6] Roth Andrei (n.1927), sociolog, profesor la Universitatea din Cluj. Autor al unor volume precum: *Omul multidimensional* (1975), *Omul creativ* (1978), *Individ și societate* (1986) ș.a., iar recent a publicat o excelentă carte intitulată *Naționalism sau democratism* (2000).

[7] Asupra lui Carol Feleki vezi în acest volum doc. 225.

[8] Edgár Balogh (1906-1996), absolvent al facultății de litere din Praga (1928). Se afirmă ca istoric și critic literar, fiind redactor la „Brassói Lapok” (1937-1940) și „Világosság” (1944-1948). A fost profesor la Facultatea de filologie din Cluj între 1948-1968 (catedra de literatură maghiară) și redactor șef adjunct la „Korunk” (1957-1970). A fost unul din conducătorii

Uniunii Populare Maghiare (vicepreședinte între 1945-1949). Vezi E. Balogh, *A szeretet dic-sérete* [Lauda iubirii], în „Keresztény Szó”, Cluj, III, 1992, nr. 4, p.11-13.

[9] Ana Mihailovna Pankratova (1897-1957), istoric al URSS, membru al secției de științe so-ciale a Academiei sovietice.

[10] Raluca Ripan (1894-1975), absolventă a facultății de științe din Iași (secția chimie), profe-sor la Universitatea din Cluj (catedra de chimie anorganică și analitică), la care a fost rector între 1952-1957. Membru al Prezidiului Marelui Adunări Naționale (1957-1961) și mulți ani de-putat de Cluj. Membru titular al Academiei Române (2 noiembrie 1948).

[11] Constantin Daicoviciu (1898-1973), profesor de antichități clasice și epigrafie la Universi-tatea din Cluj (1923-1968), rector al acestei instituții între 1957-1968, director al Muzeului de Istorie al Transilvaniei (1945-1973), membru al Academiei Române din 1955. A fost totodată subsecretar de stat la Ministerul Muncii, Asistenței și Asigurărilor Sociale (1946-1947), mem-bru în comisia ministerială de epurare a învățământului universitar (1947), adjunct al minis-trului Învățământului (1948), membru al Consiliului de Stat (1965-1973).

[19 octombrie 1955]

Ana Pauker's Brother

Source: London

Date of Observation: Current period

Evaluation Comment: RFE Item No. 8731/55 and Weekly Information Letter No. 139 already reported on the return of Ana Pauker's brother to Israel. Grigore Preoteasa had stated in his capacity as Deputy Foreign Minister (he has been Foreign Minister since October 3, 1955) on August 10, 1953 (beginning of the New Course) before Western journalists that Ana Pauker was not imprisoned; neither has she ever been tried on the published charges of leftists and rightist deviation from the Party line. It was always assumed here that she has lived since then under a regime of forced domi-cile. A certain leniency toward her is possible now in a period of releases of impris-oned Zionist leaders (RFE Item No. 8698/55 and Weekly Information Letter No. 142) and concessions made to the Jewish community in religious matters, but a public re-habilitation is not easy to achieve since despite the recent changes in Party and Government leadership, Gheorghiu-Dej, her old rival, has emerged still as the top man of the regime. As far as speculations on a full political comeback are concerned, it is believed here that in view of the political conditions reigning at present in Rumania and her age and poor health, it is highly improbable that she will ever regain her past political stature, the more so as she belongs to the Stalinist group of Rumanian Communists trained in Soviet Russia and that at least on the surface, the Soviets intend to underline for propaganda purposes since the Belgrade Conference the formal independence, national character and sovereignty of their satellites.

Reference: Ana Pauker was dropped from the Politbureau on May 29, from the post of Foreign Minister on July 5 and from the Vice-Presidency of the Council of Ministers on September 12 1952. It is believed here that Solomon Rabinsohn prob-ably knows more in regard to Ana Pauker's whereabouts than his family pretends, and it is not excluded that he had managed to establish some contact with her since early this year, when he was released from prison and until September, when he was allowed to return to Israel.

*

Solomon Rabinsohn, 57, brother of Ana Pauker, arrived in Israel by air from Vienna on September 13. He was accompanied by his wife Dina, 55, and daughter Lea, 24.

All three came to Israel after World War II and returned to Rumania in 1950. During his stay in Israel, Rabinsohn was employed as a teacher at the Mikve Israeli Agricultural School, near Tel Aviv. Two of his remaining children, a son who is a student at the Haifa Technion and a daughter, schoolteacher in Jerusalem, remained all the time in Israel. Solomon Rabinsohn and Ana Pauker's father, Rabbi Rabinsohn, died in Israel early in 1954.

After his arrival, Solomon Rabinsohn and his family stayed for several days in a Haifa hotel. His son mounted a permanent guard before the door turning down all the acquaintances and reporters. He claimed that the father is "broken down physically and morally after all that happened to him in Rumania". People who saw him confirm that he makes the impression of a 70-year-old man.

Members of the Rabinsohn family would only say that he was arrested in Rumania sometime near the end of 1952 and kept in prison over two years. He was released early this year. After his release he told his wife and daughter that the arrest was connected with the arrest of Ana Pauker, and that investigation tried to prove that he came from Israel with a mission on behalf of some Zionist organization. Prior to the arrest, Rabinsohn used to see Ana Pauker quite frequently. But after his release he never saw her any more. He and his family were saying that they knew that Ana Pauker is still under some kind of "house arrest" but that the attitude of the authorities toward her has recently considerably improved. They related rumors circulating in Bucharest before their departure that Pauker will be rehabilitated and return to political activities.

They said, however, that they have no indication from her about it.

According to members of Rabinsohn's family, shortly after his liberation from prison, he, his wife and daughter, were called to the secret police and asked to sign demands for exit permits to Israel. After several months they were called again and were handed passports in which Israeli visas were already stamped in. This is unusual, because in cases of other emigrants leaving for Israel, they have themselves to apply for visas, once they have obtained the exit permits. In addition the Rabinsohn's were also given railway tickets to Vienna as well as air tickets from Vienna to Lydda for the SAS line. They were handled with special care all the time and the authorities were obviously anxious to expedite them quickly out of Rumania.

One of Rabinsohn's old acquaintances reported that he heard him praying during the New Year holidays (which came three days after his arrival) in a Haifa synagogue for the rescue of "Anna daughter of Rabbi Zvi" (Zvi was the name of Ana Pauker's father). It is believed that Solomon Rabinsohn and his family are at present staying with friends in the vicinity of Haifa.

[TRADUCERE]

Fratele Anei Pauker

Sursa: Londra

Data observării: perioada actuală

Comentariul evaluării: Ref. știrea nr. 8731/55 și *Weekly Information Letter* nr. 139 au transmis deja informația întoarcerii fratelui Anei Pauker în Israel[1]. Grigore Preoteasa a afirmat de pe poziția sa de ministru adjunct al Afacerilor Externe (este ministru de externe din 3 octombrie 1955)[2], la 10 august 1953 (la începutul Noului Curs), în fața ziaristilor occidentali, că Ana Pauker nu a fost închisă, nici nu a fost judecată din cauza acuzațiilor publice de devieri spre stânga sau spre dreapta de la linia partidului. S-a presupus întotdeauna că ea a trăit de atunci într-un regim de domiciliu forțat. Este posibil să i se arate îngăduință, acum că și conducătorii sioniști sunt eliberați din închisori (ref. știrea nr. 8698/55 și *Weekly Information Letter* nr. 142) și se fac concesii față de comunitatea evreiască în chestiuni religioase, dar reabilitarea publică nu este un lucru ușor de obținut deoarece, în ciuda schimbărilor recente în conducerea de partid și în guvern, vechiul ei rival, Gheorghiu-Dej, este primul om al regimului. În ceea ce privește speculațiile referitoare la o revenire politică, se crede că dacă se iau în considerare condițiile politice care domnesc astăzi în România, vârsta și starea sănătății ei, este puțin probabil că își va recâștiga vreodată vechea poziție politică, cu atât mai mult cu cât ea aparține grupului stalinist al comuniștilor români instruiți în Rusia Sovietică și că cel puțin pe față, de la conferința din Belgrad, sovieticii intenționează să sublinieze în scopuri propagandistice independența formală, caracterul național și suveranitatea sateliților lor.

Referințe: Ana Pauker a fost eliminată din Politburo în 29 mai, din postul de ministru de Externe în 5 iulie, iar din postul de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri în 12 septembrie 1952. Se crede că Solomon Rabinsohn probabil că știe mai mult decât recunoaște familia, în ceea ce privește locul unde se află Ana Pauker și nu este exclus că el a reușit să stabilească un contact cu ea, la începutul acestui an, când a fost eliberat din închisoare, și până în septembrie, când i s-a permis să se întoarcă în Israel.

*

Solomon Rabinsohn de 57 de ani, fratele Anei Pauker, a ajuns în Israel cu avionul, călătorind de la Viena la 13 septembrie. El a fost însoțit de soția lui, Dina, de 55 de ani, și de fiica Lea, de 24 de ani.

Toți trei au venit în Israel după cel de-al doilea război mondial și s-au întors în România în 1950. În timpul șederii în Israel, Rabinsohn a funcționat ca profesor la Școala Agricolă Israeliană „Mikve”, lângă Tel Aviv. Doi dintre copiii lui, un fiu care este student la Școala Tehnică din Haifa și o fiică, profesoară în Ierusalim, au rămas tot timpul în Israel. Tatăl lui Solomon Rabinsohn și al Anei Pauker, rabinul Rabinsohn a murit în Israel în 1954.

După sosirea lui, Solomon Rabinsohn și familia au locuit pentru câteva zile într-un hotel în Haifa. Fiul lui a pus o gardă în fața ușii, refuzând vizita tuturor cunoscuților și a reporterilor. El pretindea că tatăl lui este „extenuat fizic și moral,

după cele ce i s-au întâmplat în România”. Oamenii care l-au văzut confirmă faptul că arată ca un bătrân de 70 de ani.

Membrii familiei Rabinsohn spun doar că el a fost arestat în România pe la sfârșitul anului 1952 și ținut în închisoare timp de peste doi ani. A fost eliberat la începutul acestui an. După ce a fost eliberat, el le-a spus soției și fiicei că arestarea lui era legată de arestarea Anei Pauker și că cercetările care s-au făcut au încercat să dovedească faptul că el a venit din Israel cu o misiune din partea unor organizații sioniste. Înainte de arestare, Rabinsohn se vedea frecvent cu Ana Pauker, dar după eliberare nu a mai văzut-o deloc. El și familia lui afirmă că sunt la curent cu faptul că Ana Pauker este într-un fel de „arest la domiciliu”, dar că atitudinea autorităților față de ea s-a îmbunătățit considerabil în ultima perioadă. Au relatat zvonuri care circulau în București înainte de plecarea lor, conform cărora Pauker va fi reabilitată și își va relua activitatea politică. Au adăugat însă că nu au nici o confirmare din partea ei despre acest zvon.

Conform celor spuse de membrii familiei lui Rabinsohn, imediat după eliberarea lui din închisoare, atât el, cât și soția și fiica lui au fost convocați la poliția secretă și rugați să semneze cereri de obținere a permisului de plecare în Israel. După mai multe luni, au fost chemați din nou, ocazie cu care li s-au înmănat pașapoarte cu viza israeliană. Acest lucru este neobișnuit, deoarece în cazul altor imigranți în Israel, aceștia au fost nevoiți să ceară vize după ce au obținut permisul de ieșire. Mai mult, familia Rabinsohn a primit bilete de tren pentru Viena, precum și bilete de avion Viena-Lydda, pe un zbor SAS. Ei au fost tratați cu o grijă specială tot timpul, autoritățile fiind evident dornice să îi expedieze cât mai repede din România.

Unul dintre vechii cunoscuți ai lui Rabinsohn a raportat că l-a auzit pe acesta rugându-se în timpul sărbătorilor de Anul Nou (care au avut loc cu trei zile după sosirea lui) în sinagoga din Haifa, pentru salvarea „Anei, fiica rabinului Zvi” (Zvi era numele tatălui Anei Pauker[3]). Se crede că Solomon Rabinsohn și familia lui locuiesc în prezent cu prietenii în apropiere de Haifa.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 8956/55)

[1] Este vorba de Zalman (Solomon) Rabinsohn, fost membru al organizației sioniste „Poalei Mizrahi”, emigrat în Israel în 1944, revenit în România în noiembrie 1949. În 1953, după căderea în disgrație a surorii sale, Ana Pauker, Zalman Rabinsohn a fost arestat împreună cu mai mulți sioniști, fiind eliberat în vara anului 1955. Asupra lui vezi Moses Rosen, *Primejdii, încercări, miracole*, ed.II, București, Edit. Hasefer, 1991, p.115-126; Robert Levy, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Iași, Edit. Polirom, 2002, p.160-167.

[2] Grigore Preoteasa (1915-1957), redactor șef al ziarului „România liberă” imediat după 23 august 1944, apoi director al Direcției Presei din Ministerul Informațiilor (1946/1947), iar pentru scurtă vreme ministru plenipotențiar în SUA (1947). Între 1955-1957 a fost ministru al Afacerilor Externe și totodată membru al CC al PCR. A murit în urma unui accident de avion.

[3] Tatăl Anei Pauker era Herș Kaufman Rabinsohn și fusese cantor și profesor de ebraică, iar la București lucrase ca funcționar la o sinagogă. În 1947 fiica sa i-a facilitat emigrarea în Palestina, unde a trăit până la moarte. Zvi este numele ebraic al lui Rabinsohn.

[Decembrie 1955]

[Persecutarea Mișcării Sioniste. Sioniști în închisori]*

Sursa, fost comunist, eliberat de la închisoarea din Pitești la 23 septembrie 1955, a avut prilejul să vorbească la acea închisoare cu A.L. Zissu, președintele mișcării sioniste din România, de la care a aflat cele ce urmează:

Mișcarea sionistă din RPR a luat o mare dezvoltare după 1948. Mulți evrei din România au refuzat să devină membri de partid și dezaprobau atitudinea Comitetului Democratic Evreiesc, care sprijinea regimul. Ei condamnă de asemenea faptul că unii dintre coreligionari au intrat în aparatul represiv de stat, în Securitate, participă alături de ceilalți călăi români la torturarea poporului. Conducătorii sioniști au luat atunci măsuri ca să înlesnească emigrarea spre Palestina a cât mai mulți cetățeni români de origine evreiască. Partidul s-a opus și se opune și azi la aceste emigrări. Anumite elemente tinere evreiești din UTM au fost special pregătite să emigreze în Israel, pentru a se deda acolo la agitații comuniste și a discredita pe de altă parte statul Israel în ochii evreimii din RPR.

Numeroși evrei care au fost implicați să emigreze s-au sinucis. Un fost funcționar al Băncii Comerciale Italiene, anume Berenthal, deși era membru de partid, a încercat în 1950 să plece în Israel. A fost împiedicat de Comitetul Democratic Evreiesc și a încercat să se sinucidă.

În toamna anului 1949 sau la începutul anului 1950, partidul a dezlănțuit o campanie violentă contra mișcării sioniste. La București, un anume Papadopol, șeful organizației de partid din sectorul Galben, a ocupat sediul organizației sioniste din Calea Văcărești. El era ajutat de unii membri ai Comitetului Democratic Evreiesc, care făceau denunțuri contra sioniștilor. (Mai târziu, Papadopol a fost eliminat din partid pentru acte imorale). După aceea au fost arestați numeroși fruntași sioniști.

În 1950, rabinul Pustein, care era profesor de limbă ebraică la copiii consulului israelian de la București, a fost arestat, dus la Ministerul de Interne și torturat ca să denunțe pe evreii sioniști pe care îi cunoștea. Pustein a alcătuit astfel o listă de 80 de sioniști care au fost imediat arestați sub pretextul că dețineau valută străină. În timp ce rabinul era anchetat, ofițerul de Securitate care conducea ancheta i-a arătat o scrisoare pe care Pustein a recunoscut pe loc că o primise din partea președintelui Organizației Centrale Sioniste din România, Zissu, și o predase consulului israelian. În această scrisoare, președintele Zissu cerea Centralei Sioniste din Statele Unite să intervină în favoarea evreilor din România și să le ușureze emigrarea. Președintele Zissu a fost arestat și condamnat la 25 de ani închisoare. Zissu se găsește și acum la închisoarea din Pitești, unde Franzolini l-a lăsat la 23 septembrie 1955. Împreună cu Zissu se află un alt fruntaș sionist Bereșteanu. Zissu și Bereșteanu erau ținuți la regim celular extrem de sever. De două ori pe săptămână erau scoși în curte, la aer, pentru 10-15 minute. Regimul celular era regim de temniță grea. Celulele de la Pitești au patru metri lungime și doi metri lățime. În acest spațiu sunt cinci paturi suprapuse. În fiecare pat dorm câte doi deținuți[1].

În 1953, sursa l-a întâlnit la Jilava pe dr. Marcel Rosman, critic muzical la postul de radio București. Rosman i-a spus sursei că a fost arestat fiindcă trimisese în

Israel o colecție de cântece românești cenzurate de regim. Rosman a stat un an la închisoarea Jilava, în așteptarea procesului. Rosman avea 60 de ani. La Jilava se mai găseau și alți sioniști. În februarie 1953, mai mulți sioniști – printre care și doctorul Marcel Rosman – au fost scoși de la Jilava și trimiși sub escortă la Tribunal, pentru a fi judecați. Tot la Jilava, în 1953, sursa l-a întâlnit pe Adania (evreu sionist), fost administrator al Fundației Stănescu. Adania avea atunci 49 de ani.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 11.347/55)

* Informațiile care stau la baza acestui document au fost oferite de un italian repatriat, Franzolini, deținut în închisorile din România timp de patru ani. Titlul a fost atribuit de cel care a clasificat documentul în această Arhivă.

[1] Asupra condițiilor din penitenciarul de la Pitești vezi Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești. Mărturii din detenție*, București, Edit. Humanitas, 1991.

223

[1955]

Știri despre diferiți deținuți politici

Sursa noastră*, în timpul peregrinărilor sale prin închisorile de la Malmezon, Interne, Jilava, Mărgineni, Aiud și Pitești, a întâlnit diferite persoane despre care ne-a dat următoarele referințe:

Kuffer Avram (evreu), condamnat pentru spionaj, a fost transferat în 1954 de la Aiud la minele de la Baia Sprie; Leonard Kirschen (evreu), corespondent al agenției de presă Associated Press, condamnat pentru spionaj, a fost transferat în 1954 de la Aiud la Baia Sprie; Sarelli (evreu), corespondent al Agenției France Presse, condamnat la 20 ani pentru spionaj, se afla în 1953 la muncă pe șantierul de la Canalul Dunăre-Marea Neagră; ziaristul Marcel Pochne, condamnat la 20 ani pentru spionaj, a fost transferat în decembrie 1954 de la închisoarea de la Pitești la Jilava, în așteptarea unui nou proces pentru „trafic de devize”. Doamna Pochne, soția ziaristului, se află la închisoarea de femei de la Mislea, fiind condamnată în același proces cu soțul său la 15 ani. Ziaristul Pochne era corespondent al Agenției United Press. În septembrie 1955 el se afla încă la Jilava în așteptarea procesului; Rodolfo Gleiss (evreu), cetățean bolivian, condamnat la 16 ani pentru sabotaj, se afla în 1953 la închisoarea de la Mărgineni; Eschenasy (evreu), fost bancher din Craiova, condamnat la 14 ani pentru trafic de devize, se afla în 1951 la Canal; Otto Lerner (evreu), fost locotenent major în armata sovietică, originar din Chișinău, condamnat la 15 ani în 1953, pe când funcționa pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri de la București, se afla în 1954 la închisoarea de la Mărgineni; Nicolae Penescu, fost secretar general al Partidului Național-Țărănesc, condamnat în procesul Maniu la 4 ani, se găsea în toamna 1951 – împreună cu baronul [Ioan Mocsony-] Stârcea, [Vasile] Serdici și fostul general Paul Teodorescu – la închisoarea Aiud. În 1953 Nicolae Penescu se afla la închisoarea „Uranus” din București, în așteptarea unui nou proces de spionaj; Gine Raninger (evreu) se afla în 1954 la închisoarea „Uranus” din București; doctorul Gingold (evreu), fost co-

laborator al lui Radu Lecca în timpul războiului la „românizarea” bunurilor evreiești, condamnat deja pentru crime de război, se afla în 1954 la închisoarea „Uranus” pentru instrucție în vederea unui nou proces; preotul catolic Ștefan Dominus se afla în 1953 la închisoarea de la Gherla; colonelul Ortinschi, fost membru al Gărzii de Fier, fost ofițer în Divizia „Tudor Vladimirescu” și în fine inspector al ECP, se afla în 1955 la Baia Nistrului; Valdemar Bernard, cetățean suedez, condamnat la 15 ani, se afla în decembrie 1955 la închisoarea Jilava; generalul Mihăilescu se afla în 1953 la închisoarea „Uranus”; Cernavodeanu, fost coleg de clasă al Regelui Mihai, se afla în 1953 la Canal; Traian Rădulescu, fost director al Societății de petrol „Astra Română”, a murit în 1953 la închisoarea „Uranus” din București; maiorul Micandru, din Serviciul Secret de Informații, a murit în 1952 la Jilava; Vasile Stoica, fost ministru plenipotențiar, se afla în decembrie 1955 la închisoarea Aiud.

(Open Society Archives, Budapest, Box 193, Item No. 2600/56)

* Sursa nu este menționată, fiind clasificată – ca în mai toate cazurile – „confidențială”.

224

Sfatul Popular Reg. Cluj
C. Ex. 35.634-I-1956

Cluj, 11 iulie 1956

Către Direcțiunea Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri. București

Direcțiunea Spitalului clinic unificat nr. 2 Cluj și Catedra de chirurgie a Institutului Medico-Farmaceutic Cluj, cu actul nr. 2813/1955, face propunere pentru acordarea unei pensii personale lunare lui dr. Steiner Paul, care în prezent funcționează ca medic consultant urolog în cadrul Spitalului clinic unificat nr. 2 Cluj.

Propunerea este motivată de către instituția unde funcționează cu activitatea îndelungată desfășurată în domeniul științei medicale, activitate apreciată în cercurile medicale din țară și străinătate. Numitul în prezent are vârsta de 76 ani, nu are nici un sprijin material în afară de salariul de medic consultant, muncă istovitoare pentru vârsta și starea lui fizică.

Comitetul Executiv al Sfatului Popular al orașului Cluj, cu actul nr. 27.821 din 7 iulie 1956 avizează favorabil pentru aprobarea pensiei personale propusă de instituția unde lucrează numitul. Considerând că propunerea este motivată, în baza prevederilor Decretului nr. 117 din 6 martie 1956, propunem aprobarea unei pensii personale lui dr. Steiner Paul, domiciliat în Cluj, str. 30 Decembrie nr. 5, în prezent medic consultant urolog la Spitalul clinic unificat nr. 2 Cluj.

Anexăm propunerea Direcțiunii Spitalului clinic unificat nr. 2 Cluj, nr. 2813/1955, și avizul favorabil al Comitetului Executiv al Sfatului Popular orașenesc Cluj, nr. 27.821/1956.

Președinte
Kulcsár Francisc

Secretar
Vasilescu Aurel

[ANEXĂ]

Spitalul Clinic nr. 2 Cluj
Nr. 2813/1955

Cluj, la 25.V.1955

**Propunere pentru pensie personală lunară
pentru îndelungată activitate în domeniul științei**

Dr. Steiner Paul, în vârstă de 76 ani[1], cu diploma de doctor în medicină din 1902, funcționează în prezent ca medic consultant urolog în cadrul spitalului clinic unificat nr. 2 Cluj.

Susnumitul este autorul unui manual de 578 de pagini, editat în 1915, cu titlul de *Tehnica operatorie*, primul manual de acest gen în literatura medicală maghiară. Cartea fiind bine documentată și având înaintea fiecărui capitol și noțiuni de anatomie topografică, a avut succes deosebit și astfel în anul 1923 a ajuns la o nouă ediție, servind atât pentru studenții în medicină, cât și pentru chirurghi, care au însușit timp de decenii cunoștințele lor de tehnică chirurgicală din acest manual.

Dr. Steiner Paul a fost profesor agregat (*nyilvános rendkivüli tanár*) la Facultatea de Medicină a Universității din Cluj, până la plecarea Universității maghiare (în anul 1921) la Seghedin. După această perioadă nefiind numit în post universitar, susnumitul și-a câștigat existența din practică privată, având un sanator.

Doctor Steiner Paul a dezvoltat o activitate științifică susținută, fiind colaborator și referent la revista română de urologie din București, „Zentralblatt für Chirurgie” din Leipzig și „Folia urologica” din Berlin. A participat în 1935 la Congresul Național de urologie, prezentând o conferință. A fost șef conducător al secției de chirurgie a casei cercuriale pentru asigurările sociale din Cluj între anii 1913-1921.

În anul 1940 a fost internat în lagăr împreună cu familia sa de către Gestapo[2]. După eliberare a fost însărcinat de către Comandantul Militar al orașului Cluj cu conducerea clinicii chirurgicale, unde a depus o muncă meritorie. În 13 mai 1953, pentru activitatea susținută pe terenul medical între anii 1902-1952, a primit o diplomă de onoare din partea decanatului și consiliului Universității Științelor Medicale de la Budapesta, în care se arată că tov. dr. Steiner Paul și-a pus cunoștințele sale medicale într-un spirit progresist, deschizând drumuri noi în slujba celor ce-și căutau vindecare și în slujba sănătății publice. De asemenea, tov. prof. univ. dr. Littman Imre, candidat în științe medicale, în cartea sa *Sebészeti műtéttan* (Budapesta, 1953) îl amintește cu termeni elogioși, menționând activitatea medicală și didactică a tov. dr. Steiner Paul.

În prezent, având vârsta de 76 ani, fără nici un sprijin material în afară de salariul de medic consultant, muncă istovitoare pentru starea lui fizică, propunem Ministerului Sănătății să intervină pentru acordarea unei pensii personale lunare, pentru îndelungata activitate în domeniul științelor medicale, pentru dr. Steiner Paul.

Medic director al Spitalului clinic unificat nr. 2 Cluj
Lector dr. Holan Tiberiu

Catedra de chirurgie a Institutului Medico-Farmaceutic Cluj, șef de catedră
Prof. dr. Nana Aurel[3]

(*Arh.St.Cluj, Sfatul Popular al Regiunii Cluj. Serviciul Secretariat, dos. 2/1957, f.25, 27*)

-
- [1] Paul Steiner se născuse la Pápa în Ungaria, în 1879, și a studiat medicina la Universitățile din Viena, Paris, Bonn și Berlin.
- [2] Afirmția este îndoielnică, întrucât la data aceea în Ungaria nu se făceau internări în lagăre, iar Gestapoul nu va acționa decât în 1944.
- [3] Aurel Nana (1907-1989), profesor la Clinica chirurgicală I, autor al unui *Curs de chirurgie* în trei volume și colaborator la *Tratatul de patologie chirurgicală* (red. Th. Burgele), *Bolile chirurgicale ale splinei* (cu Al. Pop și E. Adam), *Chirurgia secolului XX* (cu C. Mircioiu) ș.a.

Partidul Muncitoresc Român
Comitetul Regional Cluj
Colegiul de Partid

REFERAT

Feleki Carol: Născut la 6 noiembrie 1907 în comuna Batăr, regiunea Oradea. Originea socială: mic burgheză (însoțitor de vagoane). Studii: Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu” și examen de stat[1]. Profesia de bază: radiofonist. Funcția actuală: responsabil al Institutului de istoria partidului, filiala Cluj.

Feleki Carol în memoriul trimis Colegiului de Partid de pe lângă Comitetul Regional de Partid Cluj la 6 octombrie 1955, în care arată că încă din noiembrie 1944 a fost activist și membru în Comitetul Județean PCR Oradea și la începutul anului 1945 a completat prima adeziune de partid și totuși cu ocazia preschimbării documentelor de partid i-a fost luată în considerare a doua adeziune completată în 1946, primind calitatea de membru de partid din 12 august 1946, astfel cere schimbarea datei primirii în partid. De asemenea, arată că a schimbat numele de Feldman în Feleki și cere ca noul carnet de partid să fie eliberat cu numele de Feleki Carol.

În urma cercetărilor făcute s-au constatat următoarele:

Feleki Carol, după terminarea liceului în Oradea, din 1925 a lucrat ca practicant mecanic și ca funcționar până în 1927, apoi a fost șomer. Între anii 1928-1929 a făcut stagiul militar la Reg. I. Căi Ferate din Buzău și a fost lăsat la vatră cu gradul de sergent. După aceea a muncit ca funcționar la moara „Imperial” din Oradea. În 1930 a plecat în Franța pentru continuarea studiilor, unde a lucrat ca muncitor și a fost înscris la o școală tehnică superioară, curs seral. În 1931 s-a reîntors în țară și a fost șomer până în 1933.

În 1933 a plecat la Budapesta și a lucrat ca funcționar la o rudă a lui, într-o întreprindere de transport. În 1934 s-a reîntors la Oradea, unde a fost practicant la un mic atelier de radio, iar din 1935 a lucrat în această meserie pe cont propriu până în 1936. După aceea a făcut 6 luni școală electrotehnică în Viena. Din 1937 până în 1940 a lucrat ca muncitor radiofonist la fabrica de radio „Iron” din Arad. După aceea a lucrat la un atelier de radio din Lugoj. Între 1941-1944 a fost de mai multe ori concentrat la detașament de muncă, iar după ce a fost lăsat la vatră, un timp a fost șomer, apoi a lucrat ca instructor de gimnastică la Liceul evreiesc din Arad.

Feleki Carol declară că în 1925 a fost membru în conducerea organizației sioniste „Barizia” din Oradea (decl. proprie, pag.33). În 1930, în Paris, a luat legătura cu mișcarea muncitorească. Prima dată a activat în sindicatul constructorilor,

secția maghiară, apoi a participat la mai multe seminarii conduse de PC din Franța, pentru care fapte în 1931 a fost arestat de către poliție și expulzat în Belgia, de unde prin Franța s-a reîntors în țară (decl. proprie și ref. pag.6, 96).

În alegerile din 1931, în Oradea a activat în cadrul Blocului Muncitoresc, unde a fost membru într-un comitet de cartier[2]. În 1932 a devenit secretar în sindicatul angajaților publici. Tot atunci a fost primit în partid, activând într-o celulă de partid a funcționarilor, participând la răspândirea manifestelor și în alte acțiuni de partid. În august 1932, fiind divulgat, a fost arestat de către Siguranța din Oradea, unde a fost interogată și în urma confruntării a recunoscut legăturile sale cu 2 tovarăși și că a participat la răspândirea manifestelor. După 2 săptămâni a fost dus la închisoarea din Oradea, unde a fost ținut 4 luni și în decembrie 1932 a fost eliberat, după 10 zile de grevă de foame.

În februarie 1933, cu ocazia grevei din Grivița, din nou a fost arestat preventiv, însă după 4 zile grevă de foame și în urma intervenției părinților, a fost eliberat împreună cu mai mulți tovarăși încă în aceeași lună (decl. proprie, pag. 34 și ref. pag. 96, 102, 106-107, 131, 137, 138).

În primăvara anului 1933 a plecat la Budapesta, astfel a rupt legătura cu partidul. În 1934 s-a reîntors la Oradea, unde a depus oareșcare activitate în sindicatul funcționarilor publici. Tot în acest an, prin tovarășul Waldman Ladislau, a primit sarcină de partid în munca tehnică. El declară că datorită faptului că atunci învăța meserie, iar pe de altă parte avea mereu presimțiri de arestare de către Siguranță, a refuzat să primească sarcina de partid (din decl. proprie, pag. 35).

În 1938, în Arad, din nou a luat legătură cu partidul, unde în cadrul celulei a primit sarcină în munca de propagandă, a mai depus activitate și în MADOSZ. Aici a activat bine până în 1942, cu unele întreruperi, când a fost concentrat (ref. pag. 93, 98-108, 46, 14-15). El declară că în 1942 a avut legătură cu tovarășul Szabó Arcadie, care a fost urmărit de către Siguranță, pentru care fapt el a cerut altă legătură, astfel din nou a rupt legătura lui cu partidul (decl. proprie pag. 35). În toamna anului 1943 soția sa a fost arestată de către Siguranța din Arad, în urma căreia a fost interogată și el privitor la ce cunoaște despre activitatea comunistă a soției sale. Susține că nu a recunoscut nimic, astfel după câteva zile a fost liber (decl., pag. 35). După arestarea soției a depus activitate pe linia Ajutorului [Roșu] până în 1944 (ref. pag. 14-15, 93).

După 23 august 1944 a fost câteva luni secretar al Uniunii Evreilor Democrați, apoi a luat parte la organizarea sindicatelor din Arad. În noiembrie 1944 s-a mutat la Oradea unde a devenit membru în Biroul Comitetului Județean PCR din Oradea și responsabil cu munca de propagandă. După aceea, din 1945 a fost șef de sector de presă până în 1947, când a fost numit ca șef redactor al ziarului „Fáklya” din Oradea, unde a muncit bine (ref. pag. 13-15, 93-94, 98-99, 109, 113, 120, 133).

În 1948-1949 a făcut școala centrală „A.A. Jdanov”, un an în București. În 1949 a fost repartizat la Comitetul Regional PMR Cluj, unde a fost șef de sector și șef adjunct al secției de agitație și propagandă. Iar din 1956 este responsabil al Institutului de istorie a partidului la sectorul din Cluj. În muncile avute a lucrat cu rezultate bune, este un tovarăș cu nivel politic și ideologic ridicat, care în 1956 a terminat școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu” și a dat examen de stat cu diplomă de merit. Lipsa lui este că uneori neglijează munca practică și nu folosește în suficientă măsură autocritica (din aprecierea regiunii și ref. pag. 29-31).

În ce privește vechimea în partid a lui Feleki Carol, din dosarul lui reiese că într-adevăr a completat o adeziune de partid în februarie 1945 și a doua în august

1946. Astfel, subcomisia de verificare în chestionar a confirmat calitatea lui în partid din 1946, iar la preschimbarea documentelor de partid s-au bazat pe data confirmată de subcomisia de verificare, primind calitatea de membru de partid din 1946. Feleki Carol declară că până la preschimbarea documentelor de partid a avut carnetul de partid cu vechimea din 1945 (pag. 4, 141-144).

În concluzie: Întrucât tov. Feleki Carol în trecut a avut legătură cu mișcarea muncitorească ilegală, iar după eliberarea țării noastre imediat s-a încadrat în muncă politică și din noiembrie 1944 a fost membru în biroul Comitetului Județean PCR din Oradea, Colegiul de Partid propune Comisiei Controlului de Partid să recunoască calitatea de membru de partid din 15 noiembrie 1944, de când este activist de partid și noul carnet de partid să-i fie eliberat pe numele Feleki Carol.

Colegiul de Partid
[indescifrabil]

Cluj, la 8 octombrie 1956

Membru: Reich Susana

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional PCR Cluj, fond 13, dos. 172/1956, f.137-139)

[1] Inițial purtând numele de Universitatea Muncitorească a Partidului Comunist Român (fondată la 21 martie 1945), ulterior a devenit Academia de învățământ social-politic „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă CC al PCR, instituție ce pregătea cadrele superioare de partid.

[2] Este vorba de alegerile din 1 iunie 1931, pentru Adunarea Deputaților, în urma cărora Blocul Muncitoresc-Țărănesc a dobândit 73.716 voturi (2,52%).

[Excluderi din PCR]

[1]

Partidul Muncitoresc Român
Comitetul Regional Cluj
Colegiul de Partid

Referat

Berger Teodor: Născut la 25 octombrie 1906 în Alba Iulia. Originea socială: mic comerciant. Naționalitatea: evreu. Profesia: farmacist. În prezent: șef de secție la Institutul de cercetări chimico-farmaceutice Cluj. Membru de partid din anul 1945.

A fost exclus din partid în decembrie 1950 de către organizația de bază a facultății farmaceutice din Cluj și confirmată excluderea de către Biroul Comitetului Orășenesc de Partid Cluj în septembrie 1955 pentru motivul că în anul 1950 s-a înscris pentru emigrare în statul Israel. La cercetarea cazului s-au stabilit următoarele:

Berger Teodor a terminat școala elementară și școala medie la Alba Iulia până în anul 1924. Din anul 1924-1930 a terminat facultatea de farmacie la Cluj. În

această perioadă a luat parte activ în organizația sionistă timp de 8 ani (decl., pag. 11). Din anul 1931 până în 1942 a fost asistent la mai multe farmacii din diferite orașe. Stagiul militar l-a satisfăcut în anul 1932 la Inspectoratul Sanitar din București, de unde a fost lăsat la vatră cu gradul de locotenent de rezervă. În anul 1942 a fost concentrat la un detașament de muncă și dus pe teritoriul URSS, de unde a venit acasă la Cluj la sfârșitul anului 1944.

Din anul 1945 până în anul 1947 a funcționat ca diriginte la farmacia dr. Halász din Cluj, iar din anul 1947 până la naționalizarea farmaciilor în aprilie 1949 a fost proprietarul acestei farmacii. Pe lângă farmacie, din anul 1946 tot până la naționalizare a avut și un laborator de medicină, în societate cu alți 2 farmaciști. În farmacia lui avea 3 angajați, iar în laborator a lucrat la fel cu 3 angajați (decl. proprie, pag. 11). După naționalizarea farmaciei și a laboratorului a lucrat ca asistent la facultatea farmaceutică din Cluj timp de 2 ani, până în 1952. De atunci și până în prezent lucrează la Institutul de cercetări chimico-farmaceutice Cluj, în calitate de șef al secției pilot.

Profesional are pregătire și lucrează mulțumitor. Cât timp a fost membru de partid în tot timpul a fost activ, din 1947-49 a fost secretar al organizației de bază, însă tot atunci a fost un om al interesului personal. A fost secretar de organizație de bază și la facultatea farmaceutică în anul 1950 și tot atunci – deși a avut un post bun, cu un salariu frumos – s-a înscris pentru a emigra în statul Israel. Susținându-și voința de emigrare și în urma muncii de lămurire dusă cu el, a fost exclus din partid (decl., pag. 11, ref. 30, 35).

Întrucât motivele de excludere sunt întemeiate și excluderea a fost statutară, propunem Bir. Com. Reg. de Partid să-i confirme excluderea.

Colegiul de Partid

Cluj, la 17 noiembrie 1956

[2]

Partidul Muncitoresc Român
Comitetul Regional Cluj
Colegiul de Partid

Referat

Levi Desideriu: Născut la 20 mai 1901 în comuna Cățcău, ra. Dej. Originea socială: mic burghez (arendăș de moșii). Naționalitatea: evreu. Studii: Școala Superioară de Comerț. Profesia: contabil, trecut în pensie. Membru de partid din anul 1947. În prezent lucrează la ILL Cluj, ca revizor contabil.

A fost exclus din PMR de către adunarea generală a organizației de bază Intreprinderea 9 Construcții Cluj, la data de 12 iulie 1950 și confirmată de Biroul Comitetului Orașenesc de Partid Cluj, la data de 6 mai 1955, pe motivul că s-a înscris pentru emigrare în statul Israel și provine dintr-o familie de exploatator.

La cercetarea cazului s-au stabilit următoarele:

Părinții până în 1919 au posedat 6 ha de teren, pe lângă care au ținut în arendă o moșie în comuna Cățcău, pe care l-au lucrat cu țărani în dijmă (declarațiile lui proprii, filele 47, 49; chestionarul și proc. verb. de discuții, [fila] 13).

Din anul 1920 până în anul 1943 a fost contabil la diferite bănci și întreprinderi din Cluj. În anul 1944 a fost deportat în Germania de unde s-a reîntors la Cluj în anul 1945.

Pe linie politică, Levi Desideriu în anii 1924-1927 a fost membru activ în organizația sionistă, iar în anul 1929 s-a înscris în sindicatul funcționarilor particulari unde, făcând cunoștință cu unii tovarăși intelectuali, a devenit simpatizant al mișcării muncitorești, a cotizat pentru organizația Ajutorul Muncitoresc și apoi pentru Ajutorul Roșu până în anul 1940, însă a avut multe concepții mic-burheze (ref., de la fila 19-28 și 61-66).

După întoarcerea din deportare a valorificat o parte din bunurile rămase după rudenile deportate de către fasciști, iar suma provenită în acest fel a dat-o împrumut unui comerciant și a trăit până în anul 1947 din venitul acestui împrumut. În anul 1948 a primit 300.000 lei din vânzarea unei case moștenite (fila nr. 13). Din iulie 1947 a fost contabil scurt timp la Cooperativa „Victoria”, apoi la întreprinderea de construcții particulară, până în anul 1949. În anul 1949 s-a angajat la Întreprinderea 9 Construcții, unde a lucrat ca revizor contabil până în septembrie 1950, când a fost trecut în pensie.

În sept. 1947 s-a încadrat în PCR și a activat mulțumitor, în anul 1949 a fost un timp secretar de org. de bază, însă mai pe urmă s-a înscris pentru a emigra în statul Israel, deși a avut un serviciu stabil la Întreprinderea 9 Construcții. A renunțat de la emigrare numai în anul 1952. Voința de emigrare el o motivează că toate rudenile lui trăiesc în Israel (declarațiile lui proprii, filele 12-13).

Soția lui, cu care s-a căsătorit, este fiica unui protopop reformat. După excluderea lui din partid nu a depus activitate politică, are o atitudine mic burgheză (aprecierea, filele 14-16).

În concluzie: Motivele de excludere sunt întemeiate, însă luând în considerare că Levi Desideriu nu este un dușman al regimului, din anii 1929-1940 a fost simpatizant al mișcării muncitorești, propunem Biroului Comitetului Reg. de Partid să infirme hotărârea de excludere luată de org. de bază și să hotărască retragerea calității de membru de partid a susnumitului.

Colegiul de Partid

Cluj, la 24 decembrie 1956

(Arh.St.Cluj, Comitetul Regional PCR Cluj, fond 13, dos. 172/1956, f.209, 265-266)

227

[15 octombrie 1958]

Cateva date biografice privind pe Leonte Răutu*

Originar din Basarabia, în timpul războiului se afla în URSS, unde a lucrat la Radio. A venit în țară în 1946. Intelectual, licențiat în litere. Evreu, adevăratul său nume este Lonia Oighenstein.

A lucrat la început la Secția de Propagandă din CC al PC-ului, fiind mâna dreaptă a lui Chișinevski. Încetul cu încetul a reușit să plaseze în rețeaua de propagandă oamenii săi – majoritatea fiind evrei, rabini sau tineri formați de el. Este denumit Cameleonte. Este un om complet lipsit de scrupule, perfect inițiat în metodele staliniste.

Răutu devine în curând o adevărată eminență cenușie și înaintează pe scara ierarhiei. Metoda sa preferată, care de altfel este metoda admisă de doctrina co-

munistă, este aceea de a „minți”, de a „provoca”, astfel încât să poată reuși a dobori pe toți aceia pe care el îi crede că nu se încadrează total în linia indicată de el. Preferă pe aceia care, conform metodei sale, „fiind o dată bine bătuți” (la figurat), devin docili, nemaîndrăznind pe viitor să aibă o părere proprie ori o conduită personală.

Extrem de ambițios. El a contribuit, împreună cu Chișinevski, la lichidarea Anei Pauker. Acum, după lichidarea lui Chișinevski, cochetează cu Gheorghiu-Dej, făcându-i acestuia demonstrații publice de fidelitate și de adulație, devenind astăzi consilierul ideologic al lui Gheorghiu-Dej în materie de propagandă și organizatorul redactării discursurilor lui.

Activitatea lui Răutu, faptul că a intrat în grațiile lui Gheorghiu-Dej, este privit cu gelozie de grupul Ceaușescu-Drăghici. Aceștia depun toate eforturile pentru a îndepărta pe Răutu. Grupul Ceaușescu-Drăghici obținuse, în perioada de liberalizare relativă și de promovare a intelectualilor români, ca Leonte Răutu să fie dublat de Preoteasa. Nicăieri nu apărea unul fără celălalt. Fricțiunile dintre grupul Ceaușescu-Drăghici și Răutu continuau însă.

Drept rezultat al acestor fricțiuni: înaintarea lui Răutu la postul de secretar al PMR-ului, de care se zvonea mereu, nu s-a produs însă până în prezent. Locul e mereu vacant, cum de asemeni este vacant și un post de supleant în Biroul Politic al CC-ului.

Grupul lui Răutu are ca militanți mai importanți pe Sorin Toma, pe Ștefan Voicu[1], pe Zana Brancu, Dumitru Ardeleanu (directorul Direcției Presei, deci cenzura), Ofelia Manole și, pentru moment, Niculescu-Mizil[2], care însă, la rândul său, își are ambițiile sale personale.

Cu prilejul Congresului al XX-lea al PC-ului URSS, Răutu a fost unul dintre puținii inspirați care nu au crezut în destalinizare. El spunea că nu se poate ca ceea ce fusese clădit cu atâta minuțiozitate să poată fi dărâmat și că așa-zisa destalinizare nu putea fi decât ceva tranzitoriu. Pentru motivul acesta, liberalizarea în România a fost ca și inexistentă. Se poate chiar spune că România s-a menținut integral pe linia stalinistă, și aceasta se datorește în cea mai mare parte lui Răutu.

Deși evreu de origine, Răutu este acela care promovează linia antisemită și lozincă creării unei intelectualități muncitorești. Răutu este personajul cel mai urât de intelectualii români.

(Open Society Archives, Budapest, Box 94, Item No. 4883/58)

*Informații oferite de un intelectual din București.

[1] Ștefan Voicu (1906-1992), fost redactor-șef adjunct al „Scântei” (1948), ulterior redactor-șef la „Lupta de clasă” (din 1962) și „Era socialistă” (din 1974). Între 1955-1984 a făcut parte din CC al PCR.

[2] Paul Niculescu-Mizil (n. 1923) fusese rectorul Școlii Superioare de Partid „Ștefan Gheorghiu” și director adjunct al Institutului de istorie a PCR (1955). Între 1956 și 1968 a fost șeful secției de propagandă și agitație a CC al PCR, ulterior fiind numit viceprim-ministru al guvernului (1972-1981), ministru al Educației și Învățământului (1972-1976), ministru al Finanțelor (1978-1981), președinte al Centrocop (1981-1989). Totodată a fost membru al CC al PCR (1955-1989) și al Comitetului Politic Executiv (1965-1989). Vezi volumul de memorialistică: P. Niculescu-Mizil, *O istorie trăită*, București, Edit. Enciclopedică, 1997.